

Předmluva

Předkládaný příspěvek si klade za cíl vysvětlit otázku slučování rodin s mezinárodním prvkem v České republice. Mezinárodním prvkem je míněna okolnost, kdy alespoň jeden člen rodiny je držitelem cizího státního občanství, případně je osobou bez státního občanství (bezdomovec). Ponechána je tak stranou otázka rozdělených rodin výhradně českých státních příslušníků a také rozsáhlá oblast úpravy slučování rodin cizinců ve vnitrostátních právních řádech jiných zemí, z níž by mohl naopak těžit český státní občan usilující o usazení se v zahraničí z důvodů sloučení rodiny se svým příbuzným.

V pozadí vzniku této práce je dlouhodobě nevyhovující stav v otázce slučování rodin azylantů v ČR, který jsme se snažili řešit zejména z pohledu pracovníků nevládní organizace zabývající se ochranou práv uprchlíků a žadatelů o azyl. Uvědomili jsme si celkovou nevyjasněnost vnitrostátního a mezinárodního práva v oblasti slučování rodin cizích státních příslušníků obecně a doufáme, že se tato publikace stane prvním krokem k tomu, že jak obecné problémy právního charakteru, tak konkrétní problémy jednotlivých členů rozdělených rodin budou v České republice řešeny náležitým způsobem. Důraz v práci je však kladen na otázku slučování rodin uprchlíků.

V první řadě děkujeme svým spolupracovníkům z Organizace pro pomoc uprchlíkům, kteří nám byli nápomocni svými radami a svou prací s členy rozdělených rodin cizinců, Delegaci Evropské komise v ČR, bez jejíž podpory by tato publikace nevznikla, dále doc. JUDr. Daliboru Jílkovi CSc., proděkanu Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, Mgr. Evě Hubálkové, asistentce Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku, za jejich poznámky k této práci, a JUDr. Janě Bohmové, advokátce z právní kanceláře Linklaters v Praze.

Část I. Sloučení rodiny cizinců v mezinárodním právu

1. Úvod

Cizinecké právo patří zásadně do oblasti upravené normami vnitrostátního práva jednotlivých států.¹ Platí obyčejové pravidlo, vycházející z personální svrchovanosti státu, že stát rozhoduje o vstupu, pobytu a vyhoštění cizích státních příslušníků ze svého státního území.

Toto pravidlo však vždy znalo výjimky vycházející ze specifického postavení určitých osob, např. vyslanců a poslů jiného územního suveréna,² působení církevních hodnostářů, později aplikací diplomatického práva a diplomatické ochrany. Prolamování výlučné personální jurisdikce států postupem doby pokračovalo uznáním zvláštního postavení osob požívajících práva azylu³ a později právního postavení uprchlíka.⁴

Dvacáté století bylo stoletím obecné emancipace jednotlivce v mezinárodním právu⁵ a uznáním jeho subjektivity.⁶

¹ Srov. Potočný, M., Ondřej, J.: *Mezinárodní právo veřejné, Zvláštní část*, 3. doplněné vydání, Praha, C.H.Beck, 2002, str. 52.

² Již Římané znali cestovní doklady pro osoby cestující v zájmu státu tzv. *Tractoria*, obdobu pasů.

³ Srov. Čepelka, Č., Jílek, D., Šturma, P.: *Azyl a uprchlictví v mezinárodním právu*, Masarykova univerzita Brno, 1997, str. 13. Prof. Čestmír Čepelka zde podává výklad problematiky územního azylu a jejího vývoje.

⁴ Srov. Jílek, D.: *Odpověď mezinárodního práva na hromadné uprchlictví*, Masarykova univerzita Brno, 1996, str. 43. Autor zde podává vyčerpávající přehled mezinárodních smluv na ochranu uprchlíků.

⁵ Malenovský, J.: *Mezinárodní právo veřejné*, Masarykova univerzita Brno, 1997, 3. vydání, str. 100.

⁶ Např. Č. Čepelka zastává stanovisko, že jednotlivce není subjektem mezinárodního práva. Srov. rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora ze dne 27. června 2001 ve věci *LaGrand* (Německo v. USA), ve kterém byla výslovně uznána právní subjektivita jednotlivce.

Významnou roli sehrává prosazení právního charakteru přirozených lidských práv⁷ jednotlivce vtěleného do řady mezinárodních smluv v oblasti se lidských práv a základních svobod *každého*, tedy i cizince. Právě odvětví mezinárodního práva lidských práv přiznalo jednotlivci celou řadu práv, včetně práv v oblasti soukromého a rodinného života. Mezinárodní právo tak klade významná omezení diskreci států v oblasti nakládání s cizinci, přestože v mnoha případech bývá obtížné abstraktní v ustanoveních mezinárodního práva lidských práv prosadit v právní praxi jednotlivých států.

Klíčový je v této souvislosti obecný vztah mezinárodního a vnitrostátního práva⁸ v jednotlivých státech a konkrétní způsoby aplikace norem mezinárodního práva lidských práv vnitrostátními orgány států. Za vítanou změnu je v tomto smyslu nutno považovat změnu Ústavy České republiky provedenou tzv. *euronovelou* Ústavy ČR publikovanou pod číslem 395/2001 Sb., která řadí Českou republiku k zemím s monistickým přístupem s primátem mezinárodního práva v otázce vztahu vnitrostátního a mezinárodního práva.⁹

Konečně v Evropě je nutno zmínit rychle se rozvíjející oblast práva Evropských společenství¹⁰ a práva Evropské unie. Evropské právo v mnoha oblastech stírá rozdíl mezi občany států EU a občany jiných členských států EU mj. tím, že zavádí občanství Unie.¹¹, které však nelze zaměňovat se státním občanstvím.

⁷ Sudre, F.: *Mezinárodní a evropské právo lidských práv*, Masarykova univerzita Brno, 1997, str. 32.

⁸ Malenovský, J.: *Poměr mezinárodního a vnitrostátního práva*, Masarykova univerzita Brno, 2001.

⁹Srov. Malenovský, J.: *Postavení mezinárodních smluv o lidských právech v českém právu po 1. červnu 2002*, Právník číslo 9/2002, str. 917.

¹⁰Tichý, L., Arnold, A., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R.: *Evropské právo*, 1. vydání, Praha, C.H. Beck 1999.

¹¹ Srov. část 1. Smlouvy o Evropské unii ze dne 7.2.1992.

K právům občana Unie se tak mimo jiná práva¹² řadí také oprávnění k pobytu a volnému pohybu občanů Unie v kterémkoli členském státě EU, které přes svou obecnou formulaci je právem, jehož se lze přímo dovolávat. Toto právo sice může být sekundárním právem EU¹³ konkretizováno a omezeno, avšak za podmínky šetření podstaty tohoto práva.

¹² Srov. op. cit. pod 10, str. 690.

¹³ Srov. Směrnice Evropské rady číslo 90/365 ze dne 28.6.1990 o právu pobytu pracovníků a samostatně výdělečných osob po ukončení jejich činnosti nebo směrnice číslo 64/221 ze dne 25.2.1964 o koordinaci předpisů pro cestování a pobyt cizinců týkajících se důvodů veřejného pořádku, bezpečnosti a zdraví.

2. Prameny práva v oblasti slučování rodin

Prameny práva jsou v teorii chápány ve dvojím smyslu. Jednak jako okolnosti, podmínky a zdroje, ze kterých vzniká právo (materiální prameny práva) a jednak jako formy, ve kterých se platné právo objevuje (formální prameny práva).¹⁴ Mezinárodní právo se od vnitrostátních právních řádů liší v mnoha rysech a prameny práva nejsou výjimkou. Za prameny práva bývá považován i sám proces tvorby práva.

Základní mezinárodněprávní zásada svrchované rovnosti se promítá také do skutečnosti, že mezinárodní právo nejen nezná společného soudce,¹⁵ exekutivu, ale mezinárodní právo také nezná jediného zákonodárce, přestože i jednostranné právní akty byly teorií mezinárodního práva uznány za platnou formu existujícího práva.¹⁶

Základní vymezení pramenů mezinárodního práva podává článek 38 Statutu Mezinárodního soudního dvora. Ten za prameny mezinárodního práva označuje mezinárodní smlouvy, mezinárodní obyčej, obecné zásady právní, soudní rozhodnutí, učení nej kvalifikovanějších znalců veřejného práva různých národů a v případě souhlasu stran rozhodnutí *ex aequo et bono*.¹⁷ Mezi prameny vymezenými článkem 38 není vztah nadřazenosti a podřazenosti jako je tomu u pramenů práva vnitrostátního. Článek 38 Statutu opomíjí pramen, který má v souvislosti s činností mezinárodních organizací značný význam pro právo na sloučení rodiny cizince, a to jednostranný právní akt.

V otázce slučování rodin cizinců mají vedle cizineckého práva jednotlivých států značný význam zejména mezinárodní smlouvy.

¹⁴Srov. op. cit. pod 5, str. 112.

¹⁵Srov. Šturma, P.: *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*, Karolinum, Praha, 2002.

¹⁶Viz. op. cit. pod 5, str. 139.

¹⁷Srov. Seidl-Hohenveldern, I.: *Mezinárodní právo veřejné*, ASPI, Praha, 2001, str. 328.

Je sporné, zda-li je také mezinárodní obyčej pramenem práva na sloučení rodiny osoby splňující podmínky definice článku 1A Úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951.¹⁸ Úmluva o právním postavení uprchlíků¹⁹ výslovně neuvádí právo na sloučení rodiny ve svých ustanoveních. *Opinio iuris* však lze dovodit z konsensu států v souvislosti s jednotou rodiny uprchlíka vtěleného do Závěrečného aktu Úmluvy na konferenci zmocněnců²⁰ států a z konsensu států vyjádřeného Výkonným výborem Úřadu Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky v Závěru č. 24 o slučování rodin.²¹ Praxi států (*usus longaevus*) v otázce slučování rodin osob, kterým byl přiznán status uprchlíka,²² lze také považovat za kvalifikovanou praxi přisvědčující závěru o obyčejovém charakteru práva na sloučení rodiny uprchlíka. Otázkou tak zůstává, jedná-li se o obyčej univerzální či partikulární povahy.

¹⁸ Srov. Klug, A.: *Familiennachzug von Fluechtlingen*, článek ze dne 2.11.1998 dostupný na <http://www.unikonstanz.de>.

¹⁹ Publikována ve Sbírce zákonů České republiky jako sdělení MZV pod číslem 208/1993.

²⁰ „The Conference, Considering that the unity of the family, the natural and fundamental group unit of society, is an essential right of the refugee, and that such unity is constantly threatened ... Recommends Governments to take the necessary measures for the protection of the refugee's family, especially with a view to:

(1) Ensuring that the unity of the refugee's family is maintained particularly in cases where the head of the family has fulfilled the necessary conditions for admission to a particular country,

(2) The protection of refugees who are minors, in particular unaccompanied children and girls, with special reference to guardianship and adoption.”

Collection of International Instruments Concerning Refugees, UNHCR, Ženeva, 1990, str. 37 a 38.

²¹ Srov. *Závěry týkající se mezinárodní ochrany uprchlíků přijaté Výkonným výborem Programu UNHCR*, UNHCR Praha, 1999, str. 42.

²² Lambert, H.: *Seeking Asylum, Comparative Law and Practice in Selected European Countries*, Kluwer Law International, Dordrecht, Boston, London, 1995, str. 151.

3. Mezinárodní smlouvy o lidských právech a slučování rodin cizinců

Mezinárodní smlouvy jsou hlavním pramenem mezinárodního práva v otázce slučování rodin cizích státních příslušníků. Slučování rodin je možno podřadit pod řadu článků mezinárodních smluv, které chrání rodinný a soukromý život. Práva na ochranu soukromého a rodinného života uvedená ve smlouvách na ochranu lidských práv jsou vesměs právy podmíněnými,²³ tzn. že nemají absolutní charakter a státy je tak mohou upravit, omezit, konkretizovat či derogovat. Nejvýznamnější roli v naplňování obsahu práva na sloučení rodiny hraje vedle Úmluvy o právech dítěte evropská **Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950.**²⁴ Úmluva zavádí účinný kontrolní mechanismus v podobě rozhodovací činnosti Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku (viz níže). Před vstupem v platnost protokolu č. 11 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod byla v rámci kontrolního mechanismu Úmluvy významná též úloha Komise pro lidská práva.²⁵

Rodinný život je chráněn ve **Všeobecné deklaraci lidských práv,**²⁶ která je přes svou nezávaznou povahu řazena k základním

²³ Srov. op. cit. pod 7, str. 136.

²⁴ Úmluva byla přijata 4.11.1950 v Římě, v platnost vstoupila dne 3.9.1953 po ratifikaci desátým členem Rady Evropy. Publikována ve Sbírce zákonů ČSFR byla ve formě sdělení FMZV pod číslem 209/1992.

²⁵ Dne 1.11. 1998 vstoupil v platnost Protokol č. 11 ze dne 11.5.1994, kterým se mění kontrolní mechanismus Úmluvy tak, že Komise přestává rozhodovat o přijatelnosti stížností na porušení článků Úmluvy a Soud se tak stává jediným orgánem pro posuzování přijatelnosti i merita stížností. Ve třech následujících letech po vstupu Protokolu č. 11 v platnost však počet stížností výrazně vzrostl. V roce 1998 registroval Soud 5.979 stížností, v roce 2001 to už bylo 13,858 stížností.

²⁶ Srov. *Collection of International Instruments Concerning Refugees*, UNHCR, Ženeva, 1990, str. 99.

stavebním kamenům mezinárodního a evropského práva lidských práv. Všeobecná deklarace lidských práv se také stala východiskem Listiny základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku České republiky.²⁷

Článek 16 Všeobecné deklarace lidských práv stanoví v odstavci 1.: „Muži a ženy způsobilí uzavřít sňatek mají právo, bez jakéhokoli omezení z důvodů rasových, národnostních nebo náboženských, vstoupit v manželství a založit rodinu. Při uzavření manželství, *za jeho trvání a při jeho zrušení* mají stejná práva.“

Článek 16 Všeobecné deklarace lidských práv uvádí v odstavci třetím: „Rodina je přirozenou a základní jednotkou společnosti a má právo na ochranu ze strany společnosti a státu.“

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech²⁸ stanoví v článku 17.:

„Nikdo nesmí být vystaven svévolnému zasahování do soukromého života, do rodiny, domova, korespondence ani útokům na svou svobodu a čest.“ (odstavec 1.)

„Každý má právo na zákonnou ochranu proti takovým zásahům nebo útokům“.

Článek 23 Paktu uvádí:

„Rodina je přirozenou a základní jednotkou společnosti a má právo na ochranu společnosti a státu.“

Pakt zavádí kontrolní mechanismus dodržování závazků v podobě řízení před Výborem pro lidská práva. Výbor pro lidská práva obdobně jako Evropská komise pro lidská práva a Evropský soud pro lidská práva zastává závěr, že signatář

²⁷ Šamalík, F.: Vztah Listiny základních práv a svobod k Ústavě České republiky, *Právník* 1/2002, str. 1. Všeobecná deklarace lidských práv však může být součástí práva, odkazuje-li na ni pramen mezinárodního nebo vnitrostátního práva, který je sám o sobě závazným pramenem práva (Např. ústava Andorrey uvádí v článku 5 takový odkaz)

²⁸ Publikován ve vyhlášce ministra zahraničních věcí pod č. 120/1976 Sb.

Paktu musí dostát svým závazkům k jednotlivci v rámci své jurisdikce kdekoli.²⁹

Právo na předložení stížnosti jednotlivcem bylo do Paktu začleněno opčním protokolem,³⁰ který vstoupil v platnost v roce 1976. Stížnost jednotlivce je projednávána do určité míry obdobně jako stížnost podaná na základě porušení ustanovení Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950. Řízení je dvoufázové, když v první fázi je posuzována přijatelnost stížnosti a výsledkem druhé je vydání stanoviska ve věci.³¹

V otázce posuzování přijatelnosti musí být splněny obdobné podmínky jako u stížnosti podle Evropské úmluvy pro lidská práva. Úspěšnost stěžovatelů v otázce přijatelnosti stížnosti je však před Výborem pro lidská práva vyšší. Výhodou Paktu je, že podmínkou přijatelnosti stížnosti jednotlivce není učinit podání Výboru pro lidská práva ve stanovené lhůtě od rozhodnutí o posledním vnitrostátním opravném prostředku.³² Vnitrostátní opravný prostředek také musí být opravným prostředkem řádným, účinným, dostupným a časově přiměřeným.³³ Věcná příslušnost Výboru pro lidská práva je rozšířená také na

²⁹ Srov. rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Soering v. Spojené království* ze dne 7.7.1989.

³⁰ Fakultativní procedura projednávání individuálních stížností jednotlivců byla zavedena Opčním protokolem k přijímání a projednávání individuálních stížností, publikován v ČSFR jako vyhláška FMZV č. 169/1991 Sb.

³¹ Srov. Flegl, V.: *Ústavní a mezinárodní ochrana lidských práv*, C.H.Beck, Praha, 1997, str.177, kde je uvedena Směrnice Výboru pro lidská práva pro podávání oznámení a také vzor oznámení Výboru pro lidská práva.

³² „Soud (Evropský soud pro lidská práva) se může věcí zabývat až po vyčerpání všech vnitrostátních opravných prostředků podle všeobecných uznávaných pravidel mezinárodního práva a ve lhůtě šesti měsíců ode dne, kdy bylo přijato konečné (vnitrostátní) rozhodnutí.“

³³ Srov. rozhodnutí Výboru ve věci *Weisz v. Venezuela* č.195/1985.

stížnosti týkající se souboru práv zakotvených Mezinárodním paktem o hospodářských, sociálních a kulturních právech.³⁴

Řízení je zahájeno oznámením jednotlivce učiněným Výboru pro lidská práva. Řízení o oznámení jednotlivce má charakter řízení sporného a písemného. Posouzení přijatelnosti je svěřeno vnitřnímu výboru a je ukončeno vydáním rozhodnutí o přijatelnosti stížnosti. Hrozí-li bezprostřední porušení práva chráněného Paktem, může Výbor doporučit státu přijetí předběžného opatření. Po uznání stížnosti za přijatelnou Výbor pro lidská práva věc projedná a vydá své stanovisko.

Stanovisko má povahu oznámení o porušení určitého práva garantovaného Paktem. Stanovisko Výboru nemá pro stát žádný zavazující účinek, je pouze informací, která však kromě odůvodnění obsahuje též doporučení pro kroky vedoucí k nápravě porušení práva chráněného Paktem. Výbor pro lidská práva vykonává vedle vydání oznámení a doporučení též dohled nad dodržením svého doporučení a to formou výzev adresovaných státu, v nichž se dožaduje informací o krocích podniknutých k nápravě porušení Paktu. Jistý účinek na chování státu má též pravomoc Výboru zveřejnit výsledky své činnosti.

Výbor pro lidská práva tak disponuje určitou právní autoritou. Praxe států je v otázce respektování stanovisek Výboru pro lidská práva problematická, čímž je snížen význam Výboru pro lidská práva jako garanta práv zakotvených v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech.

Rozhodování Výboru pro lidská práva v otázce slučování rodin cizinců na základě individuálních stížností nepřináší užitečnou interpretaci obecným výrazům zmíněných článků Paktu. Výbor pro lidská práva však na druhé straně vyslovuje vlastní

³⁴Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech byl publikován rovněž ve formě vyhlášky ministra zahraničních věcí ČSSR pod č. 120/1976.

komentář (*Comments*) k významu jednotlivých článků Paktu včetně článků 17 a 23.³⁵

Komentář číslo 16 z roku 1988 uvádí k článku 17 Paktu, že ochrana proti neoprávněnému zásahu do práva na soukromý a rodinný život zahrnuje nejen odpovědnost státu za porušení práva ze strany jeho orgánů, ale také odpovědnost státu chránit jednotlivce před zásahy soukromých subjektů práva. K významu pojmu nezákonný (*unlawful*) Výbor konstatuje, že zásah do chráněného práva může být učiněn pouze na základě zákona (*law*).

Komentář číslo 19 z roku 1990 uvádí k článku 23 Paktu, že možnost (rodiny) žít spolu (*the possibility to live together*) implikuje přijetí vhodných opatření jak na úrovni národní, tak ve spolupráci s jinými státy, aby byla zajištěna jednota či sjednocení rodin zvláště v případech, jsou-li členové rodiny rozdělení z *politických, ekonomických* či obdobných důvodů.

Komentář Výboru pro lidská práva číslo 15 z roku 1986 se týká přímo právního postavení cizinců a konstatuje, že za určitých okolností může cizinec žádat ochranu dokonce v případě vstupu či pobytu (ve státě, který přistoupil k Paktu) např. v souvislosti se zákazem diskriminace, nelidského zacházení a respektu k rodinnému životu.

Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech v článku 10 odstavci 1. stanoví: „Státy, smluvní strany Paktu, uznávají, že nejširší možná ochrana a pomoc se má poskytovat rodině, která je přirozenou a základní jednotkou společnosti, zvláště k jejímu založení a po dobu, kdy odpovídá za péči a výchovu nezaopatřených dětí ...“.

V **Úmluvě o právech dítěte**³⁶ státy v preambuli Úmluvy prohlásily, že dětství má nárok na zvláštní péči a pomoc, a vyslovily přesvědčení, že rodina jako základní jednotka

³⁵ Srov. *Human Rights and Refugee Protection*, Part. II: Specific Issues, UNHCR Training Module, 1996, str. 99.

³⁶ Publikována v ČSFR jako Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb. Úmluva byla ratifikována celkem 191 státy světa.

společnosti a přirozené prostředí pro růst a blaho všech svých členů a zejména děti *musí mít nárok na potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla beze zbytku plnit svou úlohu ve společnosti* a uznaly, že v zájmu plného a harmonického rozvoje osobnosti *musí dítě vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění.*

Článek 10 Úmluvy odstavec 1. se přímo týká slučování rodin: „Za účelem spojení rodiny a v souladu se závazkem podle článku 9 odstavce 1. (zásada neoddělení dítěte od svých rodičů) státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy, *posuzují žádost dítěte nebo jeho rodičů o vstup na území státu, který je smluvní stranou Úmluvy, nebo o jeho opuštění pozitivním, humánním a urychleným způsobem.*“ Odstavec 2. téhož článku uvádí: „Dítě, jehož rodiče pobývají v různých státech, má až na výjimečné okolnosti *právo udržovat pravidelné osobní kontakty a přímé styky s oběma rodiči ...*“ Zvláštní pozornost je věnována právu nezletilého uprchlíka na spojení s rodinou.³⁷

Kontrolní mechanismus Úmluvy o právech dítěte však nijak výrazně nepřispívá ke konkretizaci lidských práv dítěte, protože je založen na zprávách smluvních stran³⁸ předkládaných Výboru pro práva dítěte³⁹ a jejich posuzování. Posudky Výboru nemají právní závaznost a náprava porušení Úmluvy se tak odehrává spíše v politické rovině diskusí s dotčeným státem.

Mezinárodní úmluva o ochraně práv všech migrujících pracovníků a členů jejich rodin⁴⁰ uvádí v článku 14, že žádný

³⁷ Srov. článek 22 odstavec 2 Úmluvy o právech dítěte.

³⁸ Česká sekce DCI – Sdružení zastánců dětských práv v ČR a Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, odbor pro mládež Institut dětí a mládeže MŠMT: *Druhá periodická zpráva o opatřeních přijatých k plnění závazků plynoucích z Úmluvy o právech dítěte*, Nakladatelství Tauris, Praha, 2000.

³⁹ Výbor pro práva dítěte se skládá z 10 odborníků, kteří jsou tajně voleni smluvními státy Úmluvy na období 4 let a vykonávají funkci jako soukromé osoby. (viz. článek 43 Úmluvy o právech dítěte).

⁴⁰ Úmluva byla přijata dne 18.12.1990. Je evidována pod číslem U.N. Doc. A/45/49(1990) a nebyla Českou republikou přijata. Gestorem je Ministerstvo vnitra ČR. Žádný z členských států EU dosud Úmluvu neratifikoval.

migrující pracovník nebo člen jeho rodiny se nesmí stát obětí svévolného nebo *nezákonného* zásahu do svého soukromí, rodiny, domova, korespondence či jiné komunikace, nebo nezákonného útoku do své cti nebo reputace. Každý migrující pracovník a člen jeho rodiny má právo na ochranu právem proti takovému zásahu nebo útoku.

Úmluva zavádí kontrolní mechanismus dostupný také individuálním stěžovatelům, který se svěřuje do rukou Výboru pro ochranu práv všech migrujících pracovníků a členů jejich rodin.⁴¹

Z oblasti mezinárodního práva ozbrojených konfliktů je důležitá zejména **Ženevská úmluva o ochraně civilních osob za války**⁴² z roku 1949 ve znění dodatkových protokolů I a II z roku 1977. Úmluva chrání jednotu rodiny v případě ozbrojeného konfliktu, vyhledávání rodinných příslušníků, zajištění komunikace mezi nimi atd. Dodatkový protokol číslo I k Úmluvě zavazuje státy k zajištění sloučení rodiny každým možným způsobem (*facilitate family reunification in every possible way*).⁴³

Z **úmluv Mezinárodní organizace práce**⁴⁴ přispívá nepříliš významně k otázce slučování rodin cizinců zejména úmluva číslo 97 - *Úmluva o migraci za prací* a úmluva číslo 143 s názvem *Migrující pracovníci*.

Slučování rodin uprchlíků se věnuje následující kapitola. Otázkou rodinného práva cizích státních příslušníků se samozřejmě zabývá také mezinárodní právo soukromé.⁴⁵

⁴¹ Ke vstupu kontrolního mechanismu v platnost je třeba přijetí kompetence Výboru desítkou států, což se dosud nestalo. Úmluva stanoví, že Výbor bude složen z deseti nezávislých expertů, kteří by se měli scházet 1x ročně a posuzovat stížnosti jednotlivce nebo skupiny osob, kteří tvrdí, že jejich práva dle Úmluvy byla porušena.

⁴² Publikována pod číslem 65/1954 Sb.

⁴³ Srov. článek 74 Dodatkového protokolu číslo I.

⁴⁴ Mezinárodní organizace práce má 173 členů, sídlí v Ženevě.

⁴⁵ Kučera, Z.: *Mezinárodní právo soukromé*, 5. vydání, Brno, 2001, str. 329.

4. Slučování rodin uprchlíků

Uprchlíci jsou spolu s bezdomovci⁴⁶ zvláštní kategorií cizinců profitujících ze souboru mezinárodních smluv, které jsou na pomezí mezi právem cizineckým, mezinárodním a právem lidských práv.⁴⁷ Uprchlíkům je poskytována mezinárodním právem zvláštní tzv. mezinárodní ochrana, nad jejímž poskytováním bdí Úřad Vysokého komisaře Organizace spojených národů pro uprchlíky⁴⁸ se sídlem v Ženevě. Základním pramenem mezinárodního práva uprchlického je Úmluva o právním postavení uprchlíků, která však neobsahuje výslovné ustanovení o slučování rodin uprchlíků.

Úmluva se výslovně dotýká rodinného života uprchlíka v článku 12 odstavci 2, když stanoví, že smluvní státy dodržují dříve nabytá práva uprchlíka spojená s jeho osobním statutem, zvláště pak práva spojená s manželstvím.

Zmocněnci států na závěrečné konferenci k Úmluvě v roce 1951 vyhlásily právo na jednotu rodiny za základní právo uprchlíka. Konference zmocněnců států konstatovala, že státy by měly poskytnout ochranu také členům rodiny uprchlíka, kterému, jako hlavě rodiny, bylo poskytnuto přijetí (*admission*) určitým státem.⁴⁹

⁴⁶ Bezdomovci neboli apatridé jsou chráněni zejména Úmluvou OSN o omezení případů bezdomovectví z roku 1961, která byla přijata Českou republikou a publikována ve Sbírce mezinárodních smluv pod číslem 43/2002 Sb.m.s., a Úmluvou o postavení osob bez státního občanství z roku 1954, která dosud přijata Českou republikou nebyla. Srov. *Collection of International Instruments Concerning Refugees*, UNHCR, Ženeva, 1990, str. 59 resp. 82.

⁴⁷ Jílek, D.: Povaha práva cizince na azyl podle Listiny základních práv a svobod, *Časopis pro právní vědu a praxi* číslo 4/2001, str. 347.

⁴⁸ Srov. Statut Úřadu Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky – Obecná ustanovení, *Collection of International Instruments Concerning Refugees*, UNHCR, Ženeva, 1990, str. 5.

⁴⁹ Srov. op. cit. pod 21 (Final Act of the 1951 United Nations Conference of Plenipotentiaries on the Status of Refugees and Stateless Persons, Recommendation B).

Výkonný výbor Programu Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky se ve svých nezávazných nikoli však nevýznamných závěrech rovněž několikrát k otázce slučování rodin a ochrany rodiny uprchlíků vyslovil.⁵⁰ Zvláštní důraz klade Výkonný výbor UNHCR na postavení nezletilých uprchlíků,⁵¹ když několikrát naléhá na státy aby přijaly veškerá možná opatření k ochraně uprchlických dětí a dospívajících, mezi jinými také přijetím opatření zabráňující oddělování uprchlických dětí od rodin a podporující péči, ochranu, vyhledávání a slučování rodin v případě nezletilých dětí bez doprovodu.⁵²

⁵⁰ Srov. např. Závěry číslo 9, 24, 84, 85, 88. Výkonný výbor UNHCR v Závěru číslo 24 *Slučování rodin* z roku 1981 mj. konstatuje:

- 1) Při aplikaci principu zachování jednoty rodiny a ze zřejmých humanitárních důvodů by mělo být učiněno vše pro zajištění sloučení rozdělených uprchlických rodin.
- 2) Za tímto účelem je žádoucí, aby azylové země a země původu podporovaly snahy Vysokého komisaře zajišťující sloučení rozdělených uprchlických rodin v nejkratším možném časovém údobí.
- 8) V rámci podpory rychlé integrace uprchlických rodin v zemi pobytu by měli blízcí rodinní příslušníci obdržet v principu stejné právní postavení a získat stejné materiální možnosti jako hlava rodiny, která byla standartně uznána jako uprchlík.
- 9) Ve vhodných případech by sloučení rodiny mělo být usnadněno poskytnutím zvláštní pomoci hlavě rodiny tak, aby ekonomické problémy a problémy s ubytováním v azylové zemi zbytečně nezadržovaly vydání povolení k pobytu pro příjezd rodinných příslušníků.

⁵¹ Zejména Závěry č. 47, 59 a 84 viz. *Závěry týkající se mezinárodní ochrany uprchlíků přijaté Výkonným výborem Programu UNHCR*, UNHCR Praha, 1999, str. 85, 110 a 167.

⁵² Srov. *Závěr o uprchlických dětech a dospívajících* č. 84 z roku 1997 odstavec b. Srov. také závěr č. 88 z roku 1999:

The Executive Committee,

(a) *Reaffirms* Conclusion No. 9 (XXVIII), Conclusion No. 24 (XXXII), Conclusion No. 84 (XLVIII), and Conclusion No. 85 (XLIX) paragraphs (u) to (x) on family reunion and family unity and on refugee children and adolescents; and *re-emphasizes* that the family is the natural and fundamental group unit of society and is entitled to protection by the society and the State;

Ochrana jednoty rodiny uprchlíka vychází dle UNHCR z pěti základních zásad:⁵³

- 1) Rodina je přirozenou a základní jednotkou společnosti a je proto pod ochranou států.

(b) *Underlines* the need for the unity of the refugee's family to be protected, *inter alia* by:

(i) measures which ensure respect for the principle of family unity, including, those to reunify family members separated as a result of refugee flight;

(ii) the consideration of liberal criteria in identifying those family members who can be admitted, with a view to promoting a comprehensive reunification of the family;

(iii) provisions and/or practice allowing that when the principal applicant is recognized as a refugee, other members of the family unit should normally also be recognized as refugees, and by providing each family member with the possibility of separately submitting any refugee claims that he or she may have;

(iv) the prioritization of family unity issues at an early stage in all refugee operations; and

(v) programmes to promote the self-sufficiency of adult family members so as to enhance their capacity to support dependent family members;

(c) *Calls* upon States, UNHCR and other relevant actors to give particular attention to the needs of unaccompanied refugee children pending their reunification with their families; and *affirms*, in this regard, that adoption of refugee children should only be considered when all feasible steps for family tracing and reunification have been exhausted, and then only in the best interests of the child and in conformity with international standards.

⁵³Srov. *Guiding Principles: Protection Concerns and Humanitarian Considerations v Background Note for the Agenda Item: Family Reunification in the Context of Resettlement and Integration*. UNHCR, Annual Tripartite Consultations on Resettlement, Ženeva, 20.-21. června 2001.

- 2) Rodina uprchlíka je základem pro zajištění ochrany a zdraví (*well being*) jejich členů a její ochrana spadá do mandátu UNHCR.
- 3) Zásada závislosti (viz níže) umožňuje přijmout pro slučování rodin uprchlíků pružná a široká kritéria.
- 4) Humanitární hledisko by mělo podporovat úsilí o slučování rodin. Tzn., že rozdělená rodiny uprchlíka by měla být sloučena v zemi, kde je možno žít společně normálním životem. Proto uprchlíci a jiné osoby potřebné mezinárodní ochrany, kteří nemají možnost normálního života v jiné zemi než zemi azylové, by měly být oprávněni ke sloučení rodiny v zemi útěku. Sloučení rodiny by mělo být realizováno s nejmenší možnou prodlevou.
- 5) Rodina uprchlíka je základem pro jeho úspěšnou integraci.

UNHCR tak v rámci svého mandátu garanta mezinárodní ochrany uprchlíků podtrhuje ochranný a integrační význam rodiny uprchlíka a volá po urychleném slučování rodin uprchlíků v zemi azylu. V rozsahu pojmu uprchlík jsou zahrnuty také osoby spadající do mandátu UNHCR.⁵⁴ UNHCR ve své politice slučování rodin rozlišuje mezi přistěhovaleckými postupy jednotlivých států a postupy pro slučování rodin uprchlíků.⁵⁵

V pravidlech vnitrostátního cizineckého práva pro slučování rodin cizinců hrají podstatnou roli podmínky, které musí splnit cizinec usilující o přistěhování svých rodinných příslušníků, jako je např. podmínka pokrevního příbuzenství, právní povahy vztahu dvou či více osob, podmínka určité právního postavení žadatele v hostitelské zemi či stále

⁵⁴ Do mandátu UNHCR se zahrnují nejen uprchlíci, kterým určitý stát přiznal právní postavení uprchlíka, ale také žadatelé o azyl, bezdomovci a vnitřně přesídlené osoby tj. uprchlíci, kteří nepřekročili hranice své vlasti. Souhrnně se tyto kategorie osob nazývají *persons of concern* (to UNHCR).

⁵⁵ Srov. op. cit. pod 50 bod 7-9.

častěji ekonomické podmínky, které musí cizinec splnit, aby bylo vydáno příslušné povolení jeho rodinným příslušníkům.⁵⁶

Uprchlíci by však měli podléhat **jiným právním postupům** v otázce slučování svých rodin v zemi útlku. Tento požadavek vychází ze skutečnosti, že uprchlíkovi byl poskytnut zvláštní typ ochrany hostitelským státem. Uprchlík tak neprocházal složitým povolovacím systémem cizineckého práva, poněvadž v jeho případě byla uznána odůvodněnost jeho strachu z pronásledování a byl mu poskytnut zvláštní status trvalého charakteru. Tento krok přímo vychází z uznání potřeby ochrany ze strany azylujícího státu, z nabídky trvalého řešení tímto státem a konečně také z humanitárních pohnutek udělení povolení k trvalému pobytu. Je proto nelogické, a pro rodinné příslušníky uprchlíka často nesplnitelné, požadovat po rodině pronásledovaného splnění podmínek pro imigraci dobrovolnou,⁵⁷ která má své právní a faktické pozadí zcela odlišné.

Uprchlík je totiž osobou, která byla nucena za často dramatických okolností uprchnout ze země původu, kde byl jeho život či osobní svoboda v bezprostředním ohrožení takové povahy, že útěk byl jediným východiskem pro uprchlíka. Rodinný příslušník této např. z politických důvodů pronásledované osoby bude jen výjimečně schopen obdržet cestovní doklad případně povolení k opuštění pronásledující země a současně schopen splnit formální požadavky cizineckého zákona země azylu.⁵⁸

Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky vychází z předpokladu, že byl-li přiznán status hlavě rodiny (nebo

⁵⁶ Srov. zákon č. 326/1999 Sbírky zákonů České republiky, zákon o pobytu cizinců ve znění novel, který stanoví v hlavě II. podmínky vstupu cizince na státní území ČR.

⁵⁷ Pro přehled o přistěhovaleckých postupech v souvislosti se slučováním rodin srov. *Report on Family Reunification: Overview of Policies and Practices in IGC Participating Countries*, Secretariat of the Inter-Governmental Consultations on Asylum, Refugee and Migration Policies in Europe, North America and Australia, Ženeva, 1997, str. 31-334.

⁵⁸ Viz. tzv. garance návratu ve smyslu § 12 zákona o pobytu cizinců.

v případě přesídlení (*resettlement*) došlo k přijetí hlavy rodiny na státní území, závislým členům rodiny uprchlíka by také měl být přiznán status a povoleno přijetí.⁵⁹

V definici *rodiny* vychází UNHCR z právně nezávazného komentáře k dodatkovým protokolům k Ženevské úmluvě o ochraně civilních osob za války z roku 1949.⁶⁰ Komentář UNHCR k Ženevské úmluvě z roku 1949 konstatuje, že v úzkém slova smyslu zahrnuje rodina osoby v pokrevním příbuzenství, které žijí spolu v jedné domácnosti. Dodává však, že by bylo chybou aplikovat toto úzké pojetí, a proto by pojem rodiny měl zahrnovat také další příbuzné jako je manžel/manželka, rodiče, bratři, sestry, strýcové, tety, neteře a synovci, ale také osoby nepříbuzné, které spolu žijí nebo mají k sobě citové pouto.⁶¹

Zásada závislosti rovněž není mezinárodním právem definována. UNHCR vymezuje závislou osobu jako osobu, jejíž existence podstatně a přímo závisí na osobě jiné zejména z důvodů ekonomických, ale také důvodů citové závislosti.⁶² Závislost je předpokládána jednak v případě osob mladších 18 let, které spoléhají na finanční podporu jiné osoby, a také v případě osob zdravotně postižených nebo neschopných se o sebe postarat.

⁵⁹ Srov. *Příručka k postupům a kritériím pro určování právního postavení uprchlíků*, Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky, Doplněné vydání, Ženeva, 1992, odstavec 184, str. 62.

⁶⁰ Pojem rodina není obecně definován v mezinárodních smlouvách. Rodina bývá odlišně pojímána vnitrostátními právními řády. Srov. odstavec 2 komentáře Výboru pro lidská práva k článku 23 Mezinárodního paktu o politických a občanských právech, 39. zasedání, 1990 nebo komentář Výboru pro lidská práva číslo 28 k článku 3 Paktu odstavec 27. V širokém slova smyslu je pojem rodina chápan v Úmluvě o právech dítěte.

⁶¹ „In short, all those who consider themselves and are considered by each other, to be part of a family, and who wish to live together, are deemed to belong to that family.”

⁶² Viz. op. cit. pod 50, odstavec 13 nebo *Resettlement Handbook*, UNHCR, Ženeva, 1998, kapitola 4.5.6.

UNHCR se vyslovuje také k otázce nukleární rodiny. Za tu považuje, v kontextu přesídlení, manžela, manželku, jejich nezletilé závislé děti i neprovdané potomky a nezletilé sourozence. Za manžela/manželku se považují nejen osoby v právním svazku, ale také snoubenci, manželé dle zvykového práva a homosexuální partnery.⁶³ V každém případě by řízení ve věci slučování rodin uprchlíků mělo probíhat rychle a brát v úvahu zvláštní potřeby žen, dětí, nezletilců, uprchlíků se zdravotními problémy a rodinných příslušníků staršího věku.⁶⁴

Právem uprchlíků na sloučení rodiny se zabývají i dokumenty evropského práva. Vedle níže uvedených pramenů sekundárního práva ES je významná **Úmluva určující stát odpovědný za prošetření žádostí o azyl předložených jednomu ze členských států Evropských společenství** (Dublinská úmluva).⁶⁵

Slučování rodin uprchlíků v neevropských zemích upravují vedle mezinárodních smluv na ochranu lidských práv (viz níže) také regionální úmluvy o uprchlících.

Úmluva Organizace africké jednoty upravující zvláštní stránky uprchlických problémů v Africe⁶⁶ je sice pozoruhodným dokumentem mezinárodního práva zejména kvůli své jedinečnosti a šíři,⁶⁷ nicméně ochranou rodinného života ani slučováním rodin uprchlíků se nezabývá.

⁶³ Viz.op. cit. pod 50, odstavec 18.

⁶⁴Srov. *Background Note: Family Reunification in the Context of Resettlement and Integration*, UNHCR, Annual Tripartite Consultations on Resettlement, 2001, odstavec 14.

⁶⁵ Viz. Jílek, D.: op. cit. pod 3, strana 78. Srov. článek 4 Dublinské úmluvy. Dublinská úmluva bude nahrazena nařízením práva EU tzv. Dublin II., který nově upravuje odpovědnost státu za projednání žádosti o azyl podané v některé členské zemi EU.

⁶⁶Úmluva OAJ o uprchlících byla přijata na konferenci Organizace africké jednoty v Addis Abebě dne 10.9.1969 a v platnost vstoupila dnem 20.6.1974.

⁶⁷ Úmluva OAJ o uprchlících přináší řadu odlišných pohledů ve srovnání s Úmluvou o právním postavení uprchlíků. Tyto rozdíly vycházejí ze zvláštností afrických problémů. K africkým zvláštnostem, které se promítají do textu Úmluvy, patří častý pohyb značného počtu lidí v důsledku

Geografická oblast Ameriky vyniká značným počtem úmluv týkající se uprchlíků.⁶⁸ Význam těchto smluv pro slučování rodin cizinců mimo americký kontinent je však jen okrajový.⁶⁹

vnitrostátních konfliktů a z toho pramenící častá praxe přijímání uprchlíků *prima facie*. Dále také koloniální minulost, důraz na mezistátní solidaritu, humanitární aspekt vůle najít řešení v pomoci osobám v těžké životní situaci, které jsou proto stavěny do právně výhodnějšího postavení, než ve kterém se nachází chráněny Úmluvou o právním postavení uprchlíků z roku 1951. Úmluva OAJ o uprchlících mj. nabízí širší definici uprchlíka, výhodnější ustanovení v souvislosti s pravidlem *non-refoulement*. (Viz. *Collection of International Instruments Concerning Refugees*, UNHCR, Ženeva, 1990, str.193).

⁶⁸ Mj. Havanská úmluva o azylu z roku 1928, Montevidejská úmluva o politickém azylu z roku 1933, Caracaská úmluva o teritoriálním azylu z roku 1954, Caracaská úmluva o diplomatickém azylu z roku 1954, Kartagenská deklarace o uprchlících z roku 1984. Viz. op. cit. pod 4, str. 111.

⁶⁹ Srovnání nabízí např. Anderfuhren-Wayne, C.S.: *Family Unity in Immigration and Refugee Matters: United States and European Approaches*, *International Journal of Refugee Law*, 1996, str. 354.

5. Regionální úmluvy na ochranu lidských práv a slučování rodin cizinců

Vedle velmi významné Úmluvy o ochraně lidských práva a základních svobod⁷⁰ sjednané na půdě Rady Evropy, je třeba zmínit také Evropskou sociální chartu.

Evropská sociální charta⁷¹ uvádí v článku 16 právo rodiny na sociální, právní a hospodářskou ochranu. Článek 19 Charty pojednávající o právech migrujících pracovníků a jejich rodin na ochranu a pomoc přímo uvádí, že smluvní státy se zavazují usnadnit v co nejvyšší možné míře sloučení rodiny zahraničního pracovníka, kterému byl povolen pobyt na daném území. Kontrolní mechanismus Evropské sociální charty, třebaže postupem doby zdokonalován,⁷² však nedává jednotlivci právo předkládat kontrolním orgánům Charty stížnosti či žaloby.

Charta základních práv Evropské unie⁷³ se zabývá ochranou rodiny v kapitole II. nazvané Svobody. Článek 7 Charty tak pod marginální rubrikou *Respect for private and family life* stanoví, že každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence (*communications*). Nutno podotknout, že Charta byla slavnostně vyhlášena, není

⁷⁰ Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod byla přijata 4.11. 1950 v Římě, účinnosti nabyla 3. září 1953 po ratifikaci desátým členským státem Rady Evropy. Úmluva byla publikována ve sdělení československého Federálního Ministerstva zahraničních věcí pod č. 209/1992 Sb.

⁷¹ Viz. op. cit. pod 32, str. 151. Evropská sociální charta byla přijata Českou republikou a publikována ve Sbírce mezinárodních smluv pod číslem 14/2000.

⁷² Šturma, P.: *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*, C.H.Beck, Praha, 1999, str. 28.

⁷³ Vyhlášena dne 7.12. 2000 na setkání Evropské rady v Nice. V úředním věstníku Evropských společenství byla Charta publikována dne 18.12.2000 pod číslem 2000/C 364/01.

však právně závazná a není proto aplikována Evropským soudním dvorem, který obecně chrání základní práva v rámci EU.⁷⁴

Americká úmluva o lidských právech⁷⁵ chrání práva rodiny v článku 17, který vyhláší, že rodina je přirozenou a základní jednotkou společnosti a má nárok na ochranu společnosti a státu. Specifická zmínka o slučování rodin v Úmluvě chybí. Nechybí však požadavek rovných práv a vyváženosti odpovědnosti muže a ženy v době vzniku manželského svazku, jeho trvání a v případě rozvodu.⁷⁶ V případě rozvodu se státy zavázaly chránit práva dětí v souladu se zásadou nejlepšího zájmu dítěte.

Kontrolní mechanismus Americké úmluvy o lidských právech je založen na činnosti Meziamerické komise pro lidská práva, která je v pozici *prokurátora*,⁷⁷ který předkládá případy k posouzení Meziamerickému soudu pro lidská práva.⁷⁸ Skutečné vynucení práva však závisí na spolupráci dotčeného státu a

⁷⁴ Srov. Schwarz, J.: Charta základních práv Evropské unie a Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, *Evropské a mezinárodní právo*, ročník XI, číslo 3-4, str. 55. nebo Šišková, N.: Vývoj doktríny základních práv v judikatuře Evropského soudního dvora, *Právník*, 4/2003, str. 342.

⁷⁵ Úmluva byla podepsána na Zvláštní meziamerické konferenci o lidských právech v San Jose dne 22. 11. 1969. V platnost vstoupila v souladu se svým článkem 74 dne 18.7.1978.

⁷⁶ Článek 17 odstavec 4. Úmluvy stanoví: „The State Parties shall take appropriate steps to ensure the equality of rights and the adequate balancing of responsibilities of the spouses as to marriage, during marriage, and in the events of its dissolution. In case of dissolution, provision shall be made for the necessary protection of any children solely on the basis of their own best interests“.

⁷⁷ Srov. *Human Rights Law Journal*, Vol. 23, No. 1-4 z 30.9.2002, str. 15, ve kterém je publikováno rozhodnutí Meziamerické komise pro lidská práva vyzývající USA k určení právního postavení zajištěných osob na základně Guantanamo ze strany příslušného tribunálu.

⁷⁸ Vandali, M.: *The International System for the Protection of the Human Rights (The International Convention on the Human Rights)*, v publikaci *Implementace lidských práv a mezinárodní kontrolní mechanismy*, Karlova Univerzita, Praha, 1999, str. 171.

oslabením významu Úmluvy je také skutečnost, že nebyla přijata Kanadou, Spojenými státy americkými a Kubou.

Africká charta lidských práv⁷⁹ chrání rodinu nezvyklou formulací s důrazem na roli státu.⁸⁰ Výslovně však neuvádí právo na slučování rodin, přestože věnuje poměrně širokou pozornost právu každého na svobodu pohybu a zmiňuje se rovněž o azylu a vyhoštění cizinců.⁸¹

Kontrolní mechanismus Africké charty prošel zajímavým vývojem, v němž hlavní roli hrálo Shromáždění hlav států a vlád. Shromáždění mělo jako svůj poradní orgán komisi pro práva lidí a národů. Komise, složená z 11 expertů volených Shromážděním a pracujících na částečný úvazek, dávala pouze doporučení Shromáždění v podobě roční souhrnné zprávy a věnovala se spíše osvětové činnosti na principu rozdělení teritoria Afriky mezi jednotlivé členy komise. Vedle toho komise má oprávnění projednávat stížnosti států i jednotlivců a svou činnost bez právní opory v Chartě rozšířila také na posuzování zpráv států o dodržování lidských práv. Nespolupráce států však vedla k myšlence založení Afrického soudu pro práva lidí a národů, k čemuž došlo přijetím protokolu k Chartě v červnu roku 1998.⁸² Pro vstup protokolu v platnost je třeba pouhých 15 přistoupení členů Organizace

⁷⁹Charta s oficiálním názvem *African Charter on Human and Peoples' Rights* byla přijata 27. června 1981 v gambijském Banjulu. V platnost vstoupila 21. října 1986. Charta nebyla přijata pouze jediným členem z 53 členů Organizace africké jednoty.

⁸⁰ Článek 18 Charty odstavec 1 a 2 uvádí: „The family shall be the natural unit and basis of society. It shall be protected by the State which shall take of its physical health and moral. The State shall have the duty to assist the family which is the custodian of morals and traditional values recognized by the community.“

⁸¹ Srov. článek 12 Charty.

⁸² Viljoen, F.: The implementation of legal obligations in the field of human rights by international courts: Some reflections from Africa. *Implementace lidských práv a mezinárodní kontrolní mechanismy*, editoval prof. JUDr. Pavel Šturma CSc., Právnická fakulta Univerzity Karlovy, Praha, 1999, str. 164.

africké jednoty. Právo dítěte na sloučení rodiny uvádí i **Africká charta práv a blaha dítěte** z roku 1990 v článku 18.

6. Význam Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950 pro slučování rodin cizinců

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen Evropská úmluva) poskytuje díky svému kontrolnímu mechanismu nejúčinnější ochranu často obecně formulovaným článkům úmluv na ochranu lidských práv.

Česká republika je vázána Evropskou úmluvou již od počátku svého vzniku,⁸³ kdy vstoupila do smluv uzavřených ČSFR a kdy se také stala členem Rady Evropy, na jejíž půdě Úmluva vznikla.

Význam Úmluvy spočívá zejména ve faktu, že jednotlivci je dáno právo předkládat stížnosti proti státu, který dle jeho mínění porušil Úmluvou garantované právo. Kontrolní mechanismus Úmluvy byl navržen jako struktura složená ze tří orgánů, Evropské komise pro lidská práva, Evropského soudu pro lidská práva a Výboru ministrů Rady Evropy. Protokolem k Úmluvě číslo 11 byly dosavadní pravomoci Komise převedeny na Soud, který se tak stává základním garantem práv jednotlivce stanovených Úmluvou.⁸⁴

Smluvní státy autoritu štrasburského Soudu pro lidská práva uznávají a jeho rozhodnutí respektují. Osobní působnost Úmluvy zahrnuje všechny osoby pod jurisdikcí smluvních států Úmluvy a neomezuje se tak na státní příslušníky států, které Úmluvu přijaly.⁸⁵ Velmi významná je proto judikatura Soudu a dřívější rozhodnutí o přijatelnosti stížnosti učiněné Komisí pro lidská práva, protože jejich rozhodovací činnost uzpůsobuje rozsah a obsah práv garantovaných Úmluvou měnící se

⁸³Úmluva včetně jejích protokolů č. 2,4,6,7 byla uveřejněna ve Sbírce zákonů pod číslem 209/1992 jako sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí ČSFR. Protokol č. 9 byl vyhlášen pod č. 41/1996, protokol č. 11 pod číslem 243/1998 Sb. Česká republika uznala vázannost Úmluvou také svým stanoviskem ke stížnosti *Kuchař a Štis v. Česká republika* (rozhodnutí ze dne 18. prosince 2001).

⁸⁴Srov. procesní ustanovení Úmluvy v článku 19 a následujících.

⁸⁵Srov. rozhodnutí ve věci *Soering v. Velká Británie* ze dne 7.7.1989.

realitě.⁸⁶ Abstraktní formulace garantovaného práva tak umožňuje evolutivní výklad významu a rozsahu pojmů, což patří k nesporným výhodám Úmluvy.

6.1. Význam článku 8 Úmluvy pro slučování rodin cizinců

Úmluva o ochraně základních lidských a svobod stanoví v článku 8 pod marginální rubrikou *Právo na respektování soukromého a rodinného života*:

1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života.
2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.

Odstavec první článku 8 Úmluvy garantuje právo každého na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence. Úmluva však nedefinuje blíže ani jeden z uvedených čtyř pojmů, a proto je interpretace významu článku podávána v rámci rozhodovací činnosti Evropského soudu pro lidská práva a dříve Evropské komise pro lidská práva.⁸⁷ Úmluva se také výslovně nezmiňuje o slučování rodin a jen okrajově pojednává o cizích státních příslušnících.⁸⁸ O právu na azyl

⁸⁶Např. odstavec 94 rozhodnutí ve věci *Mamatkulov a Abdurasulovič v. Turecko* ze dne 6.2.2003.

⁸⁷ Evropská komise pro lidská práva projednávala stížnosti do 1.11.1998, kdy vstoupil v platnost Protokol číslo 11.

⁸⁸ Úmluva se nepřímo dotýká cizinců ve znění článku 5, kdy připouští omezení práva na osobní svobodu v případě zákonného zatčení a jiného zbavení svobody osoby, aby se zabránilo jejímu nepovolenému vstupu na území, nebo osoby, proti níž probíhá řízení o vyhoštění nebo vydání. Přímou se cizích státních příslušníků dotýkají články 16 Úmluvy, článek 4 jejího čtvrtého Protokolu a článek 1 jejího sedmého protokolu.

mlčí Úmluva úplně. Rozhodovací činnost Soudu je tak základem pro výklad často obecných ustanovení článků Úmluvy, což se v nepřiliš bohaté míře týká rovněž otázky slučování rodin, ve kterých má alespoň jeden člen rodiny cizí státní příslušnost.

Práva chráněná článkem 8 Úmluvy nejsou právy absolutními. Odstavec druhý článku 8 totiž uvádí řadu *legitimních* cílů, pro které může být do práva na soukromý a rodinný život státem zasahováno. Jmenovitě národní bezpečnost, veřejná bezpečnost, hospodářský blahobyt země, ochrana pořádku a předcházení zločinnosti, ochrana zdraví nebo morálky nebo ochrana práv a svobod jiných, které umožňují smluvnímu státu zasahovat do chráněných práv.⁸⁹ Nutnou podmínkou zásahu

Článek 16 Úmluvy uvádí pod marginální rubrikou *Omezení politické činnosti*: „Nic v článcích 10, 11 a 14 nemůže být považováno za bránící Vysokým smluvním stranám uvalit omezení na politickou činnost cizinců.“

Článek 4 Protokolu číslo 4 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod přiznávající některá práva a svobody jiné než ty, které jsou již uvedeny v Úmluvě a v prvním Dodatkovém protokolu k Úmluvě zakazuje hromadné vyhoštění cizinců. Významným rozhodnutím, v němž Soud konstatoval mj. porušení článku 4 Protokolu číslo 4, bylo rozhodnutí ve věci *Čonka v. Belgie* z roku 2002. Společná stížnost skupiny slovenských Rómů se týkala vyhoštění žadatelů o azyl po zamítnutí jejich žádosti o udělení azylu belgickými úřady, které se uchýlily ke lstivému jednání, aby dosáhly vyhoštění stěžovatelů ze státního území.

Článek 1 Protokolu číslo 7 k Úmluvě, který stanoví procesní záruky týkající se vyhoštění cizinců uvádí:

„1. Cizinec, který má povolen pobyt na území některého státu, může být vyhoštěn pouze na základě výkonu rozhodnutí přijatého v souladu se zákonem a musí mít možnost:

- a) uplatnit námitky proti svému vyhoštění,
- b) dát přezkoumat svůj případ,
- c) dát se zastupovat za tímto účelem před příslušným úřadem nebo před osobou nebo osobami tímto úřadem určenými.

2. Cizinec může být vyhoštěn před výkonem práv uvedených v odstavci 1 a), b) a c) tohoto článku, je-li takové vyhoštění nutné v zájmu veřejného pořádku nebo je odůvodněno zájmy národní bezpečnosti.“

⁸⁹Obdobně široký výčet legitimních cílů, pro které mohou být Úmluvou garantovaná práva omezena nebo derogována, je uveden také u práva na spravedlivý proces (článek 6), práva na svobodu myšlení, svědomí a

státního orgánu do výkonu práva na soukromý a rodinný život je *soulad takového zásahu se zákonem a nezbytnost zásahu v demokratické společnosti*. Povinnost státu respektovat soukromý a rodinný život jednotlivce zahrnuje jak negativní závazek nezasahovat do Úmluvou garantovaného práva, tak pozitivní povinnost státu přijmout taková opatření, aby výkon práv byl efektivní.⁹⁰ Úmluva totiž zaručuje efektivní a nikoli pouze teoretické užívání práv.⁹¹

Soulad zásahu státu do práva jednotlivce na soukromý a rodinný život se zákonem zahrnuje soulad jednání přičitatelné státu s ustanoveními jeho vnitrostátního práva, ale také jednání, které musí být v souladu s výkladem pojmu práva ve smyslu Úmluvy a případně jednání v souladu se závazky stanovenými normami *Acquis Communautaire*.⁹² Zásah státu není v souladu s právem v případě rozporu jednání státu s jakýmkoli ustanovením jeho vnitrostátního právního řádu, ale také v případě, kdy norma vnitrostátního práva není dostatečně dostupná nebo jasná, takže by pro jednotlivce bylo obtížné předvídat následky takové normy a přizpůsobit normě své jednání.⁹³ Skutečnost, že jednotlivec musí využít služeb právníka, aby byl schopen jednat v souladu s dotčenou normou přitom neznamená, že norma není dostatečně dostupná.⁹⁴ Ve své rozhodovací činnosti se Soud zpravidla omezuje na konstatování, že stát jednal v souladu s určitým ustanovením

náboženského vyznání (článek 9), práva na svobodu projevu (článek 10), svobodu shromažďování a sdružování (článek 11), svobody pohybu (článek 2 Protokolu č. 4).

⁹⁰ Srov. Mucha, J.: Článek 8 Evropské úmluvy o lidských právech - právo na respektování soukromého a rodinného života, *Evropská úmluva o lidských právech a další mezinárodní ochranné mechanismy*, Vybrané texty ze semináře konaného ve dnech 20-22. listopadu 1996, Praha, 1997, str. 44.

⁹¹ Srov. rozhodnutí ve věci *Golder v. Velká Británie* z roku 1980 nebo *Airey v. Irsko* z roku 1980.

⁹² Srov. rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ve věci *Caprino v. Velká Británie* na základě podnětu č. 6871/75.

⁹³ Srov. rozhodnutí ve věci *Silver v. Velká Británie* (1983).

⁹⁴ Srov. rozhodnutí ve věci *Sunday Times v. Velká Británie* (1981).

vnitrostátního práva.⁹⁵ Při projednávání stížností cizinců se otázka souladu jednání státu se zákonem stává předmětem sporu jen výjimečně.

V otázce legitimity cílů má stát k dispozici širokou škálu dobrých důvodů pro zasahování do práva na soukromý a rodinný život. Dle ustálené judikatury Evropského soudu pro lidská práva je státní kontrola imigrace vztahována nejčastěji k ochraně pořádku, předcházení zločinnosti⁹⁶ či veřejné bezpečnosti. Jen sporadicky bývá zásah státu primárně legitimován zájmem na hospodářském blahobytu země.⁹⁷

Rozhodujícím faktorem pro posouzení individuální stížnosti na porušení článku 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod je tak zkoumání *nezbytnosti* zásahu do práva jednotlivce na soukromý a rodinný život v *demokratické společnosti*. Výše uvedené se v plné míře týká také problematiky slučování rodin, ve kterých má alespoň jeden člen rozdělené rodiny cizí státní příslušnost.

Před rozbořem otázky nezbytnosti zásahu státu do práva na rodinný život je nutno vyjasnit působnost článku 8 Úmluvy ve vztahu k cizincům a význam pojmu rodinný život dle Úmluvy.

Evropský soud pro lidská práva se významně vyslovil v otázce zahrnutí cizích státních příslušníků do působnosti Úmluvy ve svém rozhodnutí ve věci *Soering*,⁹⁸ kdy nepřipustil extradici stěžovatele do Spojených států amerických, kde mu hrozil trest smrti a v souvislosti s výkonem rozhodnutí tohoto trestu reálné riziko mučení, nelidského nebo ponižujícího

⁹⁵ Srov. např. rozhodnutí Soudu ve věci *Lešník v. Slovensko* v časopise *Soudní judikatura, přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva*, 6. ročník, č. 2/2003, str. 87.

⁹⁶ Srov. např. rozhodnutí ve věci *Boultif v. Švýcarsko* ze dne 2. srpna 2001, když původní znění rozhodnutí v anglickém jazyce pod odstavcem 45 uvádí: „The Court, therefore, satisfied that the measure occurred „for the prevention of disorder (and) crime“ within the meaning of Article 8 § 2 of the Convention.”

⁹⁷ Např. rozhodnutí ve věci *Berrehab v. the Netherlands* ze dne 21.6.1998.

⁹⁸ Rozhodnutí ze dne 7.7. 1999.

zacházení. Soud konstatoval, že v případech vyhoštění i vydání mají státy inherentní závazek vůči jednotlivcům, kterým by hrozilo jednání zakázané článkem 3 Úmluvy. Úmluva tedy neposkytuje ochranu jen na osobám, kterým hrozí porušení Úmluvou chráněného práva na území smluvního státu nebo orgány smluvního státu, postačuje, že k zásahu do práva jednotlivce by došlo v důsledku jednání dotčeného státu *kdekoli*.⁹⁹ Přímě k článku 8 Úmluvy a otázce slučování rodin se Soud vyjádřil v rozhodnutí ve věci *Abdulaziz, Cabales a Balkandali v. Velká Británie*,¹⁰⁰ v němž neuznal námitku Velké Británie, že článek 8 Úmluvy ani jiná práva garantovaná Úmluvou nejsou dána cizincům, protože o nich pojednává pouze Protokol k Úmluvě číslo 4. V uvedeném rozhodnutí Soud formuloval i několik zásadních tezí později opakovaných či zpřesněných v dalších rozhodnutích týkajících se slučování rodin cizinců. Soud zejména konstatoval, že přestože stát má právo v souladu se zavedeným pravidlem mezinárodního práva kontrolovat vstup, pobyt a vycestování cizinců ze svého území a Úmluva neobsahuje právo na imigraci nebo právo manželů rozdílné státní příslušnosti zvolit si zemi, v níž budou žít, jednání státu musí respektovat jeho závazky podle Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.¹⁰¹ Soud rovněž konstatoval, že článek 8 Úmluvy zahrnuje také pozitivní závazek státu vůči jednotlivci.¹⁰²

⁹⁹ Srov. rozhodnutí ve věci *Chahal v. Velká Británie* ze dne 15. listopadu 1996, *Cruz Varas and Others v. Švédsko* ze dne 20. března 1991, *Vilvarajah and Others v. Velká Británie* ze dne 30. října atd.

¹⁰⁰ Rozhodnutí ze dne 28. května 1983.

¹⁰¹ Srov. odstavce číslo 60 a 68 rozhodnutí ve věci *Abdulaziz, Cabales a Balkandali v. Velká Británie*.

¹⁰² Odstavec 67 rozhodnutí ve věci *Abdulaziz, Cabales a Balkandali v. Velká Británie* uvádí: „ The Court recalls that, although the essential object of Article 8 is to protect individual against arbitrary interference by the public authorities, there may in addition be positive obligations inherent in an effective „respect“ for family life. However, especially as far as those positive obligations are concerned, the notion of „respect“ is not clear-cut: having regard to diversity of practises followed and the

6.2. Rodinný a soukromý život

Pojem rodinného života je Soudem vykládán extenzivně avšak s důrazem na rodinné vztahy fungující nikoli formální.¹⁰³ Samotný pojem rodiny Úmluvou definován není a formální legitimita vztahu na základě normy vnitrostátního práva není podstatným znakem rodinného života ve smyslu článku 8 Úmluvy.¹⁰⁴

Vztahem zakládajícím rodinný život je v první řadě vztah manželů v zákonném a skutečném manželském svazku, a to i v případě, že existuje či existovala překážka dalšího společného života manželů.¹⁰⁵ Rodinným životem je také polygamní manželství, třebaže právem dotčeného státu neuznávané, což se může v praxi stát důvodem státu pro odepření vstupu rodinného příslušníka na státní území. Blízký vztah snoubenců také může být za určitých okolností považován za rodinný život dle

situations obtaining in the Contracting States, the notion's requirements will vary considerably from case to case. Accordingly, this is an area in which Contracting Parties enjoy a wide margin of appreciation in determining steps to be taken to ensure compliance with the Convention due regard to the needs and resources of the community and of individuals. In particular, in area now under consideration, the extent of a State's obligation to admit to its territory relatives of settled immigrants will vary according to the particular circumstances of the persons involved."

¹⁰³ Srov. rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ve věci *K v. Velká Británie* z roku 1986: "... the existence of family life depends upon the real existence in practice of close personal ties."

¹⁰⁴ V rozhodnutí *Marckx v Belgie* z roku 1979 Soud uvádí v odstavci 31 rozhodnutí: "Article 8 makes no distinction between the 'legitimate' and the 'illegitimate' family. Such distinction would not be consonant with the word 'everyone' (in ECHR Article 1), and this is confirmed by Article 14 with its prohibition, in the enjoyment of the rights and freedoms enshrined in the Convention, of discrimination grounded on 'birth'."

¹⁰⁵ Srov. rozhodnutí *Abdulaziz, Cabales a Balkandali v. Velká Británie*, kdy se Soud v odstavci 63 rozhodnutí separátně vyjádřil v tomto smyslu ke svazku pana a paní Cabalesových.

článek 8 Úmluvy.¹⁰⁶ Na druhé straně manželství „na oko“ uzavřené např. s cílem legalizace pobytu na území smluvního státu, nemusí být považováno za rodinný život ve smyslu článku 8.¹⁰⁷ Přes preferenci nukleární rodiny Soudem a jeho důraz kladený na skutečný vztah mezi osobami, je patrná jistá nekonzistentnost v rozhodování Soudu v případech svazků osob stejného pohlaví.¹⁰⁸ Homosexuální vztah tak spíše bývá chráněn v rámci povinnosti státu respektovat soukromý život jednotlivce.¹⁰⁹

Rodinný život mezi dítětem a rodičem je založen v okamžiku příchodu dítěte na svět a nehraje přitom roli, zda spolu rodiče dítěte žijí¹¹⁰ či zda je manželství svazkem monogamním

¹⁰⁶ Srov. rozhodnutí odstavce 61-63 rozhodnutí ve věci *Abdulaziz, Cabales a Balkandali v. Velká Británie*. Evropská komise pro lidská práva nepokládala za dostačující skutečnost vážný zájem snoubenců na založení manželského svazku, nicméně Soud konstatoval v odstavci 62, že: „...this does not mean that all intended family life falls entirely outside of its ambit.“ Lze proto konstatovat, že zasnoubení s doložením hloubky vztahu a vážnosti záměru uzavřít manželství může být považováno za rodinný život ve smyslu článku 8 Úmluvy. Soud několikrát uvedl, že Úmluva je živoucím dokumentem, který reaguje na měnící se realitu, a realita dnešní doby je, že dvě osoby žijí často po mnoho let v *de facto* manželském svazku, který nebyl stvrzen před příslušným úřadem a z něhož vzešly děti. Je proto zřejmě jen otázkou času, kdy také dlouhodobé a skutečné soužití osob nesezdaných i nezasnoubených bude považováno za rodinný život podle článku 8 Úmluvy.

¹⁰⁷ Srov. naproti tomu rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ve věci *Benes v. Rakousko*, kdy anulace manželství byla shledána dostatečným důvodem opravňujícím zásah do práva na rodinný život, a rozhodnutí ve věci *Boultif v. Švýcarsko* z roku 2001, kdy stěžovatel uzavřel sňatek po tříměsíční známosti, spáchal závažný trestný čin, a přesto bylo jeho stížnosti Soudem vyhověno.

¹⁰⁸ Srov. např. rozhodnutí ve věci *Kerkhoven v. Nizozemí*, který se týkal lesbického páru, *X v. Velká Británie* z roku 1983 atd.

¹⁰⁹ Srov. rozhodnutí ve věci *Dudgeon v. Velká Británie* z roku 1981, kdy Soud konstatoval, že právo stěžovatele na soukromý život zahrnuje také jeho život sexuální.

¹¹⁰ Srov. rozhodnutí ve věci *Berrehab v. Nizozemí* z roku 1988, kdy Soud konstatoval, že: „... a child born of of such (marital) union is ipso jure part of that relationship, hence from the moment of the child's birth and by

nebo polygamním.¹¹¹ Vztah mezi manžely a adoptivní dítětem také zakládá rodinný život¹¹² a naopak, za rodinný život se nepovažuje vztah mezi anonymním dárcem spermatu a jeho biologickým dítětem nebo matkou dítěte, přestože anonymní dárce udržoval krátkodobý kontakt s matkou a dítětem po porodu.¹¹³

Evropský soud pro lidská práva nevylučuje z působnosti práva na rodinný život ani vzdálenější příbuzenské vztahy, jsou-li skutečné a dostatečně silné, přestože upřednostňuje vztahy rodičů a závislých dětí a manželů.¹¹⁴ Rodinným životem ve smyslu Úmluvy tak mohou žít sourozenci,¹¹⁵ prarodiče a vnuci,¹¹⁶ strýc a neteř.¹¹⁷ Dospělost spíše než nezávislost bývá naopak faktorem, který hrál jistě roli v závěru Soudu, že zletilí sourozenci či zletilé děti svých rodičů nebyly zahrnuty do působnosti článku 8 Úmluvy,¹¹⁸ včetně případu dospělé matky s dětmi, která měla v dotčené zemi své rodiče a sourozence.¹¹⁹ Na druhé straně Evropská komise pro lidská práva uznala za přijatelnou stížnost na porušení článku 8 Úmluvy v

the very fact of it, there exists between him and his parents a bond amounting to 'family life', even if the parents are not then living together. "Nebo obdobně ve věci *Boughanemi v. Francie* z roku 1996 Soud uvedl: „The concept of family on which Article 8 is based embraces, even where there is no cohabitation, the tie between a parent and his or her child, regardless of whether or not the latter is legitimate.”

¹¹¹ Srov. např. rozhodnutí ve věci *Khan v. Velká Británie* z roku 1995.

¹¹² Např. rozhodnutí ve věci *X v. Francie* z roku 1992.

¹¹³ Srov. rozhodnutí ve věci *G v. Nizozemí* z roku 1993.

¹¹⁴ Srov. Ovey, C., White, R: *Jacobs and White, The European Convention on Human Rights*, Third Edition, Oxford University Press, str. 233.

¹¹⁵ Např. rozhodnutí ve věci *Olsson v. Švédsko* z roku 1989.

¹¹⁶ Např. rozhodnutí ve věci *Marckx v. Belgie* z roku 1979.

¹¹⁷ Rozhodnutí ve věci *Moustaquim v. Belgie* z roku 1991, ale také *X. v. Německo*, z roku 1968.

¹¹⁸ Např. rozhodnutí ve věci *Advic v. Velká Británie* z roku 1995.

¹¹⁹ Srov. *A and Family v. Švédsko* z roku 1994.

případě úzkých rodinných vztahů širokého okruhu členů jedné rodiny.¹²⁰

V souhrnu lze uvést, že Soud neaplikuje jednotná kritéria na hodnocení rodinného života stěžovatelů (*case by case approach*). Posuzuje však skutečné a fungující vztahy mezi příbuznými či blízkými osobami s tím, že preferuje horizontální rodinné vztahy před vertikálními¹²¹ a přikládá velkou váhu manželství a vztahu rodičů a nezletilých dětí.

V souvislosti se slučováním rodin cizinců resp. případy vyhoštění či vydání člena rodiny, který má cizí státní příslušnost, a případy odmítnutí vstupu cizince na území státu za účelem výkonu práva na rodinný život, je významný také dopad takového jednání státu do soukromého života jednotlivce. Respektování soukromého života se totiž neomezuje na vnitřní život jednotlivce,¹²² ale zahrnuje také jeho vztahy s jinými osobami a také vztahy pracovní.¹²³

V kontextu slučování rodin cizinců může být právo na respektování soukromého života jednotlivce porušeno zejména v případě, kdy cizinec je integrován do společnosti hostitelského státu. Proto v případech vyhoštění cizince, jehož vztahy pracovní a osobní se dlouhodobě realizují ve společnosti smluvního státu Úmluvy, který usiluje o vyhoštění, může se tento s úspěchem domáhat ochrany práva na soukromý život. Judikatura Evropského soudu pro lidská práva se ochrany soukromého života cizího státního příslušníka dotýká jen okrajově. Většina posuzovaných případů se zabývá zásahy výkonné moci státu do soukromého života svých občanů.¹²⁴

¹²⁰ Rozhodnutí Komise pro lidská práva v řízení ve věci *Uppal v. Velká Británie* z roku 1979, které bylo zastaveno po smírném urovnání.

¹²¹ Srov. Blake, N., Husain, R.: *Immigration, Asylum and Human Rights*, Oxford University Press, New York, 2003, str. 169.

¹²² Srov. významné rozhodnutí ve výkladu pojmu soukromý život ve věci *Niemietz v. Německo* z roku 1992.

¹²³ Srov. rozhodnutí ve věci *Chorfi v. Belgie* z roku 1996.

¹²⁴ Čapek, J.: *Právní slovník evropské ochrany lidských práv*, ORAC, Praha, 2002, str. 178.

V souvislosti s ochranou práv cizinců ustanovením článku 8 byla otázka soukromého života posuzována až na druhém místě po zvážení zásahu státu do práva jednotlivce na respektování svého rodinného života.¹²⁵ V pozdějších případech stěžovatelů cizí státní příslušnosti však Soud poukázal ve větší míře na elementy soukromého života cizince, kterým hrozilo vyhoštění.¹²⁶

Pojem soukromého života zahrnuje široký okruh osobního života individua. Vedle zmíněných sexuálních vztahů také právo na rozvoj vlastní osobnosti a široce chápané sociální styky s ostatními,¹²⁷ ale také právo na ochranu fyzické a morální integrity každého.¹²⁸ Ochrana ustanovením článku 8 Úmluvy tak může být významná v případech, kdy zásah do práv jednotlivce nemá charakter porušení článku 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

6.3. Nezbytnost zásahu v demokratické společnosti

Pojem nezbytnosti (*necessity*) není Úmluvou definován. Je tak ponecháno na uvážení Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku, aby se v jednotlivých stížnostech vypořádal s

¹²⁵ Srov. rozhodnutí ve věci *Beljoudi v. Francie* z roku 1992 nebo *Nasri v. Francie* z roku 1995, v nichž žadatelé uspěli se stížností na neoprávněný zásah do práva na rodinný život, ale někteří soudci Evropského soudu pro lidská práva se odděleně vyslovili ve prospěch porušení práva na soukromý život. Soudci odlišného mínění argumentovali větší šíří vztahů, které zahrnuje pojem soukromého života, a poukázali právě na míru integrace a délku pobytu stěžovatelů ve Francii.

¹²⁶ Srov. např. *Chorfi v. Belgie* (1996), *Bouchelkia v. Francie* (1997), *Mehemi v. Francie* (2000).

¹²⁷ Srov. rozhodnutí ve věci *X. v Island* z roku 1976.

¹²⁸ Srov. rozhodnutí ve věci *Bensaid v. Velká Británie* (2001), odst. 47: „Private life is a broad term not susceptible to exhaustive definition. The Court has already held that elements such as gender identification, name and sexual orientation are important elements of the personal sphere protected by Article 8... Mental health must also be regarded as a crucial part of private life associated with the aspect of moral integrity.”

otázkou nezbytnosti zásahu státu do chráněného práva. Právě otázka posouzení nezbytnosti zásahu se tak stává klíčovým elementem konečného rozhodnutí Soudu o porušení práva na respektování soukromého a rodinného života.

Požadavek nezbytnosti zásahu státu do práva na respektování soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence, který je obsažen v odstavci 2 článku 8 Úmluvy, tak vyžaduje od soudců Evropského soudu pro lidská práva vážení zájmu jednotlivce na výkonu práva soukromého a rodinného života a zájmů států široce definovaného výše uvedenými legitimními cíli. Ve prospěch zájmu státu v otázce slučování rodin cizích státních příslušníků na jeho území hovoří zavedená zásada mezinárodního práva veřejného, která obecně svěřuje státu právo kontrolovat vstup, pohyb a vycestování cizích státních příslušníků na svém státním území.

Vzhledem k uvedené zásadě a škálou nabízejících se legitimních cílů zásahu státu nebývá proto problémem státního orgánu zdůvodnit nezbytnost zásahu do rodinného života cizího státního příslušníka. Účelem Úmluvy však není poskytovat hypotetickou ochranu základním lidským právům a svobodám jednotlivce, ale ochranu efektivní a účinnou.

Obecným přístupem Soudu ke kauzám cizinců je mínění, že v případě kdy neexistují překážky výkonu práva na soukromý a rodinný život v jakékoli jiné zemi, není důvodu, proč by cizinec neměl svých práv požívat v zemi původu. Tento závěr činí obtížně hájitelnými zájmy členů rodiny na výkonu práva soukromého a rodinného života v hostitelské zemi v případě, kdy ani jeden člen rodiny není státním občanem dotčeného státu, či osobou, od níž nelze rozumně očekávat návrat do země původu. Zjevným je případ uprchlíka ve smyslu článku 1A Úmluvy o právním postavení uprchlíků, který se do země původu vrátit nemůže nebo osoby dostatečně integrované do společnosti hostitelského státu např. tím, že v něm požívá práva trvalého pobytu, má v něm rodinné, sociální vazby, podnikatelské nebo pracovní vztahy. Naopak, v případech smíšených manželství osob

různých státních příslušností budou vyhlídky stěžovatelů na porušení článku 8 Úmluvy ze strany státu jistě příznivější.

V každém individuálním případě tady záleží na posouzení charakteru vazeb cizince k dotčenému státu a důvodu státu pro vyhoštění nebo nepřijetí cizince na své státní území.

Případy sloučení, respektive rozdělení rodin s cizím státním příslušníkem lze proto rozdělit na případy vstupu cizince na území státu z důvodu rodinných vazeb a na případy vyhoštění cizince s rodinnými vztahy na území hostitelského státu. V prvním případě je přístup Evropského soudu pro lidská práva k cizincům méně příznivý, protože Soud posuzuje zásah státu v době často málo silných vazeb jednotlivce k cizímu státu.¹²⁹ V případech vyhoštění cizího státního příslušníka je Soud ve svém rozhodování k cizinci příznivější, protože cizinec má často vybudován silný vztah ke státu. Pro zásah státu do rodinného života cizince je potom ospravedlnitelná skutečně naléhavá sociální potřeba (*pressing social need*) na tom, aby cizinec realizoval výkon svých rodinných práv mimo území dotčeného státu¹³⁰ a vyváženost zásahu vzhledem k této naléhavé sociální potřebě (*proportionate of interference to that need*).¹³¹

Případy cizinců s rodinnými příslušníky na území hostitelského státu je proto možné rozdělit na případy vstupu na státní území smluvního státu Úmluvy z roku 1950 a případy vyhoštění cizince ze státního území hostitelského státu, kde má rodinné příslušníky.

¹²⁹ Srov. Lambert, H.: The European Court of Human Rights and the Right of Refugees and Other Persons in Need of Protection to Family Reunion, *International Journal of Refugee Law*, Vol, 11 No. 3, 1999, str. 427.

¹³⁰ Srov. např. článek 67 v rozhodnutí ve věci *Abdulaziz a spol. v. Velká Británie* nebo článek 43 rozhodnutí ve věci *Moustaquim v. Belgie*.

¹³¹ Viz. op.cit. pod 36 str. 192 a 196.

6.4. Vstup cizince na území za účelem výkonu práva na rodinný život

Judikatura Soudu v souvislosti se vstupem cizince na území za účelem výkonu práva na rodinný život prochází zajímavým vývojem, jenž dokládá tvrzení, že Úmluva je živoucí dokument, který reaguje na měnící se realitu společenských vztahů. Case law Evropského soudu pro lidská práva tak bylo v otázce vstupu cizince za účelem výkonu práva na rodinný život značně restriktivní, a to zejména v případech cizinců, kteří se domáhali vstupu na státní území za účelem založení rodinného života.

Soud opakovaně připomínal, že stát má právo kontroly vstupu, pobytu a vycestování cizinců na svém území a článek 8 Úmluvy nezaručuje cizincům právo výběru místa pobytu za účelem realizace práv rodinného života. V případech vstupu cizince na území se tak Soud dlouhou dobu vyslovoval v neprospěch individuálních stěžovatelů, poněvadž zásah státu do práva na rodinný život se uskutečnil v době, kdy cizinec neměl vytvořen silnou vazbu k dotčenému státu.¹³²

V případě **Abdulaziz, Cabales a Balkandali v. Velká Británie** (1985) Evropský soud pro lidská práva nejprve odmítl námitku vlády Velké Británie, že ani článek 8 Úmluvy ani žádný jiný článek Úmluvy se nedotýká práva státu na kontrolu imigrace. Konstatoval také, že vztah žadatelů a jejich rodinných příslušníků je vztahem rodinného života ve smyslu

¹³² Srov. op. cit. pod 43 str. 438: „The Court systematically affirms the principle that Article 8 cannot be held to impose on States a duty to respect immigrants' choice of residence and authorise family reunion on their territory. It then proceeds to balance the applicant's right to family life against the State's right to control immigration at the early stage of establishing interference. As a result, no interference has yet been found by the Court as the following cases show.” (Následuje výčet případů, kdy Soud zamítal stížnosti cizinců, kteří se domáhali vstupu na území smluvního státu za účelem výkonu práv rodinného života. (Abdulaziz, Gul, Ahmut). Přístup Soudu se však od roku 2000 mění).

článek 8 Úmluvy. Stížnosti však byly odmítnuty z toho důvodu, že stěžovatelky nebyly schopny dostatečně prokázat existenci překážek pro výkon práva na rodinný život v zemích svých manželů a dokázat tak, že by byly dány zvláštní důvody, pro které by nebylo možné toto od nich očekávat. Poukázal také na fakt, že stěžovatelky věděly v době uzavření sňatků, že jejich manželům byl povolen pouze krátkodobý pobyt ve Velké Británii a panu Cabalesovi nebylo právo vstupu do země povoleno vůbec. Soud také konstatoval, že ve věci stěžovatelek jde o případy založení rodinného života spíše než o případy pokračujícího výkonu již existujícího rodinného života. Stížnosti tak byly zamítnuty.

V případě **Gül v. Švýcarsko** (1996) Soud vyslovil obdobné zdůvodnění. Stěžovatel, který je občanem Turecka, byl švýcarskými úřady odmítnut ve své žádosti o přiznání právního postavení uprchlíka. Následně mu bylo uděleno právo dočasného pobytu z humanitárních důvodů na základě vážné nemoci jeho ženy a dcery. Stěžovatel požádal o sloučení rodiny tj. o udělení práva vstupu na státní území Švýcarska pro své dva nezletilé syny, kteří zůstali v Turecku. Soud konstatoval, přes vědomí vážného stavu manželky stěžovatele, že nejsou dány překážky výkonu práva na rodinný život v zemi původu stěžovatele. Soud přitom poukázal na skutečnost, že stěžovateli byl povolen pouze dočasný pobyt na území Švýcarska, že několikrát v posledních letech navštívil své syny v Turecku, takže se může vrátit do své vlasti. Dále Soud konstatoval, že stěžovateli by byly v zemi původu vypláceny sociální dávky, zdravotní stav jeho ženy se zlepšil a jeho synové celý život strávili v Turecku. Z výše uvedených důvodů byla stížnost pana Güla odmítnuta a nebyla uložena povinnost Švýcarska povolit vstup synů stěžovatele na švýcarské státní území.

Ve věci **Ahmut v. Nizozemí** (1996) se Evropský soud pro lidská práva držel svého výkladu a neuznal za důvodnou stížnost státního občana Maroka pana Ahmuta. Ten se z titulu článku 8 Úmluvy domáhal povolení vstupu a pobytu pro svého

syna, který zůstal v zemi původu stěžovatele. Soud opět zopakoval, že nebyla dána existence překážek, pro které by se nemohl pan Ahmut vrátit do Maroka a realizovat tam práva rodinného života se svým synem. Soud poukázal na fakt, že syn pana Ahmuta má rodinné příslušníky v zemi původu a je silně svázán s kulturním a jazykovým prostředím v Maroku. Soud dále poukázal na skutečnost, že pan Ahmut si ponechal marocké občanství a že se sám v minulosti rozhodl pro oddělený život se svým synem, když se přestěhoval do Nizozemí. Stížnost pana Ahmuta tak byla rovněž odmítnuta.

V rozhodnutí ve věci **Nsona v. Nizozemí** (1996) se Evropský soud pro lidská práva zabýval případem vyhoštění devítileté dívky z Nizozemí do někdejšího rodného Zairu a žádostí o opětovné povolení vstupu do Nizozemského království. Soud posuzoval jednak soulad způsobu vyhoštění dívky do Zairu s ustanovením článku 3 Úmluvy a také akt nizozemských úřadů, které odmítly opětovný vstup dívky na území státu za účelem výkonu práva na rodinný život. Soud konstatoval, že nedošlo k porušení ustanovení článku 3 ani 8 Úmluvy, když poukázal v souvislosti s článkem 8 na skutečnost, že ačkoli bylo paní Nsoně uděleno povolení k pobytu v Nizozemí z humanitárních důvodů, vyhoštěná dívka nebyla ve skutečnosti dcerou stěžovatelky.

Odlišné rozhodnutí bylo Evropským soudem pro lidská práva vysloveno ve věci **Sen v. Nizozemí** (2003). V tomto rozhodnutí Soud opustil restriktivní odůvodnění dřívějších zamítavých rozhodnutí a vyslovil povinnost adresovanou Nizozemí, aby povolilo vstup na své území třináctileté dceři občana Turecka, kterému bylo přiznáno právo trvalého pobytu v Nizozemí. Rozhodnutí Soudu je významné v tom, že Soud se ve svém výkladové pojetí přiklonil na stranu stěžovatele, přestože nebylo podstatného rozdílu mezi skutkovým stavem ve věci Sen oproti skutkovému stavu v případech pana Gula a Ahmuta. I v tomto případě stěžovatel dobrovolně zanechal při odchodu do hostitelského státu své dítě v zemi původu. V Turecku žila dcera pana Sena u strýce v kulturně a jazykově vlastním

prostředí. Soud však konstatoval, že v případě pana Sena byly shledány překážky návratu stěžovatele do Turecka za účelem společného života se svou dcerou.

Evropský soud pro lidská práva poukázal na skutečnost, že pan Sen řadu let žije v Nizozemí, narodily se mu tam dvě děti, které vždy žily v Nizozemí, a chodí tam také do školy. Rozhodnutí Soudu tak bylo odůvodněno v první řadě zájmy nezletilých dětí a také stupněm integrace cizinců v hostitelské zemi. Jak správně podotknul soudce Turmen, bylo by nerozumné, ne-li nehumánní, požadovat po stěžovateli, který je usazen v dotčeném státě, rozhodnutí mezi vzdáním se trvalého pobytu v zemi a vzdáním se společného života se svým dítětem.¹³³

6.5. Vyhoštění cizince s rodinnými vazbami k hostitelské zemi

Postavení cizince, který se dovolává práva na respektování svého rodinného života ve smyslu článku 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, je příznivější v případě kdy stát usiluje o vyhoštění¹³⁴ cizince ze svého území.

Pojem vyhoštění je autonomním pojmem v mezinárodním právu veřejném a zahrnuje jakékoli opatření státu s cílem vynutit

¹³³ „In a concurring opinion, Judge Turmen endorsed the dissent of Judge Martens in both *Ahmut* and *Gul*, holding that where a father or mother obtain permanent residence in a country and seek reunion with their children, it was *per se* unreasonable if not inhumane to give them the choice of abandoning their residence or renouncing their reunion with children.” Viz op. cit pod 36, str. 185, odst. 4.55.

¹³⁴ „...pojem „vyhoštění“ musí být chápán jako autonomní institut nezávislý na definici podle vnitrostátního práva a představující „jakékoliv opatření vynucující odjezd cizince z území, vyjma extradice“ – viz odůvodnění rozhodnutí Ústavního soudu České republiky publikované ve Sbírce zákonů na straně 6745 pod číslem 159/1998. Extradice bývá definována jako přechod osoby z trestně právní jurisdikce jednoho státu do trestně právní jurisdikce jiného státu.

odjezd cizince ze svého státního území vyjma extradice.¹³⁵ Vyhoštěním tak není pouze fyzický odjezd cizince ze státního území, ale také správní akt nebo řetězec administrativních opatření, které nucenému fyzickému vyhoštění předchází. Zásahem do práva na rodinný život dle článku 8 Úmluvy tak může být vydání správního nebo soudního rozhodnutí, které ve svých důsledcích směřuje k rozdělení rodiny usazené v hostitelském státě.

Judikatura Evropského soudu pro lidská práva obsahuje řadu rozhodnutí, kdy se Soud vyslovil ve prospěch stěžovatele cizí státní příslušnosti, který pobýval se svými rodinnými příslušníky v dotčeném státě usilujícím o jeho vyhoštění. Cizinec totiž od prvního dne svého příjezdu na území cizího státu často realizuje výkon práva rodinného života a vždy také života soukromého (*consideration of whole social fabric*). Od prvopočátku pobytu cizince v hostitelské zemi začíná proces integrace do nové společnosti¹³⁶ případně se obnovuje soužití rodiny v novém prostředí.

Soud se ve většině posuzovaných případů zasahování státu do rodinného života stěžovatele zabýval kauzami, v nichž nebylo sporu o existenci rodinného života stěžovatele a jeho rodinných příslušníků, a proto se jeho pozornost soustředila na odůvodněnost zásahu států do práva rodinného života cizince. V rozhodování o povolení vstupu cizince na státní území za účelem výkonu práva rodinného života plní stát pozitivní závazek respektování rodinného života stěžovatele a jeho příbuzných (*facere*). Musí být proto dána existence zvláštních důvodů na straně cizince, pro které má být sloučení rodiny cizince uskutečněno právě na území dotčeného státu. V rozhodování o vyhoštění, při vědomí negativní povinnosti

¹³⁵ Srov. rozhodnutí Ústavního soudu České republiky, nález č. 159/1998 a van Dijk, P., van Hoof, G.J.H.: *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, 2. vydání, Kluwer Law and Taxation Publishers, Deventer – Boston, 1990, str. 505.

¹³⁶ Kuric, A.: *Sociální práce s uprchlíky*, SOZE, 1997, str. 23.

nezasahovat do existujícího rodinného a soukromého života jednotlivce (*non facere*), musí být naopak dána existence zvláštních důvodů pro zásah státu do rodinného a soukromého života cizince tj. pro rozdělení rodiny cizince.

Evropský soud pro lidská práva musí v každém případě vážit individuální zájmy jednotlivce na výkonu práva rodinného a soukromého života a legitimní zájmy státu na vyhoštění cizince. Tíha dokazování tak v otázce vyhoštění ve velké míře leží na bedrech státu.¹³⁷

Důvody pro vyhoštění usazeného cizího státního příslušníka s rodinnými vazbami ze státního území mohou být legitimovány řadou cílů.¹³⁸ Stát ovšem musí prokázat zvláštní zájem, zvláště naléhavou sociální potřebu (*pressing social need*) s jistou mírou aktuálnosti,¹³⁹ aby ospravedlnil nutnost zásahu do Úmluvou chráněného práva na respektování rodinného života. V případě integrovaného cizince s rodinnými příslušníky pobývajícími v hostitelské zemi není tímto zvláštním zájemem pouhé právo kontroly vstupu, pobytu a vycestování cizince nebo zájem na hospodářském blahobytu země či nevysvětlený odkaz na veřejný pořádek.

Judikaturu Evropského soudu pro lidská práva ve věci vyhoštění cizinců, kteří se dovolávají práva na respektování svého rodinného života v hostitelské zemi, lze rozlišovat podle charakteru opatření ze strany státu. Většina posuzovaných případů se zabývala vyhoštěním jako součástí uložené sankce za spáchání trestného činu stěžovatele. Jen v několika případech se Soud zabýval vyhoštěním jako administrativním opatřením státu, které nemělo svoji příčinu ve skutečnosti, že cizinec se dopustil trestné činnosti. Vedle

¹³⁷ Viz. op. cit. pod 36, str. 187 odst. 4.59.: „The debate then centres on whether the state can justify the interference under Article 8 (2).“

¹³⁸ Viz článek 8 odstavec 2 Úmluvy.

¹³⁹ Srov. např. *Moustaquim v. Belgie* odst. 43 rozhodnutí Soudu, *Beldjoudi v. Francie* odst. 74 rozhodnutí Soudu. Výraz *pressing social need* obsahuje také aspekt aktuálnosti sociální potřeby vyhoštění cizince.

otázky dostupnosti opravných prostředků soudního typu¹⁴⁰ je třeba hledat odpověď také na otázku, jak vážný a naléhavý musí být zájem státu vyhoštění cizince s rodinnými vazbami v dotčené zemi.

Významné je rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci **Berrehab v. Nizozemí** (1988), které se zabývalo právem na společný život otce a dcery. Panu Berrehabovi, občanovi

¹⁴⁰ Srov. rozhodnutí ve věci *Maaouia v. Francie* (2001), ve kterém Evropský soud pro lidská práva konstatoval, že článek 6 Úmluvy (pod marginální rubrikou *Právo na spravedlivý proces*) se neaplikuje v otázce imigračních řízení a rozhodnutí. Důvodem je znění odstavce 1 článku 6 Úmluvy, který stanovuje procesní záruky v souvislosti s občanskými právy a trestního práva nikoli práva správního. Soud konstatoval, že procesní záruky vyhoštění cizince jsou obsaženy v článku 1 Protokolu číslo 7. Státy si tak byly vědomy toho, že článek 6 odstavec 1 Úmluvy se neaplikuje ve věci vyhoštění cizinců, a proto přijaly speciální ustanovení, které by se zabývalo přímo otázkou vyhoštění cizinců. Skutečnost, že rozhodnutí o vyhoštění má občanskoprávní dopad v oblasti práva na rodinný a soukromý život cizince, není dle názoru Soudu důvodem proto, aby se cizinec mohl dovolat aplikace článku 6 Úmluvy.

Srov. ale rozhodnutí Soudu ve věci *JED v. Velká Británie* (1999), ve kterém se Soud zabýval stížností ve věci opakované žádosti o azyl ve Velké Británii. Stížnost byla zamítnuta, ale nikoli s odůvodněním, že článek 6 odstavce 1 Úmluvy se neaplikuje, nýbrž s odůvodněním, že předchozí odvolací řízení před národním soudem bylo dostatečným opravným prostředkem.

Rozhodnutí Soudu ve věci *Maaouia* by však nemělo být vykládáno v tom smyslu, že řízení v oblasti cizineckého práva nemusejí být spravedlivá. Především, Protokol číslo 7 k Úmluvě v podstatě reflektuje některá ustanovení Mezinárodního paktu o občanských a politických právech. Účelem tohoto Protokolu a obecně Protokolů k Úmluvě je doplňovat text Úmluvy, jejich účelem není omezit nebo derogovat práva garantovaná původním textem Úmluvy. Při vědomí znění článku 53 Úmluvy lze proto pochybovat o tom, že článek 1 Protokolu číslo 7 vylučuje správní řízení s občany cizího státu z práva na spravedlivý proces. Navíc, článek 1 Protokolu 7 se týká pouze případů vyhoštění, což by vedlo k absurdnímu výkladu, že veškerá jiná správní řízení v oblasti cizineckého práva nemusejí splňovat požadavek spravedlivého řízení.

Srov. také Blake, N.: *2nd colloquy on the European Convention on Human Rights and the protection of refugees, asylum seekers and displaced persons*, Štrasburk, květen 2000, str. 86.

Maroka, byla zamítnuta žádost o povolení k pobytu v Nizozemí poté, kdy se rozvedl se svou manželkou, občankou Nizozemského království. Zamítnutí žádosti o povolení pobytu a také odmítnutí nizozemských úřadů udělit panu Berrehabovi povolení ke krátkodobému pobytu, aby se mohl stýkat se svou čtyřletou dcerou, bylo Soudem zhodnoceno jako porušení práva na rodinný život stěžovatele ve smyslu článku 8 Úmluvy.

Soud přihlédl k okolnostem soukromého života stěžovatele v Nizozemí, kde pan Berrehab pobýval řadu let, měl tam svůj domov a práci a nebyl obviněn z trestného činu.

Soud poukázal také na okolnosti rodinného života pana Berrehaba v Nizozemí. Stěžovatel se oženil s občankou Nizozemí, v době trvání manželství se jím narodilo dítě, citový vztah mezi otcem a dcerou byl pevný.¹⁴¹ Soud zohlednil i praktickou nemožnost výkonu rodičovských práv otce pobývajícího v Maroku ke své dceři žijící v Nizozemí. Stát tak pochybil ve vážení protichůdných zájmů svých a stěžovatele a dopustil se porušení článku 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.¹⁴²

Ve věci **Moustaquim v. Belgie** (1991) byl stěžovatelem občan Maroka, který přijel do Belgie jako malé dítě a žil v této zemi takřka celý svůj život. V jeho průběhu spáchal jako mladistvý řadu trestných činů. Soud však poukázal na soukromý život stěžovatele, když konstatoval, že pan Moustaquim žil v Belgii od svého věku 2 let téměř dvacet let, Maroko navštívil dvakrát o prázdninách a absolvoval školní docházku ve francouzském jazyce. Soud odkázal také na rodinný život stěžovatele, protože v době vydání rozhodnutí o vyhoštění byl stěžovatel mladistvý, jeho rodiče a sedm sourozenců žijí

¹⁴¹Pevný byl zřejmě také vztah manželů Berrehabových. Rozvedení manželé totiž uzavřeli nový sňatek a panu Berrehabovi bylo uděleno nové povolení k pobytu v Nizozemí.

¹⁴²Viz. Článek 29 rozhodnutí Soudu: „Having regard to those particular circumstances, the Court considers that a proper balance was not achieved between the interests involved and that there was therefore a disproportion between the means employed and the legitimate aim pursued.“

v Belgii, takže by vyhoštěním pana jmenovaného došlo k rozdělení rodiny. Evropský soud pro lidská práva tedy shledal stížnost pana Moustaquima za důvodnou a konstatoval porušení článku 8 Úmluvy.¹⁴³

Ve věci **Beldjoudi v. Francie** (1992)¹⁴⁴ byla podána společná stížnost manželského páru, který se obával vyhoštění pana Beldjoudiho z Francie. Pan Beldjoudi měl francouzské občanství, které ztratil v důsledku uzavření tzv. *evianských dohod* po vyhlášení nezávislosti Alžírsko. Jmenovaný žil celý život ve Francii, kde však dlouhodobě a opakovaně páchal trestnou činnost a strávil cca. 11 let ve francouzských věznicích. V roce 1979 bylo rozhodnuto francouzskými úřady o jeho vyhoštění z důvodu ohrožení veřejného pořádku. Pan Beldjoudi pokračoval v páchání trestné činnosti i v době po rozhodnutí o jeho vyhoštění z Francie.

Soud přihlédl ke skutečnostem, že pan Beldjoudi se oženil s občankou Francie, ve Francii strávil celý svůj život (více než 40 let), navštěvoval francouzské školy a neovládá arabský jazyk. Navíc občanství Francie ztratil v době, kdy byl nezletilý a vyjádřil svou vůli získat francouzské občanství zpět. Jeho žena rovněž žila celý život ve Francii, neumí arabsky a jejím vycestováním by byla vystavena značným potížím. Evropský soud pro lidská práva proto konstatoval, že vyhoštěním p. Beldjoudiho do Alžírsko by došlo k porušení článku 8 Úmluvy.¹⁴⁵

¹⁴³Viz článek 46 rozhodnutí Soudu: „Having regard to these various circumstances, it appears that, as far as respect for the applicant's family life is concerned, a proper balance was not achieved between the interests involved...”

¹⁴⁴ Hubálková, E.: *Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika*, Linde, Praha, 2003, str. 218.

¹⁴⁵Soudce Petiti vyslovil opačné mínění. Poukázal na právo státu vyhostit cizince, který spáchal trestný čin a tvrdil, že Úmluva nemůže vést k ignoraci práv třetích osob. Pouze výjimečné okolnosti mohou vést k porušení Úmluvy v případě vyhoštění cizince např. skutečnost, že cizince by byl podroben zacházení zakázanému článkem 3 Úmluvy. Soudce De Meyer

Ve věci **Nasri v. Francie** (1995) se Evropský soud pro lidská práva zabýval stížností alžírského státního občana, který byl hluchoněmý. Pan Nasri spáchal několik trestných činů nižší společenské nebezpečnosti, ale rovněž trestný čin znásilnění se skupinou pachatelů. Národní soud vyslovil rozhodnutí o trestu vyhoštění jmenovaného jako vedlejšího trestu za spáchaný trestný čin. Evropský soud pro lidská práva však shledal v tomto rozhodnutí francouzských úřadů porušení článku 8 Úmluvy. Soud přihlédl jednak ke zdravotnímu stavu pana Nasriho, dále faktu, že je negramotný, skutečnosti, že pobýval ve Francii od svých čtyř let se svými rodiči a osmi sourozenci. Soud proto dospěl k závěru, že mimořádné okolnosti případu svědčí ve prospěch stěžovatele.¹⁴⁶

V případě **Chorfi v. Belgie** (1996) se Evropský soud pro lidská práva zabýval stížností marockého státního občana, který žil v Belgii od svých jedenácti let. Pan Chorfi se oženil s občankou Maroka a páru se narodilo dítě. Po čase došlo k rozvodu manželství. Stěžovatel pak spáchal trestný čin spočívající v nezákonném držení omamných látek a byl odsouzen k trestu vyhoštění jako vedlejšímu trestu za spáchané skutky. Evropský soud pro lidská práva však přihlédl jak k prvkům soukromého života stěžovatele v Belgii, tak prvkům rodinného života a konstatoval, že vyhoštění pana Chorfiho z Belgie by bylo v rozporu s právem jmenovaného na rodinný a soukromý život.

V případě **Boughanemi v. Francie** (1996) byl stěžovatelem občan Tuniska, který žil od svých 8 let ve Francii, kde pobývali také jeho sourozenci a rodiče. Stěžovatel však spáchal několik trestných činů a byl francouzskými úřady

naopak vyslovil názor, že vyhoštění pana Beldjoudiho by bylo nelidským zacházením ve smyslu článku 3 Úmluvy.

¹⁴⁶Stěžovatel se nedovolával svého práva na respektování soukromého života a Soud se tak možným porušením práva na respektování soukromého života v tomto případě nezabýval. Otázky soukromého života se dotkl ve svém odlišném stanovisku soudce Wildhaber.

vyhoštěn ze státního území Francie zpět do Tuniska. Pan Boughanemi po čase ilegálně vstoupil na francouzské území, kde pak žil ve vztahu s francouzskou státní občankou, jejíž dítě uznal za své. Evropský soud pro lidská práva připustil, že rozhodnutí o vyhoštění stěžovatele vedlo k rozdělení rodiny, poněvadž jeho rodiče a sourozenci žili ve Francii na základě povolení k pobytu, a že rozdělení rodiny stěžovatele by mohlo být považováno za zásah do práva chráněného článkem 8 Úmluvy.¹⁴⁷

Soud však na druhé straně poukázal na závažnost trestných činů spáchaných stěžovatelem, skutečnost, že stěžovatel si ponechal tuniské občanství a nijak neusiloval o získání státního občanství Francie. Také skutečnost, že pan Boughanemi udržoval vztahy se svou zemí původu a nežil spolu se svou rodinou ve Francii, vedla Soud k závěru, že vyhoštěním stěžovatele nebyl porušen článek 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Ve věci **Bouchelkia v. Francie** (1997) byl stěžovatelem občan Alžírsko, který žil ve Francii se svou rodinou od svých dvou let. Stěžovatel spáchal trestný čin znásilnění a byl vyhoštěn. Pan Bouchelkia se poté vrátil do Francie, kde nelegálně pobýval a založil také rodinu v době nepovoleného pobytu ve Francii. Evropský soud pro lidská práva se zabýval jednak možným porušením práva na respektování soukromého života, a také práva na respektování rodinného života stěžovatele. Soud dospěl po posouzení míry rodinného života pana Bouchelkii ve Francii a vážnosti spáchaného trestného činu, že vyhoštění stěžovatele nebylo nepřiměřeným zásahem do práva chráněného článkem 8 Úmluvy.¹⁴⁸

¹⁴⁷Viz. odstavec 35 rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva.

¹⁴⁸Významné je časové hledisko v hodnocení zásahu státu do práva na respektování soukromého a rodinného života. V případě pana Bouchelkii Soud nezohlednil rodinný život stěžovatele, který byl založen v době ilegálního vstupu v roce 1992 a pozdějšího ilegálního pobytu stěžovatele ve Francii. Soud posuzoval skutkový stav ve věci v době výkonu rozhodnutí o vyhoštění

V případě **Boujlifa v. Francie** (1997) byl stěžovatelem marocký státní občan, který přicestoval do Francie ve věku 5 let. Stěžovatel ve Francii absolvoval školní docházku, pracoval v zemi a celkem pobýval ve Francii po dobu 23 let. Jeho rodiče a osm sourozenců rovněž žili ve Francii. Stěžovatel však spáchal několik trestných činů mj. loupež a ozbrojenou loupež.

Evropský soud pro lidská práva opět připustil, že vyhoštění stěžovatele bylo vzhledem k výše uvedenému zásahem do soukromého a rodinného života stěžovatele. Soud však přijal námitku dotčeného státu, že do rodinného života stěžovatele nelze zahrnout jeho vztah s občankou Francie, který byl založen v době, kdy se stěžovatelem bylo zahájeno řízení o vyhoštění, a přiklonil se také k argumentaci státu, že povaha trestných činů spáchaným stěžovatelem ospravedlňují zásah státu do práva na respektování soukromého a rodinného života pana Boujlify.

Ve věci **Mehemi v. Francie** (1997) byl stěžovatelem občan Alžírsko, který se narodil ve Francii. Ve Francii žil celý svůj život tj. déle než 30 let. V zemi pobýval se svými rodiči a sourozenci. Později uzavřel pan Mehemi sňatek s občankou Itálie a z manželství se narodily tři děti, které se staly státními příslušníky Francie. Francouzské úřady stěžovateli vyslovily trest vyhoštění na dobu neurčitou z důvodu zapojení stěžovatele do importu omamných látek do země. Evropský soud pro lidská práva, narozdíl od stížností pana Boujlify, El Boujaidiho a Bouchelkii, v nichž posoudil míru rodinného života stěžovatelů za nízkou, v případě pana Mehemiho konstatoval, že rozhodnutí o vyhoštění stěžovatele nebylo v jeho případě přiměřené vzhledem k jeho rodinnému a

tj. v roce 1990, kdy stěžovateli bylo 20 let, byl svobodný a bezdětný. Srov. obdobný přístup Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Boujlifa v. Francie*, ale také odlišný přístup Soudu v případě *Daliova v. Francie* (viz níže).

soukromému životu ve Francii a dotčený stát se dopustil porušení článku 8 Úmluvy.

V případě **El Boujaidi v. Francie** (1997) byl stěžovatelem státní příslušník Maroka. Pan El Boujaidi od svých sedmi let žil ve Francii spolu se svými rodiči a sourozenci. Stěžovatel však byl usvědčen z trestného činu obchodování s omamnými látkami a francouzské úřady rozhodly o jeho vyhoštění. Soud opět připustil, že rozhodnutí o vyhoštění stěžovatele bylo zásahem do jeho práva ve smyslu článku 8 Úmluvy, ale povaha spáchaného trestného činu vedla Soud k závěru, že vyhoštění bylo přiměřeným opatřením dotčeného státu a nebyl jím porušen článek 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Soud posuzoval skutkový stav v době, kdy bylo vydáno rozhodnutí o vyhoštění a neposuzoval za významnou skutečnost, že v době po vydání rozhodnutí o vyhoštění založil stěžovatel rodinný život s občankou Francie a narodilo se jím dítě francouzský občan.¹⁴⁹

Ve věci **Daliová v. Francie** (1998) byla stěžovatelkou alžírská občanka, která přicestovala do Francie v roce 1976 ve věku 17 let v rámci sloučení rodiny se svým otcem, matkou a sourozenci. Od roku 1976 žila ve Francii s výjimkou dvou let v období 1987-1989. V roce 1985 vyslovil francouzský soud 1. stupně rozhodnutí o odsouzení jmenované k nepodmíněnému trestu odnětí svobody a zákazu pobytu na dobu neurčitou za nabytí, držení a postoupení (cession) heroinu. Stěžovatelka se v roce 1986 provdala za francouzského státního občana. Byla však opětovně odsouzena k tříměsíčnímu vězení a zákazu pobytu za ilegální pobyt ve Francii. V roce 1990, kdy už byla rozvedená, se paní Daliové narodil syn, jenž obdržel francouzské státní občanství. Její žádosti o zrušení zákazu pobytu byly vždy zamítnuty.¹⁵⁰

¹⁴⁹ Srov. op. cit. pod 118, str. 170.

¹⁵⁰ Stěžovatelka se dovolávala také porušení článku 6 Úmluvy odvolacím soudem. Evropská komise pro lidská práva však prohlásila stížnost jmenované v tomto bodě za nepřípustnou v roce 1995.

Soud uznal, že paní Daliová má většinu rodinných pout ve Francii. Přihlédl však k tomu, že stěžovatelka do svých 17 let žila v Alžírsku, kde chodila do školy navázala sociální vztahy. Alžírské občanství tak není pouhým právním faktem, ale má reálný základ v životě jmenované. Její hlavní rodinné pouto k jejímu dítěti vzniklo v době nezákonného pobytu paní Daliové ve Francii. Soud také přihlédl k závažnosti trestného činu stěžovatelky a konstatoval, že odmítnutí francouzských úřadů zrušit zákaz pobytu paní Daliové ve Francii není porušením článku 8 Úmluvy.¹⁵¹

Ve věci **Boultif v. Švýcarsko** (2001) byl stěžovatelem občan Alžírsko, který přijel do Švýcarska v roce 1992. Po rychlém sňatku se švýcarskou státní příslušnicí spáchal pan Boultif loupež v roce 1994 a v roce 1997 byl odsouzen ke dvěma letům vězení. V roce 1998 odmítly švýcarské úřady prodloužit jmenovanému povolení k pobytu v zemi. Soud připustil, že se stěžovatel dopustil vážného trestného činu. Podotknul také, že původní trestní rozhodnutí soudu první instance v Curychu bylo rozhodnutím podmíněným a teprve odvolací soud v Curychu vyslovil cizinci nepodmíněný trest v délce dvou let.

Soud však také konstatoval, že k trestnému činu došlo v roce 1994 a k odjezdu cizince ze státního území Švýcarska až v roce 2000. V této době nespáchal stěžovatel žádný trestný čin. V době před nástupem výkonu trestu se rekvalifikoval a byl v pracovním poměru jako malíř. Soud ocenil dobré chování stěžovatele v době výkonu trestu a také skutečnost, že byl

¹⁵¹Francouzská vláda namítala, že stěžovatelka vedla od doby svého příjezdu do země život na pokraji společnosti. V době svého téměř dvouletého pobytu v Alžírsku obnovila rodinné a soukromé vztahy, když žila u svých příbuzných. Vláda také namítla, že rodinné vztahy jmenované s rodiči a sourozenci byly volné a o zákazu pobytu bylo rozhodnuto v roce 1985, kdy stěžovatelka nebyla matkou ani provdána za francouzského občana. S touto námitkou lze polemizovat, protože rozhodnutí o zákazu pobytu má dlouhodobé účinky, v případě paní Daliové po dobu neurčitou. Stížnost jmenované však směřovala proti odmítnutí zrušení zákazu pobytu, který jí brání usadit se kdykoli v budoucnosti v dotčeném státě.

propuštěn z výkonu trestu před uplynutím původní délky trestu odnětí svobody. Také v době po propuštění z výkonu trestu až do doby vycestování byl pan Boultif v pracovním poměru s výhledem prodloužení zaměstnání. Soud rovněž posoudil, zda-li by mohli manželé Boultifovi žít v Alžírsku. V této souvislosti Soud shledal, že manželka pan Boultifa je občankou Švýcarska, která ovládá francouzský jazyk a dokonce telefonický kontakt s matkou stěžovatele. V Alžírsku však nikdy nebyla, nemá žádné další vazby s touto zemí a nemluví arabsky. Za těchto okolností se Soud domnívá, že nelze očekávat od manželky stěžovatele, aby následovala svého muže do Alžírska. Evropský soud pro lidská práva proto rozhodl, že ve věci stížnosti pana Boultifa byl porušen článek 8 Úmluvy.

Případ **Bensaid v. Velká Británie** (2001) se dotýkal rodinného života stěžovatele jen okrajově. Stěžovatelem byl alžírský státní občan trpící schizofrenií, který se dovolával porušení článku 3, 8 a 13 Úmluvy v souvislosti s vyhoštěním z Velké Británie. Stížnost pana Bensaida však směřovala proti porušení práva na soukromý život a byla ve všech bodech jednomyslně zamítnuta.¹⁵²

¹⁵²Stěžovatelem byl alžírský občan, který v roce 1989 přicestoval do Velké Británie. Tam se projevila jeho duševní nemoc, s níž se opakovaně léčil na psychiatrické klinice. Jmenovaný se po skončení studia ve Velké Británii v roce 1993 oženil a bylo mu uděleno povolení k trvalému pobytu. V roce 1996 vycestoval ze země a povolení mu bylo zrušeno na základě podezření z fingovaného sňatku. Z téhož důvodu stěžovateli nebylo později povolení k pobytu vydáno a bylo rozhodnuto o jeho vyhoštění. Jmenovaný neuspěl se stížností na porušení článku 3 Úmluvy, kdy tvrdil, že vyhoštění by bylo jednáním zakázaným článkem 3. Soud potvrdil absolutní povahu článku 3 a konstatoval, že zdroj zakázaného jednání nemusí mít svůj původ v jednání státních orgánů tzn. že může mít svůj původ ve špatném zdravotním stavu osoby. Soud ovšem konstatoval, že riziko zhoršení zdravotního stavu pana Bensaida v případě návratu do Alžírska je do velké míry spekulativní. Nebylo také dosaženo vysokého práhu nutného pro porušení článku 3.

V otázce porušení článku 8 Úmluvy Soud připomněl, že duševní zdraví je důležitou součástí soukromého života jednotlivce spojené s jeho morální integritou. Nebylo však prokázáno, že vyhoštěním by vzhledem k dostupnosti léčby v zemi původu byla podstatně poškozena morální integrita stěžovatele.

Ve věci **Jakupovič v. Rakousko** (2003) byl stěžovatelem občan Bosny a Hercegoviny, který v roce 1991 přicestoval ve věku 12 let do Rakouska. Stěžovatel v letech 1994 a 1995 spáchal trestné činy krádeže a nedovoleného ozbrojování a národní soud vyslovil v jeho případě trest vyhoštění s dobou platnosti 10 let. Odvolací soud s odkazem na veřejný pořádek potvrdil trest vyhoštění stěžovatele a pan Jakupovič byl vyhoštěn do země původu v roce 1997.

Evropský soud pro lidská práva opět posuzoval, zda vyhoštění stěžovatele bylo nezbytné v demokratické společnosti vzhledem k jeho soukromému a rodinnému životu v Rakousku a vzhledem k povaze trestného činu spáchaného stěžovatelem. Soud dospěl k závěru, že nízký věk stěžovatele v době rozhodnutí o vyhoštění, jeho zázemí v Rakousku a nenásilná povaha trestných činů, kterých se dopustil, jsou okolnostmi, které činí vyhoštění státu nepřiměřeným opatřením vzhledem k právu stěžovatele na respektování jeho soukromého a rodinného života.¹⁵³

V případě **Yilmaz v. Německo** (2003) byl stěžovatelem občan Turecka, který se narodil v Německu a byl držitelem povolení k trvalému pobytu na jeho území. V SRN žil nejdříve společně se svými rodiči a sestrami. V roce 1999 stěžovatel začal žít společně s německou státní občankou a v témže roce se z tohoto vztahu narodil syn. V roce 1996 byl stěžovatel odsouzen k podmíněnému trestu odnětí svobody v délce 22 měsíců za trestné činy krádeže. V roce 1996 byl pan Yilmaz odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v délce tří let za činy ublížení na zdraví a nucení k pohlavnímu styku, které byly spáchány v době pobytu stěžovatele ve vazbě. V roce 2000 byl

¹⁵³ Evropský soud pro lidská práva v tomto případě hodnotil skutkový stav věci v době, kdy bylo vydáno rozhodnutí o vyhoštění stěžovatele do země původu. Soud konstatoval, že vyhoštění nezletilé (šestnáctileté) osoby do země, která prošla ozbrojeným konfliktem se všemi negativními důsledky na životní podmínky v zemi, a ve které nemá žádné blízké příbuzné nebylo vzhledem k okolnostem případu nezbytným opatřením. Soud tak rozhodl poměrem hlasů 4:3.

stěžovatel vyhoštěn do Turecka a následně mu byla zamítnuta žádost o udělení víza za účelem návštěvy svého syna v Německu.

Evropský soud pro lidská práva uznal, že německé úřady zasáhly do práva stěžovatele na rodinný život a uvedl, že stát tímto zásahem sledoval legitimní cíl. Soud na druhou miskou vah položil skutečnost, že vyhoštění stěžovatele bylo vysloveno na dobu neurčitou, stěžovatel měl v SRN povolen pobyt na dobu neurčitou a v dotčené zemi žije jeho syn, a proto jednomyslně rozhodl, že v případě pana Yilmaze byl porušen článek 8 Úmluvy.

Evropský soud pro lidská práva se okrajově dotkl otázky slučování rodin cizinců i v řadě jiných případů.¹⁵⁴ Zásadního významu je naopak rozhodnutí o stížnosti pana Boultifa proti Francii, ve kterém Evropský soud pro lidská práva formuloval souhrn okolností významných pro posouzení nezbytnosti vyhoštění cizince, který se dopustil trestného činu, ale má rodinné nebo soukromé vazby v hostitelské zemi. V rozhodnutí o vyhoštění cizince by se proto mělo přihlížet k:

- povaze a závažnosti trestného činu stěžovatele,
- délce pobytu stěžovatele v hostitelské zemi,
- době, která uplynula od spáchání trestného činu a chování stěžovatele v době po spáchání trestného činu,
- k národnostem různých osob, kterých by se vyhoštění stěžovatele dotklo,
- k okolnostem rodinné situace stěžovatele jako je např. délka manželství a další faktory, které vypovídají o skutečném rodinném životě páru,
- ke skutečnosti, zda věděla manželka stěžovatele v době vzniku rodinného života o tom, že stěžovatel spáchal trestný čin,

¹⁵⁴ Např. i ve známém případě *Cruz Varas v. Švédsko* (1991), v němž se Soud zabýval stížností na porušení článku 3 Úmluvy, nebo případě *Kypr v. Turecko* (2001), ve kterém se Soud zabýval stížností na porušení celkem 14 článků Úmluvy a dvou článků Protokolu číslo 1 k Úmluvě.

- k tomu, zda se z manželství (vztahu) narodily děti. Pokud ano, tak jaký je jejich věk,
- vážnost problémů, kterým by byli manžel nebo manželky (rodinní příslušníci) stěžovatele vystaveni v případě realizace rodinného a soukromého života v zemi původu stěžovatele.

Obecně lze konstatovat, že judikatura Evropského soudu pro lidská práva v otázce slučování rodin cizinců dokládá několikrát opakovaný závěr Soudu, že Evropská úmluva je živoucím dokumentem (*a living instrument*), který reaguje na měnící se realitu společenských vztahů. Judikatura k článku 8 Úmluvy zpočátku nebyla nakloněná ochraně rodiny cizince, který usiloval o vstup na území cizího státu. Navíc, na pachatele trestných činů bylo obecně pohlíženo jako na osoby, u nichž je dán převažující zájem státu na zásahu do jejich rodinného života. V otázce vstupu cizince za účelem výkonu práva rodinného života je zlomovým případem rozhodnutí ve věci stížnosti pana Sena. V otázce závažnosti trestného činu je patrný posun judikatury Soudu, který se v několika případech přiklonil na stranu stěžovatele, třebaže ten spáchal závažný trestný čin ve smyslu vnitrostátního práva.

6.6. Doporučení Rady Evropy číslo R (99) 23 o slučování rodin uprchlíků a jiných osob v potřebě mezinárodní ochrany

Výbor ministrů Rady Evropy rozhoduje o právně nezávazných doporučeních,¹⁵⁵ která jsou však výsledkem konsensu zástupců vlád všech členských států Rady Evropy. Jejich politická síla je proto významná. Výbor ministrů Rady Evropy přijímá návrhy expertního výboru, který se zabývá právními aspekty územního

¹⁵⁵ Srov. Potočný, M., Ondřej, J.: *Mezinárodní právo veřejné- Zvláštní část*, 3. doplněné a rošířené vydání. Praha: C.H. Beck, 2002, str. 242. Srov. také Téssenyi, G.: *2nd colloquy on the European Convention on Human Rights and the protection of refugees, asylum seekers and displaced persons*, Štrasburk, květen 2000, str. 114.

azyly, uprchlíků a osob bez státní příslušnosti.¹⁵⁶ Výbor ministrů přijal několik doporučení, která se zabývají právy žadatelů o azyl a mezi nimi také doporučení o slučování rodin uprchlíků a dalších osob v potřebě mezinárodní ochrany.

Výbor ministrů doporučuje, aby státy přijaly odpovídající opatření k tomu, aby osoby, které nemají záštitu jiné země než země azylu, mohly vést společný rodinný život v souladu s *case law* Evropského soudu pro lidská práva. Doporučení konstatuje, že přestože judikatura Evropského soudu pro lidská práva nestanoví výslovné právo na sloučení rodiny uprchlíků, státy musí podporovat možnost rodiny žít pospolu nebo dosáhnout opětovného sloučení.¹⁵⁷ Doporučení také ukládá členským státům Rady Evropy, aby žádosti o sloučení rodiny uprchlíka nebo jiné osoby v potřebě mezinárodní ochrany vyřizovaly pozitivním, lidským a urychleným způsobem (*in a positive, humane and expeditious manner*) s možností přezkumu zamítavého rozhodnutí ve věci žádosti o sloučení rodiny. Výbor ministrů Rady Evropy specificky doporučil, aby se opatření na sloučení rodin uprchlíků týkala také osob, kterým byla přiznána jiná forma mezinárodní ochrany.¹⁵⁸

6.7. Řízení o stížnosti jednotlivce před Evropským soudem pro lidská práva

Řízení o stížnosti jednotlivce je zahájeno zasláním zpravidla písemného podnětu stěžovatelem. Forma řízení je

¹⁵⁶ Výbor se oficiálně označuje jako *Ad Hoc Committee of Experts on Legal Aspects of Territorial Asylum, Refugees and Stateless Persons* (CAHAR). Srov. také Téssenyi, G.: *2nd colloquy on the European Convention on Human Rights and the protection of refugees, asylum seekers and displaced persons*, Štrasburk, květen 2000, str. 114.

¹⁵⁷ Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy zahrnuje do okruhu rodinných příslušníků manžela, manželku, nezletilé a závislé děti a vnitrostátním právním řádem definované další příbuzné.

¹⁵⁸ Srov. *Recommendation No. (2001) 18, 27 November 2001 on Subsidiary Protection*, odstavec 6.

zásadně písemná a řízení před kontrolními orgány Evropské úmluvy o lidských právech je bezplatné.

Evropský soud pro lidská práva je nezávislým orgánem, v němž rozhodují kvalifikovaní zástupci jednotlivých členských států Úmluvy. Z důvodu značného počtu došlých podání je Soud vnitřně členěn na sekce, senáty, výbory, a velký senát. Stížnost musí být Soudu zaslána v jazyce kteréhokoli smluvního státu, který přiznal jurisdikci Soudu ve věci stížností jednotlivců.

Soud po obdržení stížnosti určí ze svého středu soudce zpravodaje, který rozhodne, zda stížnost bude posouzena výborem tří soudců nebo senátem. Soudce zpravodaj může požádat strany o doplnění informací ke zjištění skutečného stavu věci. Poté připraví zprávu s návrhem řešení věci, které může mít řadu podob např. rozhodnutí o předložení stížnosti vládě dotčeného státu, prohlášení o nepřijatelnosti, vyškrtnutí ze seznamu stížností atp.

Podstatnou otázkou pro další průběh řízení o stížnosti jednotlivce je posouzení přijatelnosti stížnosti. Řízení o přijatelnosti má neveřejnou a písemnou povahu. Soud posuzuje vlastní příslušnost pro projednání případu¹⁵⁹ z hlediska věcného tzn. musí být dle stěžovatele porušeno právo chráněné Úmluvou, z hlediska místního, kde stížnost se musí vztahovat ke skutečnosti nikoli nastalé na území smluvního státu nýbrž podléhající jurisdikci signatáře Evropské úmluvy a také z hlediska časového.

Příslušnost Soudu z hlediska časového je zkoumána ve vztahu ke státu, který se měl porušení článku Úmluvy dopustit. Příslušnost Soudu je podmíněna přijetím Úmluvy dotčeným státem bez výhrady učiněné k článku 25 Úmluvy. Časová podmínka musí být splněna také na straně stěžovatele, kde Úmluva stanoví, že stížnost musí být podána ve lhůtě šesti měsíců ode dne, kdy bylo přijato konečné vnitrostátní rozhodnutí ve věci. Lhůta začíná běžet doručením posledního vnitrostátního rozhodnutí

¹⁵⁹Sudre, F.: op. cit. pod 7, str. 261 a násl.

stěžovateli, případně okamžikem porušení Úmluvou chráněného práva jednotlivce, nedává-li právní řád dotčeného státu možnost nápravy tohoto porušení. Lhůta je zachována zasláním prostého psaní Soudu, ve kterém postačí uvést podstatné náležitosti případu.

Významným pro úspěch stěžovatele v řízení před kontrolními orgány Úmluvy je pojem *konečného vnitrostátního rozhodnutí*, který je podstatný pro posouzení přijatelnosti stížnosti. Článek 35 Úmluvy uvádí, že Soud může stížnost posuzovat až po vyčerpání všech vnitrostátních opravných prostředků podle všeobecně uznávaných pravidel mezinárodního práva a ve lhůtě šesti měsíců ode dne, kdy bylo přijato konečné vnitrostátní rozhodnutí. Článek 35 tím dokládá podpůrný charakter Úmluvy k vnitrostátnímu systému ochrany lidských práv. V případě selhání vnitrostátního ochranného mechanismu je jednotlivci k dispozici Evropský soud pro lidská práva jako výjimečný a specializovaný prostředek nápravy.

Naplnění požadavku vyčerpání všech vnitrostátních opravných prostředků se však ukázalo být v mnoha případech překážkou dosažení žádoucího stavu tedy účinné ochrany základních lidských práv jednotlivce, a proto Evropská komise pro lidská práva¹⁶⁰ interpretovala význam článku na *povinnost běžného využití užitečných opravných prostředků*.¹⁶¹ Běžným využitím užitečných prostředků nápravy je využití prostředků, které se vztahují k předmětné věci a jsou schopny přinést nápravu porušení práva jednotlivce.

Opravný prostředek musí být *dostupný a přiměřený a jeho využití smysluplné*. Pokud např. ustálená judikatura národního soudu jednoznačně předurčuje opravné řízení k neúspěchu nebo pokud opravný prostředek nemá schopnost nápravy či zabránění

¹⁶⁰ Evropská komise pro lidská práva plnila řadu úkonů v řízení o stížnostech v době do 1.11.1998, kdy vstoupil v platnost Protokol číslo 11 přijatý v roce 1994. Protokol číslo 11 zrušil pravomoc Komise a Evropský soud pro lidská práva se stal hlavním kontrolním orgánem Úmluvy jako celku.

¹⁶¹ Srov. rozhodnutí *Guzzardi v. Itálie* ze dne 10.3.1997.

porušení práva, není stěžovatel povinen využít všech existujících stupňů vnitrostátního systému opravných prostředků. Jinými slovy, vyžaduje se účinnost, dostupnost a adekvátnost opravných prostředků vnitrostátního právního řádu.¹⁶² Teprve po využití takových prostředků nápravy je dána příslušnost Soudu pro projednání stížnosti jednotlivce.

Nepřijatelná je stížnost anonymní, zjevně nepodložená nebo stížnost zneužívající práva na stížnost.¹⁶³ Zkoumáním podloženosti stížnosti Soud předběžně posuzuje meritum věci, pravidlem by však mělo být nepřijímání pouze zjevných, na první pohled zřejmých nepodložeností stížnosti. Zneužívající stížnost je stížnost sledující jiný cíl než nápravu porušení základních lidských práv a svobod, např. stížnost podaná s cílem zesměšňování či pomsty. Obecně lze říci, že konečným rozhodnutím bývá rozhodnutí ústavního soudu ve věci, který je poslední instancí nápravy též v České republice.¹⁶⁴

Vzhledem k mnohosti řešení individuální stížnosti ve smyslu článku a procedurální složitosti projednání stížností, hodlám zmínit tři významné procesní úkony Evropského soudu pro lidská práva, které se mohou bezprostředně dotýkat uprchlíků či žadatelů o uprchlický status. Je to především možnost Soudu vydat *předběžné opatření* pro účel zabránění hrozícího porušení některého ustanovení Evropské úmluvy. Soud tedy může doporučit státu zdržet se vyhoštění do doby konečného rozhodnutí o stížnosti, což státy v naprosté většině respektují.¹⁶⁵

¹⁶²Hubálková, E.: Formální podmínky přípustnosti stížnosti ve smyslu Článku 26 Evropské úmluvy o lidských právech, *Evropská úmluva o lidských právech a další mezinárodní ochranné mechanismy*, Vybrané texty ze semináře konaného ve dnech 20-22. listopadu 1996 UNHCR Praha a SOZE (Sdružení občanů zabývajících se emigranty), Praha, 1997, str. 10.

¹⁶³Srov. článek 34 Evropské úmluvy.

¹⁶⁴Srov. rozhodnutí *E.F. v. Česká republika* ze dne 29.6.1994, *Kajba v. Česká republika* ze dne 11.1.1995, *Červeňák v. Česká republika* ze dne 28.2.1996.

¹⁶⁵Srov. rozhodnutí *Cruz Varas v. Švédsko* ze dne 20.3.1991.

Charakteristickým rysem řízení před Soudem je snaha o *smírné urovnání* sporu.¹⁶⁶ Evropskému soudu pro lidská práva je dána pravomoc v otázce dosažení smírného urovnání sporu prostřednictvím využití článku 38 odstavce 1 písmene b) Úmluvy. Sporné strany možnosti smíru poměrně často využívají. Stěžovateli je zpravidla státem vyhověno a stát se tak vyhne nežádoucí publicitě.

Nejpodstatnějším úkonem je vydání konečného rozhodnutí o stížnosti a právní účinek tohoto rozhodnutí. Vydání konečného rozhodnutí po postoupení přijatelné stížnosti je svěřeno do rukou senátu Soudu.

Vysloví-li Soud rozhodnutí o porušení článku Úmluvy jednáním státu, nestanoví státu povinnost napravit protiprávní stav, pouze konstatuje porušení. Samotná náprava přísluší dotčenému státu. Soud však může však přiznat jednotlivci *spravedlivé zadostiučinění*. To může mít podobu povinnosti státu nahradit jednotlivci škodu, která mu vznikla porušením práva zaručeného Úmluvou. Odškodnění může být přiznáno jak za utrpění újmy materiální, tak za utrpění újmy morální. Soud přiznává téměř výhradně odškodnění ve formě finanční.

Rozhodnutí Soudu je konečné, veřejné, závazné avšak nevykonatelné.¹⁶⁷ Konečným se rozsudek Soudu stává, jakmile strany souhlasí, že nebudou žádat o postoupení případu velkému senátu, nebo uplynutím doby 3 měsíců, která je lhůtou pro postoupení věci velkému senátu¹⁶⁸, případně rozhodnutím velkého senátu o zamítnutí žádosti o postoupení věci¹⁶⁹.

Dohled nad vykonatelností rozhodnutí Soudu je svěřen Výboru ministrů, který v případě nerespektování rozhodnutí státem periodicky vyzývá stát k nápravě. Určitý účinek může mít také negativní publicita související s rozhodnutím o

¹⁶⁶Sudre, F., op. cit. pod 7, str. 272.

¹⁶⁷Sudre, F., op. cit. pod 7, str. 292.

¹⁶⁸Srov. článek 73 Jednacího řádu Evropského soudu pro lidská práva.

¹⁶⁹Srov. článek 44 Evropské úmluvy.

porušení práva a konstatováním opakovaného odsouzení státu, který nepřistoupil k nápravě porušení ustanovení Úmluvy.

7. Slučování rodin cizinců v právu Evropské unie

Právo Evropské unie je na tomto místě pojmem, který zahrnuje komunitární právo a unijní právo.¹⁷⁰ Evropská unie¹⁷¹ je teorií práva s oblibou znázorňována modelem tří pilířů,¹⁷²

¹⁷⁰ Srov. op. cit. pod 11, str. 153.

¹⁷¹ Evropská unie nemá právní subjektivitu. Maastrichtská smlouva o založení Evropské unie nesvěřuje Evropské unii jako takové ani práva a povinnosti ani mezinárodněprávní odpovědnost. Evropská unie není mezinárodní organizací.

¹⁷² Srov. Týč, V.: *Základy práva Evropských společenství pro ekonomy*, Linde, Praha, 1999, str. 17.

kde první pilíř představuje tři evropská společenství,¹⁷³ druhý pilíř společnou zahraniční a bezpečnostní politiku a třetí pilíř spolupráci v oblasti justice a vnitřní bezpečnosti. K prvnímu pilíři, neboli primárnímu právu EU, se přiřazují pro svůj charakter smluv mezinárodního práva veřejného také změny základních smluv ES tj. Jednotný evropský akt z roku 1986, Smlouva o Evropské unii z roku 1992, Amsterdamská smlouva z roku 1997 a smlouvy o přistoupení nových členských států Evropské unie.

Právě Amsterdamská smlouva je pro svůj přenos oblasti justice a vnitřních věcí pod první pilíř významná pro otázku slučování rodin cizinců. Část třetího pilíře tzn. také oblast justice a vnitřních věcí ve vztahu k cizincům se tak stává součástí komunitárního práva a Evropská unie je oprávněna vydávat právní akty sekundárního práva EU, které mohou mít bezprostřední účinky v právu členských států EU.

Slučování rodin cizích státních příslušníků v členských státech Evropské unie lze rozdělit na slučování rodin příslušníků jednotlivých členských států Unie, kde se plně uplatní institut občanství Evropské unie se všemi právy a povinnostmi,¹⁷⁴ a slučování rodin, ve kterých je alespoň jeden člen rodiny občanem nečlenského státu EU. Poněvadž postavení občana Evropské unie má za důsledek, že v praxi nebývá právní problém v otázce společného života rodinných příslušníků, zaměří se pozornost této části na slučování rodin cizince, který není státním občanem členského státu EU.

Sekundární právo EU musí být v souladu s primárním právem, které je právem vyšší právní síly. K sekundárnímu právu Evropské unie patří nařízení (*regulation*), směrnice (*directive*), rozhodnutí (*decision*), doporučení (*recommendation*) a stanoviska (*opinions*).

¹⁷³ ESUO (Evropské společenství uhlí a oceli z roku 1951), EHS (Evropské hospodářské společenství z roku 1957) a EURATOM (Evropské společenství pro atomovou energii z roku 1957).

¹⁷⁴ Srov. op. cit. pod 11, str. 690.

Nařízení je obecně závazným právním aktem bezprostředně aplikovatelným v právu členských států. Nařízení může přímo zavazovat státy i subjekty vnitrostátního práva členského státu EU.

Směrnice není obecně závazným právní aktem. Směrnice zavazuje jen subjekty, kterým je adresována, a zpravidla stanoví výsledek či rámcovou úpravu, který/á pak musí být členským státem provedena v některé formě vnitrostátního práva. Směrnice může také obsahovat velmi podrobnou úpravu, která může být přímo reprodukována ve formě pramene vnitrostátního práva. Směrnice jsou adresovány státům, ale není vyloučeno, aby se práva obsaženého v ustanovení směrnice dovolaly rovněž subjekty vnitrostátního práva, jestliže stát nesplnil správným způsobem svou povinnost provedení směrnice.¹⁷⁵ Směrnice obvykle obsahuje lhůtu pro implementaci jejího obsahu do vnitrostátního práva státu.

Rozhodnutí je individuální právní akt, který zavazuje jen jeden konkrétní subjekt, kterému je adresován. Doporučení a stanoviska nejsou právně závazné.

Otázkou slučování rodin¹⁷⁶ cizinců se okrajově zabývají ustanovení nařízení práva EU¹⁷⁷ případně směrnice práva EU¹⁷⁸

¹⁷⁵ Mrázková, L.: Bezprostřední účinek směrnice EU, *Právní rádce* číslo 5/2003, str. 4.

¹⁷⁶ K pojmu rodina v právu EU srov. Hailbronner, K.: *Immigration and Asylum Law and Policy of the European Union*, Kluwer Law International, The Hague, London, Boston, 2000, str. 182.

¹⁷⁷ Viz. článek 7 nařízení Rady EU číslo 343/2003 ze dne 18.2.2003 zavádějící kritéria a mechanismy pro určení členského státu odpovědného za přezkoumání žádosti o azyl předložené v jednom členském státě EU státním příslušníkem třetího státu – tzv. *Dublin II*. Nařízení nahrazuje dosavadní Dublinskou úmluvu z roku 1990.

¹⁷⁸ Např. článek 8 Směrnice Rady EU číslo 2003/9/EC ze dne 27. ledna 2003 stanovující minimální požadavky pro přijímání žadatelů o azyl nebo článek 15 Směrnice Rady EU číslo 2001/55/EC ze dne 20. července 2001 o dočasné ochraně.

nebo se práva na soukromý a rodinný život mohou dotýkat rozhodnutí Evropského soudního dvora.¹⁷⁹

Specificky se otázce slučování rodin cizinců věnuje návrh Směrnice Rady Evropské unie o právu na sloučení rodiny.¹⁸⁰

7.1. Směrnice Rady EU o právu na sloučení rodiny

Směrnice Rady Evropské unie o právu na sloučení rodiny (dále jen Směrnice) vychází ze Smlouvy o založení Evropského společenství a jejího článku 63, který v odstavci 3 svěřuje Radě oprávnění přijímat opatření související s podmínkami vstupu a pobytu cizinců a postupy pro vydávání dlouhodobých víz a povolení k pobytu členskými státy Evropské unie. Preambule Směrnice uvádí zásadu ochrany rodiny, respektu k rodinnému životu, respektu k základním právům a zásadám s odkazem na Chartu základních práv EU.¹⁸¹ Zvláštní pozornost je věnována situaci uprchlíků, kterým se přiznávají příznivější podmínky pro využívání jejich práva na sloučení rodiny.

Osobní působnost Směrnice je pozitivně vymezena okruhem osob rodinných příslušníků žadatele o sloučení rodiny, který je občanem třetího státu se zákonným pobytem v členském státě EU. Podmínkou je, že žadatel o sloučení rodiny má v členském státě EU povolen pobyť v délce jednoho roku nebo více¹⁸² a má přiměřenou perspektivu udělení povolení k trvalému pobytu v

¹⁷⁹ Šišková, N.: Vývoj doktríny základních práv v judikatuře Evropského soudního dvora, *Právník* číslo 4/2003, str. 342.

¹⁸⁰ Členské státy EU dosáhly politické shody na textu směrnice, která má označení COM (2002), 225 final, 2 May 2002. Směrnice však k dnešnímu dni dosud nebyla publikována v Úředním věstníku Evropské unie.

¹⁸¹ Srov. publikaci *Slučování rodin cizinců a uznaných azylantů, Materiály z kulatého stolu, který se konal dne 26. února 2003 v Praze*, vydala Poradna pro integraci, Praha, 2003, str. 37.

¹⁸² Článek 8 Směrnice: Členské státy mohou na žadateli požadovat, aby pobýval v souladu se zákonem na jejich území po dobu nepřekračující 2 roky, než se spojí s příslušníky své rodiny."

zemi. Rodinní příslušníci žadatele o sloučení rodiny pak mohou být občany třetího státu s jakýmkoli právním postavením.

Negativní vymezení osobní působnosti Směrnice vyjímá žadatele o sloučení rodiny, který je žadatelem o status uprchlíka, žadatelem o povolení k pobytu za účelem dočasné ochrany anebo držitelem povolení k pobytu za účelem dočasné ochrany nebo jiné formy mezinárodní ochrany.¹⁸³ Okruh rodinných příslušníků žadatele o sloučení rodiny zahrnuje manžela/manželku, nezletilé děti žadatele o sloučení rodiny a/nebo děti manžela/manželky.¹⁸⁴ Státy mohou povolit vstup a udělit povolení k pobytu také příbuzným ve vzestupné i sestupné linii, jsou-li tito na nich závislí. Členský stát také může udělit povolení nesezdanému partnerovi nebo osobě v registrovaném partnerství s žadatelem o sloučení rodiny a jejím/jeho nezletilým dítětem. Vyloučena z okruhu oprávněných osob je druhá či další žena žadatele o sloučení rodiny na území členského státu EU včetně dětí této ženy.¹⁸⁵

¹⁸³ Srov. Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy číslo 18 z roku 2001 (*Recommendation No. (2001) 18, 27 November 2001 on Subsidiary Protection*) odstavec 6, v němž je doporučeno státům, aby aplikovaly opatření na sloučení rodiny uprchlíků také na osoby s povolením k pobytu za účelem jiné formy mezinárodní ochrany. Vzhledem k tomu, že všech 15 členských států EU je členy Rady Evropy, je zde patrný rozdíl ve vůli států nebo obava vědomí nutnosti implementace ustanovení Směrnice do vnitrostátního cizineckého práva. Srov. také dokument UNHCR *Complementary Forms of Protection* ze dne 4. září 2001 a dokument Evropské rady pro uprchlíky a exil (ECRE) *Position on Refugee Family Unification* z července 2000, které doporučují umožnit slučování rodin osob s jinou formou mezinárodní ochrany.

¹⁸⁴ Srov. článek 4 Směrnice a písmeno c) tohoto článku, který uvádí, že nezletilé děti nesmějí dosáhnout věku zletilosti, který stanoví zákonné předpisy členského státu, a nesměly uzavřít sňatek. V případě, že dítě je starší 12 let, může členský stát ověřit, předtím než udělí povolení ke vstupu a pobytu na své území, zda-li dítě splňuje podmínku pro integraci, kterou pro tento účel stanoví vnitrostátní právní řád ke dni přijetí této Směrnice.

¹⁸⁵ Srov. Kopecký, R.: Hlavní prameny islámského rodinného práva, *Právník* číslo 5/2003, str. 509. Toto ustanovení je diskriminační a znemožňuje žadateli o sloučení rodiny muslimského vyznání dostat své povinnosti dle

Členské státy EU mohou odmítnout žádost o vstup a povolení k pobytu rodinných příslušníků z důvodů veřejného pořádku, bezpečnosti státu a veřejného zdraví.¹⁸⁶ Členský stát také může požadovat, aby žadatel o sloučení rodiny nebo jeho rodinní příslušníci prokázali, že žadatel má zajištěno odpovídající ubytování pro rodinu, nemocenské pojištění sebe a členů své rodiny, stálé finanční prostředky¹⁸⁷

Směrnice obsahuje výhodnější ustanovení pro uprchlíky.¹⁸⁸ Členské státy EU mohou obecně omezit uplatňování Směrnice na případy uprchlíků, jejichž rodinné vztahy ohrožují jejich status uprchlíka. Státy mohou povolit sloučení rodiny uprchlíka s širším okruhem rodinných příslušníků, jsou-li tyto osoby závislé na žadateli o sloučení rodiny.¹⁸⁹ Na manžela/manželku uprchlíka a nezletilé děti se nevztahují podmínky zajištění ubytování, zdravotního pojištění a stálých finančních prostředků a také ustanovení o možnosti uložení dvouleté čekací doby na sloučení rodiny.

Návrh Směrnice je typickým právním aktem Evropské unie v oblasti společné azylové a migrační politiky.¹⁹⁰ Jednotlivé členské státy jen obtížně hledají politickou shodu na svých zájmech a často jsou schopny se po složité a dlouhé debatě

rodinného práva některých islámských států. Muž v polygamním svazku je totiž povinen pečovat o všechny své ženy stejně dobře.

¹⁸⁶ Členské státy se tak brání výkonu práva rodinného života na svém území osob se špatným zdravotním stavem. Rodinný příslušník uprchlíka, který nemá ochranu jiného státu než státu azylu, tak dle názoru členských států EU nemá zřejmě právo na rodinný život. Vzhledem k výrazu *každý* ve výše zmíněných ustanoveních článků mezinárodních úmluv na ochranu lidských práv, které garantují právo na respektování soukromého a rodinného života, je takový postup v rozporu s lidskými právy cizince.

¹⁸⁷ Viz. článek 7 Směrnice, který uvádí podrobnosti k potřebným finančním prostředkům, ubytování a nemocenskému pojištění.

¹⁸⁸ Srov. op. cit. pod 175, str. 33.

¹⁸⁹ Viz. kapitola 5 návrhu Směrnice.

¹⁹⁰ Přehled přijatých a připravovaných pramenů práva EU v oblasti migrace a azylu je dostupný na stránkách Evropské rady pro uprchlíky a exil (www.ecre.org).

shodnout jen na restriktivních nebo obsahově skromných normách.¹⁹¹ Význam takové harmonizace je sporný z hlediska praktického, morálního i hlediska norem mezinárodního práva lidských práv. Také proto se objevují návrhy na celkové změny přijímání cizích státních příslušníků v prostoru Evropské unie.¹⁹²

Část II. Sloučení rodiny cizinců v českém právním řádu

Tato část publikace se zabývá problematikou slučování rodin s cizím prvkem v České republice a přináší rozbor českého právního řádu z hlediska tohoto tématu. Cizí prvek se v této souvislosti vždy vztahuje k osobám manželů a jejich dětí, resp. jejich občanství. Je-li alespoň jeden z členů rodiny občanem cizího státu, podmínka existence cizího prvku

¹⁹¹ Srov. Směrnici Rady Evropské unie ze dne 27. ledna 2003 stanovující minimální požadavky pro přijímání žadatelů o azyl, která byla publikována v Úředním věstníku Evropské unie pod číslem 2003/9/EC.

¹⁹² Noll, G., Fagerlund, J., Liebaut, F.: *Study on the feasibility of processing asylum claims outside the EU against the background of the common European asylum system and the goal of a common asylum procedure*, Evropská komise, Brusel, 2003.

je splněna. V rámci problematiky slučování rodin lze nalézt nespočet variant situací, které vyžadují právní ošetření. V zásadě lze tyto rozdělit do dvou základních oblastí, a to otázky kolem vstupu cizince na území a následného vyřízení pobytu a dále otázky související s problematikou vyhoštění. Jejich podrobnějšímu výkladu se budeme věnovat v dalším textu.

Na úvod je však třeba se zaměřit na samotná východiska, která česká právní úprava poskytuje k dané problematice. Je zřejmé, že slučování rodin souvisí s právem na respektování soukromého a rodinného života, jakožto jednoho ze základních lidských práv, které je zakotveno v řadě mezinárodních dokumentů. Těm je věnována jiná kapitola této publikace.

Zaměříme-li se na vnitrostátní prameny českého právního řádu, je zřejmé, že pokud jde o právo na respektování soukromého a rodinného života, za východisko pro uchopení daného problému lze považovat Listinu základních práv a svobod¹⁹³. Ta stanoví ve svém článku čl. 10 odst. 2, že *každý*¹⁹⁴ má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého rodinného života. Tento článek je sice použitelný přímo, ale zároveň je v českém právním řádu proveden dalšími ustanoveními.

Mezi nejvýznamnější prameny patří zákon o pobytu cizinců¹⁹⁵ a zákon o azylu¹⁹⁶. Dále se práva na respektování soukromého a rodinného života dotýká i úprava obsažená v trestním zákoně v souvislosti s trestem vyhoštění¹⁹⁷. Nově též nalézáme speciální

¹⁹³ Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16.12.1992 č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

¹⁹⁴ Výrazem "každý" je míněn jakýkoli člověk, bez ohledu na to, zda se jedná o českého státního občana či nikoli. To je v této souvislosti velmi významné, neboť ochrana podle čl. 10 odst. 2 Listiny přísluší i jak osobám, které mají jinou státní příslušnost, tak osobám bez státní příslušnosti (apolité, apatridé).

¹⁹⁵ Zákon č. 326/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

¹⁹⁶ Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁹⁷ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

úpravu týkající se slučování rodin cizinců v zákoně o dočasné ochraně cizinců¹⁹⁸.

1. Zákon o pobytu cizinců a sloučení rodiny

Zákon o pobytu cizinců je nejvýznamnějším českým právním předpisem z hlediska pobytu cizinců na území České republiky. Upravuje podmínky vstupu cizince na území, jeho pobytu na něm a vycestování z území a vymezuje působnost Policie České republiky, Ministerstva vnitra a Ministerstva zahraničních věcí v této oblasti státní správy.¹⁹⁹ Rovněž přináší definici

¹⁹⁸ Zákon č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců (s účinností od 1.1.2004). Česká republika tak provádí Směrnicí Rady 2001/55/ES ze dne 20. července 2001 o minimálních normách pro poskytování dočasné ochrany v případě hromadného přílivu vysídlených osob a o opatřeních k zajištění rovnováhy mezi členskými státy při vynakládání úsilí v souvislosti s přijetím těchto osob a následky z toho plynoucími.

¹⁹⁹ § 1 odst. 1 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, ve znění pozdějších předpisů.

cizince, kterým se rozumí fyzická osoba, která není státním občanem České republiky.²⁰⁰

Takovou osobou může být jak osoba, která má státní občanství jiného (nebo jiných) států, tak osoba, která není občanem žádného státu - je bezdomovcem. Zákon o pobytu cizinců se nevztahuje na cizince, který požádal Českou republiku o ochranu formou azylu, a azylanta, pokud tento zákon nebo zvláštní právní předpis nestanoví jinak.²⁰¹ Tímto zvláštním zákonem je zejména zákon o azylu (viz dále).

Pokud jde o respektování soukromého či spíše z pohledu této publikace důležitějšího, rodinného života, lze konstatovat, že úprava v zákoně o pobytu cizinců toto právo do jisté míry odráží a poskytuje mu ochranu. Cizincům, u nichž je snaha o získání víza nebo vyřízení pobytu na území motivována společným soužitím s rodinným příslušníkem, poskytuje významná zvýhodnění.

Tak například zákon zvýhodňuje cizince, který podává žádost o udělení víza nad 90 dnů a tuto žádost podává v průběhu pobytu na území na vízum k pobytu nad 90 dnů vydané za účelem společného soužití rodiny v rozsahu manžel, nezletilé dítě nebo zletilé nezaopatřené dítě a žádá o udělení víza za jiným účelem²⁰².

Stejně tak pokud cizinec podává žádost o udělení víza nad 90 dnů v průběhu pobytu na území na vízum k pobytu nad 90 dnů a žádá o udělení víza za účelem společného soužití rodiny v rozsahu manžel, nezletilé nebo zletilé nezaopatřené dítě²⁰³ a také v případě, kdy vízum má být uděleno nezletilému nebo zletilému nezaopatřenému cizinci za účelem společného soužití

²⁰⁰ § 1 odst. 2 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, ve znění pozdějších předpisů.

²⁰¹ § 2 odst. 1 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, ve znění pozdějších předpisů.

²⁰² § 32 odst. 1 písm. a) zákona 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, ve znění pozdějších předpisů.

²⁰³ § 32 odst. 1 písm. b) zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, ve znění pozdějších předpisů.

se zákonným zástupcem, jenž na území pobývá na základě povolení k pobytu nebo na vízum k pobytu nad 90 dnů nebo je státním občanem České republiky.²⁰⁴ Zvýhodnění u těchto cizinců spočívá v tom, že žádost o udělení víza mohou podat oproti jiným kategoriím cizinců na území České republiky.²⁰⁵ Stejně tak jsou uvedené kategorie cizinců v prvních dvou případech zproštěni povinnosti předložit doklad domovského státu, který je obdobný našemu výpisu z evidence Rejstříku trestů.²⁰⁶

Z uvedeného příkladu je tedy zřejmé, že zákon o pobytu cizinců pojem sloučení rodiny (společné soužití s rodinou) zná a jako takový jej respektuje.

Dalším takovým příkladem, kde se v zákoně o pobytu cizinců ochrana právu na rodinný život odráží, je úprava víza za účelem dočasné ochrany.²⁰⁷ Zákon stanoví, že vízum za účelem dočasné ochrany policie uděluje na žádost manželu nebo svobodnému dítěti mladšímu 18 let cizince, kterému byla dočasná ochrana již poskytnuta, nebo potomku tohoto cizince staršímu 18 let, pokud není schopen se sám uživit, i když nesplňuje podmínky pro udělení víza na základě samostatné žádosti.²⁰⁸

Jak je vidět, v tomto případě je přiznávaná ochrana relativně široká, neboť zahrnuje nejen děti (tj. potomky do 18 let), ale i tzv. dospělé děti (tj. starší 18 let), pokud nejsou schopny se postarat samy o sebe. Na druhou stranu zákon nezohledňuje případ, který může být v případě tohoto druhu

²⁰⁴ § 32 odst. 1 písm. c) zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, ve znění pozdějších předpisů.

²⁰⁵ Zásadně totiž platí, že žádost o vízum se podává na zastupitelském úřadě České republiky v zahraničí.

²⁰⁶ § 32 odst. 2 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, ve znění pozdějších předpisů.

²⁰⁷ Vízum za účelem dočasné ochrany jako specifický druh přechodného pobytu na dlouhodobé vízum je upraven v § 40 až § 48 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, ve znění pozdějších předpisů.

²⁰⁸ § 42 odst. 1 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, ve znění pozdějších předpisů.

víza relativně častý; totiž situaci, kdy rodiče jsou odkázáni na péči svých dospělých dětí ať již z důvodu svého věku nebo zdravotního stavu. I kdyby totiž dospělým dětem, kteří o svoje rodiče takto pečují, tito rodiče by na vízum za účelem dočasné ochrany z důvodu sloučení společného soužití se svými dětmi nárok neměli.

V této souvislosti je nutné upozornit na skutečnost, že od 1.4.2004 bude úprava institutu dočasné ochrany svěřena speciálnímu zákonu č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců. Ten upravuje sloučení rodiny v § 51 až 53, přičemž okruh osob, které požívají právo na sloučení s rodinným příslušníkem, kterému byla přiznáno oprávnění k pobytu za účelem dočasné ochrany je konstruován velmi široce. Zahrnuje vedle manželů, svobodných dětí mladších 18 let a rodičů dítěte mladšího 18 let rovněž druha či družku, a to za předpokladu, že spolu trvale žili v době, kdy nastaly skutečnosti odůvodňující poskytnutí dočasné ochrany, a jestliže by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pocítovala jako újmu vlastní²⁰⁹. Zajímavé je, že zákon o dočasné ochraně cizinců jde v poskytované ochraně ještě dále. Stanoví totiž, a to v § 52 zákona, že osobě blízké²¹⁰ cizince požívajícího dočasné ochrany, která není uvedena v § 51 odst. 2, může být uděleno z důvodu hodného zvláštního zřetele oprávnění k pobytu za účelem dočasné ochrany, za předpokladu, že spolu trvale žili v době, kdy došlo k událostem vedoucím k hromadnému přílivu vysídlených osob na území. Z toho vyplývá, že na rozdíl od v současné době platné právní úpravy v zákoně o pobytu cizinců, by napříště mohli získat oprávnění k pobytu za účelem dočasné ochrany např. i staří rodiče, kteří žijí svými dospělými dětmi a potřebují jejich péči. Zákon o dočasné ochraně cizinců je rovněž zajímavý tím, že upravuje proceduru

²⁰⁹ § 51 odst. 2 zák. č. 221/2003 Sb., o dočasné ochraně cizinců

²¹⁰ § 116 zák. č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku

sloučení rodinných příslušníků požívajících dočasné ochrany odděleně v různých členských státech Evropské unie.

Pokud jde dále o zákon o pobytu cizinců, další a poměrně významné zvýhodnění (a to v několika směrech) je dáno osobám, které žádají o povolení k trvalému pobytu na území z důvodu sloučení rodiny. Velmi významné je, že o povolení k pobytu je bez podmínky předchozího pobytu na území oprávněn požádat cizinec, který o vydání tohoto povolení žádá za účelem společného soužití se státním občanem České republiky, který má na území hlášen trvalý pobyt, za podmínky, že cizinec je:

1. manželem státního občana České republiky, nebo osobou, které bylo nezletilé dítě, které je svěřeno do náhradní rodinné péče²¹¹ popřípadě jemuž byla tato osoba ustanovena poručníkem, pokud se bude péče o toto dítě vykonávat na území, nebo
2. nezletilým dítětem, které bylo ke dni osvojení v cizině státním občanem České republiky,
3. rodičem nezletilého nebo zletilého nezaopatřeného státního občana České republiky, jenž byl svěřen do výchovy nebo se kterým sdílí společnou domácnost,
4. osamělým²¹² rodičem starším 70 let státního občana České republiky a tento občan je starší 18 let
5. nezletilým dítětem státního občana České republiky
6. zletilým dítětem státního občana České republiky a tento občan je osamělý a starší 70 let
7. osobou, která osvojila dítě, které bylo státním občanem , nebo osobou, které bylo nezletilé dítě, které je státním občanem České republiky, svěřeno do náhradní rodinné péče,²¹³ popřípadě jemuž byla tato osoba ustanovena

²¹¹ § 45 a § 46 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

²¹² Podle § 65 odst. 2 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, ve znění pozdějších předpisů se osamělou osobou pro účely zákona rozumí osoba rozvedená, svobodná nebo ovdovělá.

²¹³ Viz pozn. č. 209.

poručníkem, pokud se bude péče toto dítě vykonávat na území, nebo

8. nezletilým dítětem, které bylo ke dni osvojení v cizině státním občanem České republiky.

Další kategorií osob, kterým je zákonem přiznána možnost požádat o povolení k trvalému pobytu bez naplnění podmínky předchozího pobytu, jsou osoby, které o vydání tohoto povolení žádají z humanitární důvodů (což může být z hlediska problematiky sloučení rodiny rovněž významné, a to např. v případech, kdy nedošlo k naplnění všech podmínek pro povolení pobytu uvedených výše) nebo z jiných důvodů hodných zřetele, zejména je-li manželem či nezletilým dítětem azylanta či dítětem, které je závislé na péči azylanta, pokud nepožádá o přiznání azylu nebo byl v minulosti státním občanem České republiky.

Další zvýhodněnou kategorií jsou nezletilé děti nebo zletilé nezaopatřené děti cizince, jenž na území pobývá na základě povolení k pobytu (roz. trvalému), je-li důvodem žádosti společné soužití těchto cizinců. Rovněž tato kategorie osob může žádost o povolení trvalého pobytu bez podmínky předchozího nepřetržitého pobytu.

Pokud jde o splnění podmínky nepřetržitého pobytu na území, výše uvedené kategorie osob jsou oproti jiným zvýhodněny natolik, že se takový pobyt pro podání žádosti pro povolení k pobytu nevyžaduje.

Další, nikoli však již absolutní zvýhodnění, pokud jde o podmínku předchozího pobytu, poskytuje zákon o pobytu cizinců některým dalším kategoriím cizinců. Tak je podle zákona oprávněn podat žádost o povolení k pobytu po 8 letech nepřetržitého pobytu cizinec, který pobývá na území na dlouhodobé vízum²¹⁴ a podává tuto žádost za účelem společného

²¹⁴ Podle § 68 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, ve znění pozdějších předpisů, se doby nepřetržitého pobytu nezapočítává doba pobytu na území k pobytu nad 90 dnů uděleného za účelem studia.

soužití s cizincem, který je držitelem povolení k pobytu, a který splňuje jednu z daných podmínek, tedy:

1. je manželem tohoto cizince po dobu nejméně 5 let
2. zletilým dítětem závislým na péči držitele povolení k pobytu, nebo
3. je osamělým rodičem starším 70 let držitele povolení k pobytu

V této souvislosti je nutné poznamenat, že o povolení k pobytu je po 10 letech nepřetržitého pobytu na území na dlouhodobé vízum oprávněn požádat každý cizinec.

Jiné zvýhodnění je s ohledem na respektování práva na soukromý a rodinný život poskytováno u žádosti k povolení pobytu pokud jde o místo podání žádosti. Žádost o povolení k pobytu lze totiž podat na území policii²¹⁵ v případě, že cizinec, jemuž má být povolení k pobytu vydáno:

- a) pobývá na území v rámci přechodného pobytu a
1. je manželem nebo nezletilým nebo zletilým nezaopatřeným dítětem státního občana České republiky²¹⁶
 2. je rodičem nezletilého nebo zletilého nezaopatřeného státního občana České republiky²¹⁷
 3. je nezletilým nebo zletilým nezaopatřeným dítětem cizince, jenž na území pobývá na základě povolení k pobytu, a důvodem žádosti je společné soužití těchto cizinců²¹⁸
 4. je manželem nebo nezletilým dítětem cizince, jemuž byl udělen azyl²¹⁹

²¹⁵ Zásadně totiž platí, že žádost o povolení k pobytu se podává na zastupitelském úřadu, tj. v zahraničí.

²¹⁶ § 69 odst. 2 písm. a) bod 1. zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, ve znění pozdějších předpisů.

²¹⁷ § 69 odst. 2 písm. a) bod 2. zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, ve znění pozdějších předpisů.

²¹⁸ § 69 odst. 2 písm. a) bod 3. zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, ve znění pozdějších předpisů.

²¹⁹ § 69 odst. 2 písm. a) bod 4. zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, ve znění pozdějších předpisů.

- b) pobývá na území na základě uděleného dlouhodobého víza a
1. žádá o povolení k pobytu z humanitárních důvodů nebo z jiných důvodů hodných zřetele, zejména je-li manželem či nezletilým dítětem azylanta či dítětem, které je závislé na péči azylanta, pokud nepožádá o přiznání azylu nebo byl v minulosti státním občanem České republiky²²⁰, anebo
 2. splnil podmínku doby pobytu podle § 66 nebo § 67 (8 nebo 10 let)²²¹
- c) byl svěřen do náhradní rodinné výchovy rozhodnutím příslušného orgánu a dosáhl věku 18 let²²²

Pokud jde o náležitosti, které je nutno připojit k žádosti o povolení k pobytu, platí zvýhodnění pro cizince mladšího 15 let, který nemá povinnost předložit doklad k posouzení trestní zachovalosti²²³ (což je logické vzhledem k věkové hranici pro trestní odpovědnost, která je v České republice 15 let) a dále pokud jde o cizince, který je manželem či nezletilým dítětem azylanta či dítětem, které je závislé na péči azylanta, nemá povinnost přikládat k žádosti o povolení k pobytu doklad o zajištění prostředků k trvalému pobytu na území²²⁴, doklad k

²²⁰ § 65 odst. 1 písm. b) a § 69 odst. 1 písm. b) bod 1. zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, ve znění pozdějších předpisů.

²²¹ § 69 odst. 1 písm. b) bod 1. zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, ve znění pozdějších předpisů.

²²² § 69 odst. 1 písm. c) a § 87 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, ve znění pozdějších předpisů, srov. též zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči, ve znění pozdějších předpisů.

²²³ § 70 odst. 1 písm. e) zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, ve znění pozdějších předpisů; podle tohoto ustanovení je takovým dokladem 1. výpis z evidence Rejstříku trestů a 2. obdobný doklad státu, jehož je státním občanem nebo v němž má trvalé bydliště, jakož i doklad států, v nichž cizinec v posledních 3 letech pobýval nepřetržitě po dobu delší než 6 měsíců nebo čestné prohlášení v případě, že tento stát takový doklad nevydává.

²²⁴ § 71 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, ve znění pozdějších předpisů; ten uznává za doklad o zajištění prostředků k trvalému pobytu na území buď doklad prokazující možnost vynaložit měsíčně finanční částku ve výši nejméně 2násobku částky životního minima na osobní potřeby k úhradě

posouzení trestní zachovalosti a doklad o zajištění ubytování na území²²⁵.

V návaznosti na výše uvedené je třeba učinit poznámku, která se týká získávání povolení k pobytu v souvislosti s uzavřením manželství. Snaha cizinců o získání povolení k pobytu může být v některých případech jediným motivem k uzavření manželství, jinými slovy, uzavření manželství cizince a českého státního občana je účelové, neboť právě takové uzavření sňatku umožňuje cizinci získat povolení k pobytu, i když by jinak podmínky pro jeho povolení nesplňoval. Zákon o pobytu cizinců na tyto případy pamatuje ve svém ustanovení § 80 odst. 1 písm. a), kde je stanoveno, že policie platnost k povolení pobytu zruší, jestliže zjistí, že cizinec uzavřel manželství pouze s cílem získat povolení k pobytu; to neplatí, pokud se z manželství narodilo dítě nebo bylo nezrušitelně osvojeno. I kdyby se tedy prokázalo, že uzavření manželství bylo zprvu účelové, vedené snahou o získání o pobytu, pokud se z tohoto manželství narodilo dítě nebo bylo manželi nezrušitelně osvojeno, nemůže být povolení k pobytu cizinci zrušeno.

Pokud došlo k udělení povolení k pobytu za účelem společného soužití cizince s jeho manželem - státním občanem České republiky, ovšem toto manželství by nevzniklo, zaniklo na základě pravomocného rozhodnutí soud o z rozvodu manželství nebo na základě pravomocného rozhodnutí soudu o prohlášení manželství za neplatné do 5 let po vydání povolení k pobytu a z manželství by se nenarodilo dítě anebo by nebylo nezrušitelně osvojeno, policie by povolení k pobytu rovněž zrušila.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že **zákon poskytuje ochranu v manželství narozeným či nezrušitelně osvojeným dětem, i**

pobytových nákladů nebo doklad o příslibu poskytnutí prostředků k zajištění trvalého pobytu na území z prostředků veřejných rozpočtů.

²²⁵ § 70 odst. 1 písm. f) a § 70 odst. 2 zákona č. 326/1999 sb., o pobytu cizinců, ve znění pozdějších předpisů

kdyby se prokázalo, že uzavření manželství bylo motivováno pouze snahou o získání povolení k pobytu.

Pokud jde o povolení k pobytu zbývá jen dodat, že pobyt cizince narozeného na území je speciálně upraven v § 88 a 89 zákona a že pro občany Evropské unie a jejich rodinné příslušníky bude platit po vstupu České republiky do EU, resp. po odstranění kontrol na státních hranicích zvláštní úprava.²²⁶

Zákon o pobytu cizinců kromě vstupu cizince na území a jeho pobytu upravuje, jak již bylo výše naznačeno, otázky spojené s **vycestováním cizince**. Z hlediska daného tématu, tedy slučování rodin s cizím prvkem se jeví jako velmi významná **otázka správního vyhoštění**²²⁷ rodinného příslušníka - **cizince**. O ukončení pobytu cizince na území, které je spojeno se stanovením doby vycestování z území a doby, po kterou nelze umožnit vstup na území (správním vyhoštění), rozhoduje Policie ČR na základě provedeného správního řízení v případech stanoveným zákonem.

Z hlediska ochrany práva na respektování soukromého nebo rodinného života, je v této souvislosti významné omezení, které zákon o pobytu cizinců stanoví v ustanovení § 119 odst. 4. Rozhodnutí o vyhoštění totiž nelze vydat, jestliže jeho důsledkem by byl nepřiměřený zásah do soukromého nebo rodinného života cizince. Řízení o správním vyhoštění je řízením správním a vztahují se proto na ně obecné zásady správního řízení. Jednou z těchto zásad je, že rozhodnutí správních orgánů musí vycházet ze spolehlivě zjištěného stavu věci a rovněž povinnost správního orgánu svědomitě a odpovědně se zabývat každou věcí, která je předmětem řízení... a použít

²²⁶ § 87a - 87u zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, ve znění pozdějších předpisů.

²²⁷ Hlava X. (§ 118 - § 123) zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, ve znění pozdějších předpisů.

nejvhodnějších prostředků, které vedou ke správnému vyřízení věci²²⁸.

Poznatky z praxe však ukazují, že rozhodování Policie v otázce správního vyhoštění je často nedůsledné a diskriminační, s tím, že uvedené omezení není správním orgánem respektováno. Řízení o správním vyhoštění je často ukončeno během téhož dne, kdy bylo zahájeno, což samo o sobě vyvolává pochybnost o možnosti vydání spravedlivého rozhodnutí.

Rovněž původ cizince, resp. jeho státní příslušnost se jeví být v rozhodovací praxi Policie jako významný činitel, který určuje obsah vydaného rozhodnutí. Lze se oprávněně domnívat, že v rozhodovací praxi Policie chybí povědomí o existenci mezinárodněprávních závazků, ke kterým Česká republika přistoupila a které jsou pro ni závazné. Týká se to především Evropské úmluvy²²⁹, zejména s ohledem na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku týkající se článku 8 Úmluvy. Policie totiž běžně vydává rozhodnutí o správním vyhoštění bez jakéhokoli bližšího zkoumání přiměřenosti dopadu tohoto rozhodnutí do sféry soukromého či rodinného života (nezabývá se zpravidla otázkou, zda cizinec má na území České republiky nezletilé děti, manžela či jiné rodinné vazby).

V souvislosti s rozhodováním o správním vyhoštění je rovněž nutné upozornit na ustanovení § 197 zákona o pobytu cizinců, který kromě jiných důvodů stanoví, že rozhodnutí o ukončení pobytu nelze vykonat jestliže by to bylo v rozporu s závazkem vyplývajícím z mezinárodní smlouvy. I posuzování této okolnosti je v praxi nedostatečné.

2. Zákon o azylu a sloučení rodiny

²²⁸ § 3 odst. 3 a 4 zákona č. 71/1967 o správním řízení (správní řád), ve znění pozdějších předpisů.

²²⁹ Publikovaná jako sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.

Specifickou kategorií cizinců jsou žadatelé o udělení azylu a azylanti (tj. osoby, kterým byl udělen v České republice azyl), jejichž pobytový režim je zčásti upraven zákonem o azylu. Na žadatele o udělení azylu, resp. azylanty se totiž zákon o pobytu cizinců zásadně nevztahuje. Pokud jde o zákonná ustanovení, která se vztahují k problematice sloučení rodin, resp. respektování práva na soukromý a rodinný život, významným se v této souvislosti jeví především § 13 zákona o azylu (azyl za účelem sloučení rodiny).

Ten stanoví, že rodinnému příslušníkovi azylanta, jemuž byl udělen azyl podle § 12²³⁰ nebo § 14²³¹, se v případě hodném zvláštního zřetele udělí azyl za účelem sloučení rodiny, i když v řízení o udělení azylu nebude v jeho případě zjištěn důvod pro udělení azylu podle § 12. Rodinným příslušníkem se pro účely sloučení rodiny rozumí:

1. manžel azylanta
2. svobodné dítě azylanta mladší 18 let, nebo
3. rodič azylanta mladšího 18 let.

Předpokladem udělení azylu za účelem sloučení rodiny manželů azylanta je trvání manželství před udělením azylu azylantovi.

Rodinou je v tomto ustanovení míněna tzv. nukleární rodina. Zákon o azylu nedává ve zmíněném ustanovení možnost udělit azyl za účelem sloučení rodiny např. zletilým

²³⁰ Azyl podle § 12 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů, se udělí cizinci, bude-li v řízení zjištěno, že cizinec a) je pronásledován za uplatňování politických práv a svobod, nebo b) má odůvodněný strach z pronásledování z důvodu rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro zastávání určitých politických názorů ve státě, jehož občanství má, nebo, v případě že je osobou bez státního občanství, ve státě jeho posledního trvalého bydliště.

²³¹ Podle § 14 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů, jestliže v řízení o udělení azylu nebude zjištěn důvod pro udělení azylu podle § 12, lze v případě hodném zvláštního zřetele udělit azyl z humanitárního důvodu.

nezaopatřeným dětem azylanta. Situace, kdy o azyl v České republice požádá rodina s nezletilými dětmi, které však během řízení o azylu nabudou zletilosti, přičemž rodičům je azyl udělen, však může nastat relativně snadno. Takové případy jsou pak v praxi řešeny zpravidla udělením azylu podle § 14 zákona o azylu (tzv. humanitární azyl). Rozhodnutí ve věcech azylu v České republice vydává Odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra ČR. Pokud jde o udělení azylu podle § 13 (azyl za účelem sloučení rodiny), je třeba upozornit na skutečnost, že na jeho přiznání není právní nárok. Jeho udělení věcí správního uvážení,²³² a to na rozdíl od případu, kdy žadatel splňuje podmínky pro udělení azylu podle § 12 zákona o azylu. Podle judikátu Vrchního soudu v Praze ze dne 30.4.2002, č.j. 6 A 796/2000 totiž "na výrok o udělení azylu má žadatel při zjištění existence důvodů "nárok", a neudělení azylu při splnění důvodů podle § 12 je porušením jeho subjektivního práva".

V souvislosti s praktickou aplikací ustanovení § 13 zákona o azylu je třeba se dále pozastavit nad otázkou místa podání žádosti o udělení azylu. Český zákon o azylu předpokládá jedinou možnou variantu co do místa podání žádosti. Tuto lze podat pouze na území ČR (přičemž bližší pravidla podání žádosti určuje zákon o azylu). Není tedy možné požádat o azyl mimo území ČR, např. na zastupitelském úřadě ČR, což má svůj význam právě v souvislosti se slučováním rodin. Faktická realizace samotného podání žádosti o azyl rodinných příslušníků²³³ azylanta totiž může být značně komplikovanou záležitostí. Jak známo, český právní řád, resp. zákon o pobytu

²³² Ustanovení § 13 bylo novelizováno s účinností od 1.2.2003, s tím, že předchozí úprava deklarovala při splnění zákonných podmínek na udělení azylu za účelem sloučení rodiny nárok. Ačkoli tedy zmíněná novela (č. 2/22002 Sb.) zákona o azylu formálně oslabila pozici rodinných příslušníků azylanta, v praxi většinou (až na výjimky) nebývá problém s přiznáním tohoto azylu.

²³³ Roz. rodinné příslušníky v rozsahu manžel(ka) a nezletilé děti.

cizinců, nezná institut víza pro vstup na území ČR za účelem podání žádosti o udělení azylu.

Situace je relativně snadná v případě, kdy rodinní příslušníci přicestují na území ČR společně a společně podávají žádost ve věci azylu. Pokud je pak azyl přiznán jednomu z rodiny, pak ostatní členové, i když nesplňují kritéria pro přiznání azylu podle § 12 zákona, mohou získat azyl podle § 13 zákona, a to právě z důvodu sloučení rodiny. Tyto případy jsou v praxi časté a lze konstatovat, že se zde neobjevují výraznější problémy.

Stejně tak není zpravidla činěn rozdíl v aplikaci § 13 zákona o azylu v případech, kdy rodinní příslušníci podávají žádost o udělení azylu až poté, co byl jinému členovi rodiny azyl již udělen, tzn. žádost rodiny není podávána společně. V takových případech se však může stát, že Ministerstvo vnitra ČR využije svého práva azyl z důvodu sloučení s rodinou neudělit, a to například tehdy, pokud rodinný příslušník má pobyt na území dlouhodobě zajištěn jiným způsobem (např. v rámci trvalého pobytu). V této souvislosti lze jen opakovat, že udělení azylu z důvodu sloučení s rodinou je věcí správního uvážení rozhodovacího orgánu. Na druhé straně je třeba podotknout, že správní orgán by měl vždy pečlivě vážit případy, kdy azyl podle § 13 zákona neudělí, ačkoli podmínky pro jeho aplikaci jsou splněny a jejich počet minimalizovat. Lze se totiž oprávněně domnívat, že jednotný status rodinných příslušníků je věcí žádoucí.

Jiná situace, která je o poznání složitější, nastává v případě, kdy jeden z členů rodiny získá v ČR azyl, s tím, že ovšem ostatní členové rodiny se nacházejí mimo území ČR. Jak již bylo naznačeno výše, platná legislativa nepamatuje na faktickou realizaci sloučení rodin azylantů, zejména v souvislosti se vstupem rodinných příslušníků na území ČR. V takových případech je proto třeba postupovat dle zákona o pobytu cizinců, což ovšem přináší řadu problémů. Standardní úprava cizineckého zákona totiž nepočítá s řadou omezení, kterým rodina azylanta v praxi často čelí, a kterou mohou vést

k neschopnosti, resp. objektivní nemožnosti dostat všem podmínkám, které zákon o pobytu cizinců vyžaduje pro vstup do ČR (vysoké finanční nároky, možnost získání cestovních dokladů apod.).

Rodinný příslušník azylanta je v praxi nucen, v případě, že usiluje o vstup a sloučení rodiny na území ČR, podat žádost o vízum opravňující ke vstupu do ČR na zastupitelském úřadu České republiky v zahraničí - ať už v zemi původu či jiné zemi. Jeho žádost je pak posuzována bez toho, aniž by zákon zohlednil specifičnost jeho postavení, resp. specifičnost postavení rodinného příslušníka v ČR - azylanta, o sloučení s nímž se jedná.

Pokud jde o druh víza, o které lze žádat, neexistuje - jak již bylo řečeno - žádné vízum speciální. V zásadě lze tedy uvažovat, že rodinný příslušník má následující možnosti:

1. vízum k pobytu do 90 dnů,
2. vízum k pobytu nad 90 dnů, nebo
3. podá žádost o trvalý pobyt

2.1. Vízum do 90 dnů²³⁴

Tato varianta je v praxi nejvíce využívána, a to jednak z důvodu relativně menší obtížnosti pro splnění podmínek, zároveň i "vzhledem k neochotě zastupitelských úřadů akceptovat jinou alternativu"²³⁵. Vízum k pobytu do 90 dnů (někdy též nazývané jako turistické vízum) uděluje, až výjimky stanovené zákonem²³⁶, zastupitelský úřad (příčemž rozhodnutí o jeho udělení, resp. neudělení je plně v kompetenci

²³⁴ § 26 až 29 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců.

²³⁵ Čechovský, M.: *Problematika sloučení rodin uznaných azylantů*, Slučování rodin cizinců a uznaných azylantů (materiály z kulatého stolu, který se konal dne 26. února 2003 v Praze), Poradna pro integraci, 2003, str.9.

²³⁶ Srov. § 26 odst. 5 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců.

zastupitelského úřadu²³⁷. Rozhodnutí je konečné a nepodléhá soudnímu přezkumu).²³⁸

Náležitosti pro udělení tohoto víza jsou následující²³⁹:

1. platný cestovní doklad,
2. fotografie,
3. policií ověřené pozvání nebo prostředky k pobytu na území²⁴⁰ a doklad o zajištění ubytování cizince po dobu jeho pobytu na území, pokud nedoloží zabezpečení nákladů spojených s pobytem na území jinak,
4. peněžitou částku ve výši nákladů spojených s vycestováním z území do státu, jehož cestovní doklad vlastní, nebo do státu jeho trvalého pobytu prostřednictvím leteckého dopravce (tzv. jistota). Jistota se nevyžaduje, je-li úhrada nákladů podle bodu 3. zajištěna jiným způsobem,
5. další doklady osvědčující údaje uvedené v žádosti o vízum

Celková doba pobytu na území nesmí překročit 90 dnů²⁴¹. Žádost o udělení víza vyřídí podle zákona zastupitelský úřad ve lhůtě do 30 dnů ode dne podání žádosti²⁴².

Problematické na tomto druhu víza je, že se jedná o krátkodobé vízum, a proto již ze své podstaty není konstruováno pro účely sloučení rodiny azylantů na území ČR. Pokud dojde k jeho vydání, rodinnému příslušníkovi azylanta samozřejmě nic nebrání tomu, aby přicestoval na území ČR a

²³⁷ Podle § 57 odst. 1 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců je zastupitelský úřad povinen požádat před udělením víza policii o stanovisko. V případě nesouhlasu policie nelze vízum udělit. Jestliže zastupitelský úřad i přes souhlas policie vízum neudělí, je povinen tuto skutečnost bez zbytečného odkladu oznámit policii a uvést důvody tohoto neudělení.

²³⁸ Srov. § 26, § 170 odst. 3 a § 171a zákona č. 236/1999 Sb., o pobytu cizinců.

²³⁹ Srov. § 27 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců.

²⁴⁰ Srov. § 13 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců .

²⁴¹ § 26 odst. 4 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců.

²⁴² § 170 odst. 3 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců.

podal žádost o udělení azylu. I po uplynutí doby platnosti víza je totiž pobyt rodinného příslušníka - jakožto žadatele o udělení azylu - legální. Nicméně se v této souvislosti nelze ubránit dojmu, že tento druh víza je v uvedeném případě v podstatě zneužíván, neboť nedochází k naplnění jeho podstaty - tedy realizace pobytu na území v délce do 90 dnů s následným odjezdem ze země.

S ohledem na praktické zkušenosti je třeba konstatovat ještě jeden negativní aspekt. Jak již bylo řečeno, vydání uvedeného druhu víza je v plné kompetenci zastupitelského úřadu, navíc je rozhodnutím konečným s nemožností soudního přezkumu. Podle § 51 odst. 2 zákona o pobytu cizinců není na udělení víza právní nárok a zastupitelský úřad není navíc povinen při neudělení víza sdělit důvod svého negativního rozhodnutí. Taková právní konstrukce vede k tomu, že "žadatel v podstatě nemá žádnou efektivní možnost, jak ovlivnit rozhodnutí správního orgánu, tedy zastupitelského úřadu, respektive se proti jeho negativnímu rozhodnutí jakkoliv relevantně odvolat (pokud je ovšem rozhodnutí vydáno...)"²⁴³ Praxe navíc ukazuje, že některé zastupitelské úřady nejsou ochotné problémy slučování rodin azylantů vůbec řešit. "Ostatní zainteresované orgány státní správy, tedy především Ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie a Odbor azylové a migrační politiky MV ČR sice většinou opakovaně ujistí azylanta o své vstřícném postoji k žádosti jeho rodinných příslušníků a eventuálně žádost přímo podpoří prostřednictvím svého kladného vyjádření či stanoviska adresovaného Konzulárnímu odboru MZV ČR či přímo zastupitelskému úřadu, zároveň jsou ovšem taktéž nuceni poukázat na fakt, že udělení víz je plně v kompetenci

²⁴³ Čechovský, M.: *Problematika sloučení rodin uznaných azylantů*, Slučování rodin cizinců a uznaných azylantů (materiály z kulatého stolu, který se konal dne 26. února 2003 v Praze), Poradna pro integraci, 2003, str. 10.

zastupitelského úřadu, v podstatě bez možnosti relevantního vlivu na jeho rozhodnutí.²⁴⁴

2.2. Vízum k pobytu nad 90 dnů

Vzhledem k tomu, že zákon o pobytu cizinců vyžaduje pro udělení tohoto druhu víza splnění poměrně náročných podmínek, kterým rodina azylanta není schopna často dostát, není tato varianta často využívána. Udělení, resp. neudělení víza k pobytu nad 90 dnů spadá do kompetence policie²⁴⁵, přičemž žádost se zásadně přijímá na zastupitelském úřadě ČR. Zastupitelský úřad je oprávněn před odesláním žádosti o udělení víza k pobytu nad 90 dnů policii k této žádosti uplatnit stanovisko. Policie k tomuto stanovisku při udělování víza přihlédne²⁴⁶. Opět platí, že na udělení víza není právní nárok a rozhodnutí o neudělení víza je konečné s nemožností soudního přezkumu.

Náležitosti, které je třeba předložit při podání žádosti o vízum k pobytu nad 90 dnů, jsou následující²⁴⁷:

1. cestovní doklad
2. doklad potvrzující účel pobytu na území
3. prostředky k pobytu na území²⁴⁸
4. doklad o zajištění ubytování po dobu pobytu na území
5. výpis z evidence Rejstříku trestů a obdobný doklad státu, jehož je cizinec státním občanem, jakož i států, v nichž cizinec pobýval v posledních 3 letech nepřetržitě po dobu delší než 6 měsíců, jako doklad k posouzení trestní

²⁴⁴ Čechovský, M.: *Problematika sloučení rodin uznaných azylantů*, Slučování rodin cizinců a uznaných azylantů (materiály z kulatého stolu, který se konal dne 26. února 2003 v Praze), Poradna pro integraci, 2003, str. 11.

²⁴⁵ Podle § 164 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců je rozhodování o tomto druhu víza věcí oblastní ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie.

²⁴⁶ Srov. § 57 odst. 2 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců.

²⁴⁷ § 31 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců.

²⁴⁸ § 13 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců.

zachovalosti²⁴⁹ nebo čestné prohlášení v případě, že tento stát takový doklad nevydává; to neplatí v případě cizince mladšího 15 let

6. fotografie

Maximální doba platnosti uvedeného víza je 365 dnů²⁵⁰. O žádosti policie rozhodne zásadně ve lhůtě do 120 dnů²⁵¹.

Jak je zřejmé, u uvedeného druhu víza jsou podmínky natolik tvrdé, že pro rodinu azylanta není zpravidla možné jim dostát. Zejména se to týká finanční zátěže (řádově se jedná o částky v rozmezích několika desítek až set tisíc Kč v závislosti na počtu rodinných příslušníků), problémy jsou rovněž při prokazování možnosti ubytování. Azylant, který je zařazen do státního integračního programu²⁵² má sice nárok na bydlení (integrační byt), nicméně tato možnost neplatí pro rodinné příslušníky azylanta, pokud nebylo rozhodnuto o jejich udělení azylu. Stejně tak nelze prokazovat možnost ubytování v azylovém zařízení Ministerstva vnitra ČR, dokud řízení o azylu nebylo dosud zahájeno. Pokud jde o prokazování účelu pobytu, je tato skutečnost rovněž problematická, neboť udělení azylu není u rodinných příslušníků věcí nárokovou. Nelze tak argumentovat sloučením rodiny s azylantem, neboť není jistota, že k tomuto sloučení skutečně dojde (resp. že dojde k udělení azylu podle § 13 zákona o azylu). Stejně tak Ministerstvo vnitra ČR, jakožto orgán, který o udělení azylu rozhoduje, nemůže předjímat své rozhodnutí před tím, že řízení o azylu vůbec začalo. Navíc, jak bylo již několikrát uvedeno, řízení o udělení azylu může být zahájeno až osobním podáním žádosti na území ČR.

²⁴⁹ § 174 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců.

²⁵⁰ § 30 odst. 2 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců.

²⁵¹ § 170 odst. 6 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců.

²⁵² § 68 až § 70 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu.

2.3. Trvalý pobyt

Zákon o pobytu cizinců umožňuje cizinci podat žádost o povolení k pobytu bez podmínky předchozího nepřetržitého pobytu na území ČR, pokud o vydání tohoto povolení žádá z humanitárních důvodů nebo z jiných důvodů hodných zvláštního zřetele, zejména je-li manželem či nezletilým dítětem azylanta či dítětem, které je závislé na péči azylanta, pokud nepožádá o přiznání azylu (což mimo ČR nemůže). O povolení k pobytu rozhoduje policie²⁵³. Policie vydá povolení formou správního rozhodnutí²⁵⁴.

Obecné náležitosti, které je třeba připojit k žádosti o povolení k pobytu jsou²⁵⁵:

1. fotografie
2. cestovní doklad
3. listinný doklad potvrzující účel pobytu na území, například oddací list, rodný list nebo jinou listinu dokládající příbuzenský vztah
4. doklad o zajištění prostředků k trvalému pobytu na území²⁵⁶
5. výpis z evidence Rejstříku trestů a obdobný doklad státu, jehož je cizinec státním občanem nebo v němž má trvalé bydliště, jakož i států, v nichž cizinec v posledních 3 letech pobýval nepřetržitě po dobu delší než 6 měsíců, jako doklad k posouzení trestní zachovalosti nebo čestné prohlášení v případě, že tento stát takový doklad nevydává;
6. doklad o zajištění ubytování na území.

Pokud však jde o rodinné příslušníky azylanta, zvýhodňuje zákon cizince, který je manželem či nezletilým dítětem azylanta či dítětem, které je závislé na péči azylanta, neboť

²⁵³ Podle § 164 odst. 1 písm. f) zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců, je příslušné k rozhodování ve věci žádosti o povolení k pobytu oblastní ředitelství cizinecké a pohraniční policie.

²⁵⁴ § 73 odst. 1 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců.

²⁵⁵ § 70 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců.

ten je povinen k žádosti o povolení k pobytu předložit náležitosti uvedené v bodech 1. - 3. Není tedy vyžadováno doložení prostředků k pobytu, doklady k posouzení trestní zachovalosti, stejně tak doklad o zajištění ubytování²⁵⁷.

Přes uvedené zvýhodnění, které zákon o pobytu cizinců poskytuje jmenovaným rodinným příslušníkům azylanta, však ani vyřízení trvalého pobytu není snadnou záležitostí. Navíc v souvislosti s tématem, kterému je věnována tato část publikace - sloučení rodiny v rámci zákona o azylu - není vyřízení trvalého pobytu řešením pro vstup rodinného příslušníka na území ČR za účelem podání žádosti o udělení azylu.

Závěrem této kapitoly lze tedy shrnout, že pokud jde o případy slučování rodin azylantů, jedná se o oblast, která zejména s ohledem na výše uvedené problémy souvisejících se vstupem rodinných příslušníků azylanta na území ČR postrádá komplexní právní ošetření.

V praxi je celá záležitost komplikována nezájmem relevantních orgánů situaci rodin azylantů odpovědně a systémově řešit. Největší problémy nastávají především v komunikaci se zastupitelskými úřady, které často odmítají žádosti rodinných příslušníků azylanta vůbec zaregistrovat (ze zkušenosti nevládních organizací zabývajících se pomocí uprchlíků jsou největší problémy se zastupitelským úřadem v Pákistánu). Konzulární odbor Ministerstva zahraničních věcí ČR, jakožto zastupitelským úřadům nadřazený orgán, přes veškeré snahy o efektivní komunikaci odmítá odpovědné řešení vzniklých problémů.

Je třeba zdůraznit, že do budoucna bude s ohledem na zkušenosti z praxe, záhodno celou věc řešit pravděpodobně prostřednictvím legislativní změny - přestože současná situace, zejména pak absence zájmu ze strany relevantních subjektů o danou oblast není takovým změnám nakloněna. Pokud

²⁵⁶ § 71 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců.

²⁵⁷ § 70 odst. 2 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců.

jde o možná řešení dlouhodobého a zejména systémového charakteru, z našeho pohledu se jako reálné jeví zavedení **speciálního druhu víza** pro rodinné příslušníky, které by umožnilo jejich vstup na území ČR a vytvořilo tak možnost podat žádost o udělení azylu. Minimálně však bude nutné i nadále vyvíjet snahu o efektivnější a fungující komunikaci mezi relevantními subjekty, které by vedlo k vytvoření všeobecně akceptovaného řešení v rámci stávajícího legislativního stavu.

3. Trest vyhoštění a respektování práva na rodinný život

Jak již bylo uvedeno výše, nejen otázky týkající se vstupu a následného pobytu na území, ale i otázky týkající se vyhoštění mají svůj význam v souvislosti s právem na rodinný život. V předchozím textu již byla věnována jistá pozornost tzv. správnímu vyhoštění, které je upraveno zákonem o pobytu cizinců a o kterém rozhoduje policie. Dalším institutem, který je v této souvislosti nutno zmínit je trest vyhoštění. Jak stanoví čl. 14 odst. 5 Listiny základních práv a svobod²⁵⁸, cizinec může být vyhoštěn jen v případech stanovených zákonem.

Trestní zákon²⁵⁹ v ustanovení § 57 obsahuje úpravu trestu vyhoštění. O uložení trestu vyhoštění může rozhodnout pouze soud, a to pouze u pachatele trestného činu, který není občanem České republiky nebo není osobou, které bylo přiznáno postavení uprchlíka. Trest vyhoštění může být uložen jako trest samostatný nebo i vedle jiného trestu, vyžaduje-li to bezpečnost lidí nebo majetku, anebo jiný obecný zájem.

Zákon dále stanoví, že s přihlédnutím ke stupni společenské nebezpečnosti trestného činu, možnostem nápravy a

²⁵⁸ Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16.12.1992 č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

²⁵⁹ Zákon č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

poměrům pachatele a ke stupni ohrožení bezpečnosti lidí, majetku nebo jiného obecného zájmu může soud uložit trest vyhoštění ve výměře jednoho roku do deseti let, anebo na dobu neurčitou.

Z uvedeného plyne povinnost soudu vždy vážit v zákoně uvedená hlediska při určení délky trvání trestu vyhoštění cizince.²⁶⁰

Zákon rovněž obsahuje výčet případů, kdy trest vyhoštění nelze uložit. Jedná se o situace, kdy:

1. se nepodařilo zjistit státní příslušnost pachatele,
2. pachateli byl poskytnut azyl,
3. pachatel má na území České republiky povolen dlouhodobý pobyt, má zde pracovní a sociální zázemí a uložení trestu vyhoštění by bylo v rozporu se zájmem na spojování rodin, nebo
4. hrozí nebezpečí, že pachatel bude ve státě, do kterého by měl být vyhoštěn, pronásledován pro svoji rasu, národnost, příslušnost k určité sociální skupině, politické nebo náboženské smýšlení, nebo jestliže by vyhoštění vystavilo pachatele mučení či nelidskému nebo ponižujícímu zacházení anebo trestu.

Je tedy zřejmé, že trestní zákon do jisté míry zohledňuje rodinný život a sociální vazby pachatele na území (srov. bod 3.). V porovnáním s omezením, které však stanoví zákon o pobytu cizinců v souvislosti s uložením správního vyhoštění (srov. výše) jsou podmínky ustanovení trestního zákona § 57 odst. 3 písm. c) více specifikovány. K tomu, aby soud nemohl

²⁶⁰ Ústavní soud dospěl k názoru, že "jakkoliv je předcházení zločinnosti vyhoštěním oprávněným, tedy přípustným cílem nezbytným v každé demokratické společnosti, nelze konstatovat naplnění požadavku přiměřenosti tam, kde došlo k uložení maximálního trestu, tj. trestu vyhoštění na dobu neurčitou, bez časového omezení, jinými slovy navždy, a to aniž by byla zkoumána možnost nápravy pachatele. Ústavní soud má totiž za to, že maximální trest vyhoštění, tj. navždy, se pojmově spíše váže k takovému pachateli, kde náprava možná není" (II. ÚS 178/98).

uložit trest vyhoštění je pak nutné, aby u pachatele byly současně splněny tyto podmínky:

1. Pachatel měl na území povolen dlouhodobý pobyt²⁶¹. Není tedy překážkou uložení trestu vyhoštění, pokud cizinec pobývá na území v rámci krátkodobého víza nebo pokud nemá pobyt upraven, ačkoli se na území zdržuje delší dobu.
2. Pachatel má na území pracovní a sociální zázemí a
3. uložení trestu vyhoštění by bylo v rozporu se zájmem na spojování rodin²⁶²

S ohledem na uvedené je tedy povinností soudu, aby vždy zvážil, jaký dopad by uložení trestu vyhoštění mělo pro osobní poměry pachatele trestného činu (dopadu trestu na soukromý a rodinný život pachatele), jinými slovy je třeba zda by bylo naplněn princip přiměřenosti, jakožto jednoho z podstatných znaků právního státu. Je třeba upozornit na skutečnost, že výše uvedená povinnost vyplývá nejen z ustanovení trestního zákona, ale i z čl. 14 Listiny základních práv a svobod²⁶³, který zaručuje svobodu pohybu a pobytu.²⁶⁴ Zároveň je třeba v této souvislosti odkázat na ustanovení čl. 8 Evropské úmluvy o

²⁶¹ Pojem dlouhodobého pobytu není v trestním zákoně definován. Zákon využívá starší terminologii zákona o pobytu cizinců, který bude obsahově odpovídat pobytu na dlouhodobá víza - vízu k pobytu nad 90 dnů, vízu za účelem dočasné ochrany a vízu za účelem strpění pobytu (srov. § 17b zákona č. 326/1999b Sb., o pobytu cizinců, v platném znění). Pokud má povolen trvalý pobyt a jsou splněny i ostatní podmínky ustanovení, jeho vyhoštění není rovněž možné.

²⁶² Pojem rodiny není v tomto ustanovení vymezen, nicméně lze předpokládat, že pojem rodiny v tomto směru by měl být chápán široce. Ústavní soud ČR (pokud jde o zkoumání existence nebo neexistence rodinného života) odkazuje na judikaturu Evropského soud pro lidská práva (srov. II ÚS 178/98).

²⁶³ Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16.12.1992 č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

²⁶⁴ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR 4 Tz 49/2002 ("...Trest vyhoštění ...bylo možno uložit jen v takových případech, když to osobní poměry obviněného, zejména jeho rodinné vztahy a osobní vazby k určitému místu v České republice, nevylučovaly. ").

ochraně lidských práv a základních svobod²⁶⁵, podle něhož má každý právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence a státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných. "Právo na respektování soukromého a rodinného života, zakotvené v čl. 8 Úmluvy, podléhá omezení z pohledu odstavce 2. Smyslem této úpravy je zajistit rovnováhu mezi zájmy jednotlivce a zájmy společnosti"²⁶⁶

²⁶⁵ Publikována pod č. 209/1992 Sb.

²⁶⁶ Judikát Ústavního soudu č. II ÚS 178/98.

Shrnutí

Právo na sloučení rodiny cizinců je pevnou součástí mezinárodního práva veřejného. Jeho přesné zařazení do systému práva je obtížné, poněvadž kořeny práva na sloučení rodiny cizinců lze najít zejména v právu lidských práv, ale také v normách práva humanitárního, práva EU, mezinárodního uprchlického práva a samozřejmě cizineckého práva jednotlivých států.

Normy mezinárodního práva zpravidla výslovně nestanoví právo cizince na sloučení rodiny jako základní lidské právo jednotlivce, přestože řada mezinárodních smluv jsou významnými prameny tohoto práva. Mezinárodní smlouvy na ochranu lidských práv obvykle používají pojmu *práva na rodinný život* případně *práva na jednotu rodiny*, které je dáno každému tj. i cizím státním příslušníkům. Interpretace mnoha článků na ochranu rodinného života však vede k nepochybnému závěru, že cizinci je dáno právo na sloučení rodiny, třebaže nemusí ke sloučení dojít na území státu, v němž by si cizinec přál se svou rodinou společně žít.

Efektivita ochrany lidských práv však závisí na skutečném dodržování těchto práv stranami jednotlivých smluv mezinárodního práva lidských práv. Je tak málo významná široká ochrana lidských práv v Africe, má-li často pouze teoretický charakter, a naopak, je velmi významná prostá věta článku 8 Úmluvy na ochranu lidských práv a základních svobod v prostoru

Evropy. Je jistě důležité, že státy v mnoha smlouvách opakovaně vyjádřili vůli chránit rodinný život každého, málo to však znamená v jednotlivých případech dlouhého odloučení rodin uznaných uprchlíků v některých evropských zemích. Je s podivem, že členské státy EU přijaly velkou většinu úmluv chránících rodinný život jednotlivce, ale hledají v podobě sekundárního práva EU cesty, které upřednostňují tradiční volnost států v nakládání s cizinci na svém území a málo tak dbají na jejich lidská práva. Je také nutno připomenout, že právo na rodinný život je v zásadě právem podmíněným, které je možno za určitých okolností omezit či derogovat.

Pozornost této práce tak byla soustředěna na pramen práva, jehož kontrolní mechanismus je nejúčinnější. Judikatura Evropského soudu pro lidská práva požívá vážnosti a respektu a je kvalitním výkladem práva na sloučení rodiny cizinců v Evropě. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod je navíc živoucím dokumentem, který reflektuje vývoj společnosti a je proto pozitivní, že přístup Soudu v případě práva na rodinný život cizinců vykazuje jistý posun k omezení pravomoci států a rozšíření významu pojmu pro slučování rodin cizích státních příslušníků na území smluvních států Úmluvy.

Evropský soud pro lidská práva rozlišuje mezi případy vstupu cizince na území smluvního státu za účelem výkonu práva rodinného života a případy vyhoštění cizince, kdy hrozí rozdělení rodiny cizího státního příslušníka. Soud formuloval v případě Boultif řadu okolností významných pro posuzování případů zásahu do rodinného práva cizinců. Platí zásada, že v každém individuálním případě je nutno vážit zájem státu na vyhoštění či odmítnutí vstupu a zájem cizince na výkonu práva rodinného života na území smluvního státu Úmluvy. Vedle toho však platí zavedená zásada mezinárodního práva, že státy mají právo kontroly vstupu, pobytu a vycestování cizích státních příslušníků ze svého území, a musí proto být dány zvláštní důvody pro respektování výkonu práva rodinného života právě na území cizího státu. Tyto zvláštní důvody musí mít svůj původ v kvalitě rodinného a také soukromého života cizince na území

smluvního státu Úmluvy. Trend v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva vykazuje ve vážení zájmů jistý příklon k právu cizince na rodinný život. Soud vyslovil cizinci právo vstupu na území hostitelského státu za účelem výkonu práva rodinného života a v několika případech též převážil zájem jednotlivce nad zájmem státu, přestože cizinec byl pachatelem závažného trestného činu.

Výhodnější přístup zasluhují uprchlíci, u nichž není jiného státu než státu azylujícího, který by jim poskytl záštitu. Je proto zřejmé, že rodinní příslušníci uznaného uprchlíka mohou být hostitelským státem odmítnuti ve své žádosti o sloučení rodiny jen ve výjimečných případech. Žádost o sloučení rodiny uznaného uprchlíka musí být proto v zásadě vyřízena urychleným a pozitivním způsobem. Státy také téměř jednotně odmítají právo žadatele o uprchlický status na sloučení rodiny. Tento přístup však zpravidla nebere v úvahu lidská práva každého, tedy i žadatelů o azyl, na rodinný život. Tento problém by jistě byl méně významný, kdyby řízení o udělení azylu netrvalo často léta.

Vzhledem k postavení mezinárodních smluv v právních řádech jejich smluvních stran, se však nelze omezit jen na Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod. Přednost před vnitrostátním zákonem a často bezprostřední aplikovatelnost norem mezinárodního práva lidských práv jsou spolu se zásadou *pacta sunt servanda* základem výjimečného postavení těchto smluv v právu jednotlivých států. Nelze se spokojit s prostým konstatováním, že kontrolní mechanismus některé úmluvy je nedostačující, a proto by bylo žádoucí posílit donucení mezinárodního společenství na státy, které považují smlouvy na ochranu lidských práv za proklamativní dohody bez skutečného právního významu.

V právu na sloučení rodin cizinců by tak většího praktického uplatnění mohla dojít zejména Úmluva o právech dítěte, která byla přijata téměř všemi státy světa. Dítě má právo na společný život s oběma rodiči, navíc není nutno vážit zájem státu na rozdělení či nespojení rodiny dítěte a byl

uznán význam Úmluvy o právech dítěte i v případech vstupu cizince na území smluvního státu. Státy navíc jen v malém počtu vznesly výhrady k článkům relevantním pro slučování rodin dětí. Primárním imperativem je povinnost respektovat zájem dítěte (*best interest of the child*) a je proto s podivem, jak málo je tato Úmluva v případech slučování rodin cizinců aplikována. V literatuře se dokonce objevuje mínění o obvyčejovém charakteru povinnosti smluvních států Úmluvy vzít v úvahu nejlepší zájem dítěte v rozhodování o rozdělení rodiny vyhoštěním některého jejího člena.

Pokud jde o ochranu, kterou Česká republika poskytuje v rámci svého právního řádu cizincům, resp. rodinám s cizím prvkem, je zřejmé, že její rozsah je významnou měrou určován mezinárodněprávními závazky státu. Česká republika je stranou Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a judikatura Evropského soudu pro lidská práva by měla být v rozhodovací praxi českých státních orgánů do budoucna více zohledňována.

Obecně velmi tvrdé nastavení podmínek pro úpravu pobytu v České republice znamená rovněž problém a nejistotu pro spojování rodin s cizím prvkem, což se nepříznivě odráží např. u rodin pracovních migrantů. OPU, jakožto organizace, která velkou měrou zaměřuje svůj zájem na osoby v azylovém systému, spatřuje velký nedostatek v absenci právní úpravy, která by umožňovala efektivní úpravu dalšího pobytu odmítnutých žadatelů o azyl, kteří si během svého pobytu na území (azylová procedura trvá i několik let) založili rodinu s českými občany. Rovněž problematika slučování rodin uznaných azylantů bude do budoucna vyžadovat další úsilí o odpovědné a systematické řešení, tak jak bylo výše nastíněno.

Summary

The right to family reunification is an integral part of international public law. Its exact subsumption under the system of law is difficult as the right to family unity stems mainly, however not only, from human rights law and also from norms of humanitarian law, EU law, international refugee law and last but not least from foreigners' law of individual states.

Norms of international law do not usually explicitly constitute the right of a foreigner to family reunification as a fundamental human right of an individual although many international conventions are an essential source of this law. In general, international conventions on human rights protection use the term *right to family life* or *right to family unity*, which is guaranteed to everyone, i.e. to foreign citizens as well. However, interpretation of many articles on protection of family life leads to an indisputable conclusion that a foreigner has a right to family reunification even if his/her family does not have to be reunified in the territory of a state where he/she would wish to live with his/her family.

Efficiency of human rights protection depends on actual respect to these rights from the part of signatories of individual human rights conventions. This means that a wide protection of human rights as a whole does not draw too much attention in Africa, having often but a theoretic character, whereas in Europe a single sentence in Article 8 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms is of great importance. It is certainly essential that in many conventions states expressed their will to

protect everyone's family life, however, it does not help much in individual cases when families of acknowledged refugees are being separated for a long time in some European countries. Astonishingly, EU Member States on one hand have adopted most of conventions protecting family life of individuals but, on the other hand, through secondary law they search for ways prioritising traditional discretion of states in dealing with foreigners on their respective territories. Thus they do not respect human rights of individual foreigners sufficiently. In addition to this, we must not forget that the right to family life is in its nature conditional, which might be under certain circumstances limited or derogated.

Therefore we concentrated in this work on that source of law, controlling mechanism of which is the most efficient. Judicature of the European Court of Human Rights is highly esteemed and widely respected and provides a qualified interpretation of law of family reunification in Europe in cases of individual foreigners. Moreover, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms is a vivid document reflecting evolution of our society. It is therefore positive that the attitude of the Court in the matter of foreigners' right to family life has shown a certain shift towards limiting discretion of states and broadening the significance of the family reunification issue in the cases of foreign citizens in the territory of the Parties to the Convention.

The European Court of Human Rights differentiates between cases of foreigners entering a territory of a state in order to fulfil their right to family life and cases of deportation of foreigners who are in risk of being separated from their families. In the case *Boultif*, the Court formulated several circumstances substantial for reconsidering interference into one's family life. However, what has to be confronted in each case is the interest of a state on deportation or rejection of entry and interest of a foreigner to fulfil his right to

family life in the territory of a Party to the Convention. Nevertheless, the principle that states have the right to control entry, residence and departure of foreign citizens in their respective territories is always effective, which means that reasons for respecting one's right to family life in a particular foreign territory have to be exceptional. These exceptional reasons have to be arising from the quality of the foreigner's family life as well of his/her private life in the territory of the Party to the Convention.

Refugees should enjoy a more favourable attitude, as there is no other state than the asylum state that would grant them protection. It is therefore obvious that family members who apply for family reunification of a recognized refugee might be rejected by hosting states only in exceptional cases. Due to this, an application for family reunification of a recognized refugee should be processed in an accelerated way and with a positive result. States also practically identically deny the right to family reunification of applicants for refugee status. This approach, however, neglects the right of every person to family life, i.e. an applicant for refugee status as well. This problem would certainly not be that serious if the asylum procedure did not often last for several years.

Owing to the role of international conventions in national legal systems of their parties, we cannot cut down on the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. A precedence to interstate law and often an immediate applicability of international human rights norms are keystones of a special role of international conventions in national legal systems. We cannot be satisfied with a simple claim that a controlling mechanism of one of the conventions is insufficient. On the contrary, it is desirable to enhance enforcement of the international community on states, which regard these conventions on protection of human

rights as proclamative agreements without real legal substance.

In the matter of the right to family reunification of foreigners, especially Convention on the Rights of the Child, which was adopted by the majority of states, could come in practically more useful. A child has the right to live together with both of his parents. Moreover, it is not necessary to consider the interest of the state on family separation or non-reunification. The significance of the Convention on the Rights of the Child was also acknowledged in cases of an entry of a foreigner in the territory of a party to the Convention. Besides, only few states have made reservations to articles relevant to family reunification of children. The primary imperative is the duty to respect the best interest of the child. Therefore it is astonishing that this convention is so seldom applied in cases of family reunification. And all this in spite of an opinion frequently mentioned in literature about customary nature of the duty of the parties to the Convention to take into account the best interest of the child before they decide to separate the family due to deportation of one of its members.

As far as the national law regulating foreigner's family life is concerned, it is obvious that its scope is influenced by international obligations of the Czech Republic. The Czech Republic is party to the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and jurisprudence of the Strasbourg Court must be better reflected in the decision making practice of the relevant Czech authorities.

Generally restrictive provisions of the Czech law regulating residence of foreigners in the Czech Republic create difficulties and uncertainty in cases of family reunification. It has e.g. a negative impact on families of migrant workers. OPU, as an organization with focus on asylum seekers and recognized refugees, is concerned by situation of

rejected asylum seekers whose close relatives are Czech citizens or foreigners with permanent residence permit. We are also concerned that the family reunion of recognized refugees' families is achieved after years of separation and we are going to advocate for a responsible and systematic solution to the problem in future.

Dokumenty - vybraná ustanovení

Všeobecná deklarace lidských práv:

Čl.16

(1) Muži a ženy způsobilí uzavřít sňatek mají právo, bez jakéhokoli omezení z důvodů rasových, národnostních nebo náboženských, vstoupit v manželství a založit rodinu. Při uzavření manželství, za jeho trvání a při jeho zrušení mají stejná práva.

(2) Sňatek může být uzavřen pouze se svobodných a plným souhlasem nastávajících manželů.

(3) Rodina je přirozenou a základní jednotkou společnosti a má právo na ochranu ze strany společnosti a státu.

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech:

Čl.17

(1) Nikdo nesmí být vystaven svévolnému nebo protiprávnímu zasahování do soukromého života, do rodiny, domova nebo korespondence ani protiprávním útokům na svou čest a pověst.

(2) Každý má právo na zákonnou ochranu proti takovým zásahům nebo útokům.

Čl.23

(1) Rodina je přirozenou a základní jednotkou společnosti a má právo na ochranu ze strany společnosti a státu.

(2) Uznává se právo mužů a žen uzavřít v přiměřeném věku sňatek a založit rodinu.

(3) Manželství nebude uzavřeno bez svobodného a plného souhlasu snoubenců.

(4) Státy, smluvní strany Paktu, podniknou vhodné kroky k tomu, aby zajistily stejná práva a povinnosti snoubenců při sňatku, v manželství a při jeho rozvodu. Při rozvodu se rozhodne o nutné ochraně dětí.

Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech:

Čl.10

Státy, smluvní strany Paktu, uznávají, že:

(1) Nejširší možná ochrana a pomoc by měla být poskytnuta rodině, která je přirozenou a základní jednotkou společnosti, zvláště k jejímu založení a po dobu, kdy odpovídá za péči a výchovu nezletilých dětí. Sňatek musí být uzavřen na základě svobodného souhlasu snoubenců.

(2) Zvláštní ochrana by měla být poskytována matkám v průběhu přiměřeného období před a po narození dítěte. Během tohoto období by pracujícím matkám měla být poskytnuta placená dovolená nebo dovolená s odpovídajícími požitky ze sociálního zabezpečení.

(3) Zvláštní opatření by měla být činěna pro ochranu a pomoc všem dětem a mládeži bez jakékoli diskriminace na základě rodinného původu nebo jiných podmínek. Děti a mládež by měly být ochraňovány před hospodářským a

sociálním vykořisťováním. Jejich zaměstnávání prací, která by škodila jejich morálce nebo zdraví nebo byla nebezpečná jejich životu, nebo by mohla brzdit jejich normální vývoj, by měla být trestná podle zákona. Státy by měly také stanovit věkovou hranici, pod kterou by dětská námezdní práce měla být zakázána a trestána podle zákona.

Úmluva o právech dítěte:

Preambule:

Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy,
prohlásily, že dětství má nárok na zvláštní péči a pomoc,
vyslovily přesvědčení, že rodina jako základní jednotka společnosti a přirozené prostředí pro růst a blaho všech svých členů a zejména dětí musí mít nárok na potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla beze zbytku plnit svou úlohu ve společnosti,
uznaly, že v zájmu plného a harmonického rozvoje osobnosti musí dítě vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění.

Čl.10

(1) Za účelem spojení rodiny a v souladu se závazkem podle čl. 9 odst. 1 státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, posuzují žádosti dítěte nebo jeho rodičů o vstup na území státu, který je smluvní stranou úmluvy, nebo o jeho opuštění pozitivním, humánním a urychleným způsobem. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, dále zabezpečí, aby podání takové žádosti nemělo žádné nepříznivé důsledky, pro žadatele nebo členy jeho rodiny.

(2) Dítě, jehož rodiče pobývají v různých státech, má až na výjimečné okolnosti právo udržovat pravidelné osobní kontakty a přímé styky s oběma rodiči. Za tímto účelem a v souladu se svým závazkem podle čl. 9 odst. 2 státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte a jeho rodičů opustit kteroukoli zemi, i svou vlastní, a vstoupit do své vlastní země. Právo opustit kteroukoli zemi podléhá pouze takovým omezením, která stanoví zákon a která jsou nutná pro ochranu národní bezpečnosti, veřejného pořádku, veřejného zdraví nebo morálky nebo práv a svobod druhých a která jsou v souladu s ostatními právy uznanými v této úmluvě.

Čl.18

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, vynaloží veškeré úsilí k tomu, aby byla uznána zásada, že oba rodiče mají společnou odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. Rodiče, nebo v odpovídajících případech zákonní zástupci, mají prvotní odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. Základním smyslem jejich péče musí přitom být zájem dítěte.

2. Za účelem zaručení a podpory práv stanovených touto úmluvou poskytují státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, rodičům a zákonným zástupcům potřebnou pomoc při plnění jejich úkolu výchovy dětí a zabezpečují rozvoj institucí, zařízení a služeb péče o děti.

3. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna potřebná opatření k tomu, aby bylo zabezpečeno právo dětí pracujících rodičů využívat služeb a zařízení péče o děti, která jsou pro ně určena.

Čl.22

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí opatření potřebná k zabezpečení toho, aby dítě žádající o přiznání postavení uprchlíka nebo které je v souladu s platným mezinárodním nebo vnitrostátním právem a postupem považováno za uprchlíka, ať už je v doprovodu svých rodičů, jiných osob, anebo bez doprovodu, obdrželo potřebnou ochranu a humanitární pomoc při využívání práv stanovených touto úmluvou a jinými dokumenty v oblasti mezinárodního humanitárního práva a lidských práv, jichž jsou uvedené státy smluvními stranami.

2. Za tímto účelem státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, podporují, budou-li to považovat za potřebné, součinnost v úsilí Spojených národů a jiných příslušných mezivládních organizací nebo nevládních organizací

spolupracujících se Spojenými národy k ochraně a pomoci takovému dítěti a k vyhledávání rodičů nebo jiných členů rodiny dítěte-uprchlíka s cílem získat informace potřebné k jeho opětovnému spojení s rodinou. Jestliže rodiče nebo jiné jiné členy rodiny nelze nalézt, poskytuje se dítěti stejná ochrana jako každému jinému dítěti z jakéhokoli důvodu trvale nebo přechodně zbavenému své rodiny, jak je stanoveno touto úmluvou.

Mezinárodní úmluva o ochraně práv všech migrujících pracovníků a členů jejich rodin:

Čl.14

Žádný migrující pracovník nebo člen jeho rodiny se nesmí stát obětí svévolného nebo nezákonného zásahu do svého soukromí, rodiny, domova, korespondence či jiné komunikace, nebo nezákonného útoku do své cti nebo reputace. Každý migrující pracovník a člen jeho rodiny má právo na ochranu právem proti takovému zásahu nebo útoku.

Úmluva o právním postavení uprchlíků:

Čl.12

(1) Osobní postavení uprchlíka se řídí zákony země jeho původu, pobytu, nebo, nemá-li je, zákony země, ve které se nachází.
(2) Práva, která uprchlík dříve nabyt, a která se vztahují k osobnímu postavení, zvláště práva týkající se sňatku, jsou smluvním státem respektována, za předpokladu, pokud je to nezbytné, že to odpovídá formalitám požadovaným zákony tohoto smluvního státu i v případě, že by nebyl uznán za uprchlíka.

REGIONÁLNÍ ÚMLUVY:

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950:

Čl.8

(1) Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.
(2) Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.

Evropská sociální charta:

Čl.16 (Právo rodiny na sociální, právní a hospodářskou ochranu)

S cílem zajistit nezbytné podmínky pro plný rozvoj rodiny, která je základní jednotkou společnosti, se smluvní strany zavazují podporovat ekonomickou, právní a sociální ochranu rodinného života takovými prostředky, jako jsou rodinné dávky, daňová opatření, poskytováním bydlení pro rodiny, dávek novomanželům a jinými vhodnými prostředky.

Čl.19 (Právo migrujících pracovníků a jejich rodin na ochranu a pomoc)

S cílem zajistit účinný výkon práva migrujících pracovníků a jejich rodin na ochranu a pomoc na území kterékoli jiné smluvní strany, se smluvní strany zavazují

udržovat přiměřené a bezplatné služby na pomoc uvedeným pracovníkům, zejména při získávání přesných informací, nebo ověřovat, zda jsou tyto služby udržovány, stejně jako provést veškeré vhodné kroky, pokud to dovolují vnitrostátní zákony a předpisy, proti zkreslující propagandě týkající se vystěhovalectví a přistěhovalectví;

přijmout ve vlastní pravomoci vhodná opatření usnadňující odjezd, cestu a přijetí uvedených pracovníků a jejich rodin a poskytovat jim podle

vlastních pravomocí během cesty nezbytné zdravotnické služby, lékařský dohled a dobré hygienické podmínky;

podporovat případnou spolupráci mezi veřejnými i soukromými sociálními službami v zemích vystěhovalectví a přistěhovalectví;

zajistit uvedeným pracovníkům zdržujícím se oprávněně na jejich území - pokud jsou tyto záležitosti upraveny zákonem nebo právními předpisy, nebo podléhají-li kontrole správních úřadů - zacházení ne méně příznivé, než je zacházení s vlastními občany v následujících záležitostech:

- a) odměňování za práci a jiné pracovní podmínky a podmínky zaměstnání,
- b) členství v odborech a využívání výhod z kolektivního vyjednávání,
- c) ubytování;

zajistit uvedeným pracovníkům oprávněně se zdržujícím na jejich území zacházení ne méně příznivé, než je zacházení s vlastními občany, pokud jde o zaměstnanecké daně, poplatky nebo příspěvky placené zaměstnanými osobami; usnadnit v co nejvyšší možné míře sloučení rodiny zahraničního pracovníka, kterému byl povolen pobyt na daném území;

zajistit uvedeným pracovníkům oprávněně se zdržujícím na jejich území zacházení ne méně příznivé, než je zacházení s vlastními občany, pokud jde o právní řízení v záležitostech uvedených v tomto článku;

zabezpečit, aby uvedení pracovníci usídlení v souladu se zákonem na jejich území nebyli vyhoštěni, s výjimkou ohrožení národní bezpečnosti nebo jednání proti veřejnému zájmu nebo morálce;

povolit v zákonných mezích převod částí výdělků a úspor těchto pracovníků podle jejich přání;

rozšířit ochranu a pomoc poskytovanou podle tohoto článku na samostatně výdělečně činné migrující osoby, pokud lze příslušná opatření vztahovat na tuto kategorii osob.

Charta základních práv Evropské unie :

Čl.7

Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a komunikací.

Úmluva určující stát odpovědný za prošetření žádosti o azyl předložených jednomu ze členských států Evropských společenství (Dublinská úmluva).

Čl.4

Má-li žadatel o azyl v členském státě rodinného příslušníka, kterému bylo přiznáno postavení uprchlíka ve smyslu Ženevské úmluvy pozměněné Newyorským protokolem, a který tam oprávněně pobývá, je pro posouzení žádosti příslušný tento stát, pokud si to zúčastněné osoby přejí.

Dotyčným rodinným příslušníkem může být pouze manžel (manželka) žadatele o azyl nebo jeho svobodné nezletilé dítě mladší 18 let nebo otec nebo matka, pokud jde žadatel o azyl svobodné nezletilé dítě mladší 18 let.

Americká úmluva o lidských právech :

Čl.17

Rodina je přirozenou a základní jednotkou společnosti a má nárok na ochranu společnosti a státu.

Africká charta lidských práv.

Čl.12

Every individual shall have the right to freedom of movement and residence within the borders of a State provided he abides by the law.

Every individual shall have the right to leave any country including his own, and to return to his country. This right may only be subject to restrictions, provided for by law for the protection of national security, law and order, public health or morality.

Every individual shall have the right, when persecuted, to seek and obtain asylum in other countries in accordance with laws of those countries and international conventions.

A non-national legally admitted in a territory of a State Party to the present Charter, may only be expelled from it by virtue of a decision taken in accordance with the law.

The mass expulsion of non-nationals shall be prohibited. Mass expulsion shall be that which is aimed at national, racial, ethnic or religious groups.

Čl.18

The family shall be the natural unit and basis of society. It shall be protected by the State which shall take care of its physical health and moral.

The State shall have the duty to assist the family which is the custodian of morals and traditional values recognized by the community.

The State shall ensure the elimination of every discrimination against women and also ensure the protection of the rights of the woman and the child as stipulated in international declarations and conventions.

The aged and the disabled shall also have the right to special measures of protection in keeping with their physical or moral needs.

PRÁVNÍ ŘÁD ČR

Listina základních práv a svobod:

Čl.14

- (1) Svoboda pohybu a pobytu je zaručena.
- (2) Každý, kdo se oprávněně zdržuje na území České a Slovenské Federativní Republiky, má právo svobodně je opustit.
- (3) Tyto svobody mohou být omezeny zákonem, jestliže je to nevyhnutelné pro bezpečnost státu, udržení veřejného pořádku, ochranu zdraví nebo ochranu práv a svobod druhých a na vymezených územích též z důvodu ochrany přírody.
- (4) Každý občan má právo na svobodný vstup na území České a Slovenské Federativní Republiky. Občan nemůže být nucen k opuštění své vlasti.
- (5) Cizinec může být vyhoštěn jen v případech stanovených zákonem.

Zákon o pobytu cizinců:

znění účinné ke dni 30.7.2003

§ 1 (Předmět úpravy)

(1) Tento zákon stanoví podmínky vstupu cizince na území České republiky (dále jen "území"), jeho pobytu na něm a vycestování z území a vymezuje působnost Policie České republiky (dále jen "policie"), Ministerstva vnitra (dále jen "ministerstvo") a Ministerstva zahraničních věcí v této oblasti státní správy.

(2) Cizincem se rozumí fyzická osoba, která není státním občanem České republiky.

§ 2 (Působnost zákona)

Tento zákon se nevztahuje na cizince, který

- a) požádal Českou republiku o ochranu formou azylu, a azylanta, pokud tento zákon nebo zvláštní právní předpis nestanoví jinak,
- b) pobývá na území na základě zvláštního právního předpisu upravujícího přechodný pobyt cizích ozbrojených sil na území,

§ 13 (Prostředky k pobytu na území)

(1) Zajištění prostředků k pobytu na území se prokazuje, není-li dále stanoveno jinak, předložením

- a) peněžních prostředků alespoň ve výši

1. 0,5násobku částky životního minima stanovené podle zvláštního právního předpisu jako potřebné k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb (dále jen "částka životního minima na osobní potřeby") na 1 den pobytu, jestliže tento pobyt nemá vcelku přesáhnout dobu 30 dnů,

2. 15násobku částky životního minima na osobní potřeby, jestliže má pobyt na území přesáhnout dobu 30 dnů, s tím, že tato částka se za každý celý měsíc předpokládaného pobytu na území zvyšuje o 2násobek částky životního minima,

3. 50násobku částky životního minima na osobní potřeby, jestliže se jedná o pobyt za účelem podnikání, který má vcelku přesáhnout 90 dnů, nebo

b) dokladu potvrzujícího zaplacení služeb spojených s pobytem cizince na území nebo dokladu potvrzujícího, že služby budou poskytnuty bezplatně.

(2) Zajištění prostředků k pobytu na území lze místo peněžních prostředků uvedených v odstavci 1 prokázat

a) výpisem z účtu vedeného v bance znějícím na jméno cizince, ze kterého vyplývá, že cizinec může během pobytu v České republice disponovat s peněžními prostředky ve výši uvedené v odstavci 1, nebo

b) jiným dokladem o finančním zajištění, například platnou mezinárodně uznávanou kreditní kartou.

(3) Cizinec, který bude na území studovat, může předložit jako doklad o zajištění prostředků k pobytu závazek vydaný státním orgánem nebo právnickou osobou, že zajistí pobyt cizince na území poskytnutím peněžních prostředků ve výši částky životního minima na osobní potřeby na 1 měsíc předpokládaného pobytu, nebo doklad o tom, že veškeré náklady spojené s jeho studiem a pobytem budou uhrazeny přijímací organizací (školou). Pokud částka v závazku této výše nedosahuje, je cizinec povinen předložit doklad o vlastnictví peněžních prostředků ve výši rozdílu mezi částkou životního minima na osobní potřeby a závazkem na dobu předpokládaného pobytu, nejvýše však 6násobek částky životního minima na osobní potřeby. Doklad o zajištění prostředků k pobytu lze nahradit rozhodnutím či smlouvou o přidělení grantu získaného na základě mezinárodní smlouvy, kterou je Česká republika vázána.

(4) Cizinec, který nedosáhl věku 18 let, je povinen prokázat zajištění prostředků k pobytu podle odstavce 1 v poloviční výši.

§ 26-29 (Vízum k pobytu do 90 dnů)

§ 26

(1) Vízum k pobytu do 90 dnů uděluje, pokud není dále stanoveno jinak, zastupitelský úřad na žádost cizince.

(2) Doba platnosti víza podle odstavce 1 je 180 dnů.

(3) Vízum k pobytu do 90 dnů podle požadavku cizince uděluje zastupitelský úřad jako jednorázové nebo vícenásobné.

(4) Vízum k pobytu do 90 dnů opravňuje k pobytu na území po dobu v něm uvedenou. Celková doba pobytu na území nesmí překročit 90 dnů.

(5) Žádost o udělení víza k pobytu do 90 dnů za účelem

- a) účasti na řízení u orgánu státu,
- b) účasti na pohřbu osoby blízké,
- c) likvidace živelní pohromy nebo zvláště závažné havárie na území, nebo
- d) pobytu na území ve veřejném zájmu České republiky

lze podat na hraničním přechodu policii.

(6) Vízum udělené podle odstavce 5 opravňuje k pobytu na území nejdéle na 5 dnů. Toto vízum uděluje a do cestovního dokladu vyznačuje policie.

(7) Ten, kdo vízum k pobytu do 90 dnů udělil, v něm uvede účel pobytu.

§ 26a

(1) Vízum k pobytu do 90 dnů může zastupitelský úřad ve zvláště odůvodněných případech, zejména na základě recipacity, udělit s prodlouženou dobou pobytu na 180 dnů.

(2) Vízum podle odstavce 1 se uděluje jako vícenásobné a jeho doba platnosti je 365 dnů.

§ 27 (Náležitosti k žádosti o udělení víza k pobytu do 90 dnů)

(1) K žádosti o udělení víza k pobytu do 90 dnů je cizinec povinen na požádání orgánu udělujícího toto vízum předložit, není-li dále stanoveno jinak,

- a) cestovní doklad,
- b) fotografie,
- c) policií ověřené pozvání nebo prostředky k pobytu na území (§ 13) a doklad o zajištění ubytování cizince po dobu jeho pobytu na území, pokud nedoloží zabezpečení nákladů spojených s pobytem na území jinak,
- d) peněžitou částku ve výši nákladů spojených s vycestováním z území do státu, jehož cestovní doklad vlastní, nebo do státu jeho trvalého pobytu prostřednictvím leteckého dopravce (dále jen "jistota"). Jistota se nevyžaduje, je-li úhrada nákladů podle předchozí věty zajištěna jiným způsobem,
- e) další doklady osvědčující údaje uvedené v žádosti o vízum.

(2) K žádosti o udělení víza k pobytu do 90 dnů za účelem zaměstnání je cizinec povinen předložit povolení k zaměstnání vydané Úřadem práce České republiky opravňující k výkonu zaměstnání do 90 dnů, náležitosti podle odstavce 1 písm. a), b) a d) a doklad o zajištění ubytování cizince po dobu jeho pobytu na území. Povolení k zaměstnání nemusí cizinec předkládat, není-li podle zvláštního právního předpisu podmínkou výkonu zaměstnání.

(3) Jistotu skládá cizinec v hotovosti na zastupitelském úřadu nebo bezhotovostně na účet zastupitelského úřadu a lze ji použít na úhradu nákladů spojených s jeho případným vyhoštěním z území podle tohoto zákona (dále jen "správní vyhoštění"). Zastupitelský úřad je povinen jistotu, která nebyla použita k úhradě nákladů podle předchozí věty, na žádost cizince vrátit. Žádost o vrácení jistoty lze podat po skončení platnosti víza a vycestování z území, nejdéle však do 1 roku ode dne, kdy tato platnost skončila. Podmínka vycestování platí v případě, že vízum bylo užito k pobytu na území.

(4) Cizinec je povinen jistotu vyzvednout osobně.

(5) Neuplatní-li cizinec žádost o vrácení jistoty ve lhůtě podle odstavce 3, jistota propadá ve prospěch státu a stává se příjmem státního rozpočtu České republiky.

§ 30-34 (Vízum k pobytu nad 90 dnů)

§ 30

(1) Vízum k pobytu nad 90 dnů uděluje policie na žádost cizince, který hodlá pobývat na území za účelem vyžadujícím pobyt na území delší než 90 dnů, pokud se nejedná o pobyt za účelem strpění pobytu (§ 35) nebo za účelem dočasné ochrany (§ 40). Zastupitelský úřad ve vízu uvede účel pobytu.

(2) Doba platnosti víza podle odstavce 1 je nejdéle 365 dnů. V případě, že toto vízum bylo uděleno za účelem zaměstnání, stanoví se doba platnosti na dobu výkonu zaměstnání uvedenou v povolení k zaměstnání. Doba výkonu zaměstnání uvedená v povolení k zaměstnání, které je předloženo k žádosti o udělení víza k pobytu nad 90 dnů, musí být delší než 90 dnů.

(3) Lze-li účelu sledovaného pobytu na území dosáhnout v době kratší, než je platnost víza k pobytu nad 90 dnů, stanoví policie dobu pobytu na území podle doby potřebné k dosažení tohoto účelu.

§ 31 (Náležitosti žádosti o udělení víza k pobytu nad 90 dnů)

- (1) K žádosti o udělení víza k pobytu nad 90 dnů je cizinec povinen předložit
- a) cestovní doklad,
 - b) doklad potvrzující účel pobytu na území,
 - c) prostředky k pobytu na území (§ 13),
 - d) doklad o zajištění ubytování po dobu pobytu na území,
 - e) výpis z evidence Rejstříku trestů a obdobný doklad státu, jehož je cizinec státním občanem, jakož i států, v nichž cizinec pobýval v posledních 3 letech nepřetržitě po dobu delší než 6 měsíců, jako doklad k posouzení trestní zachovalosti (§ 174) nebo čestné prohlášení v případě, že tento stát takový doklad nevydává; to neplatí v případě cizince mladšího 15 let,
 - f) fotografie.

(2) K žádosti o udělení víza k pobytu nad 90 dnů za účelem zaměstnání je cizinec povinen předložit povolení k zaměstnání a náležitosti podle odstavce 1 písm. a), d), e) a f). Povolení k zaměstnání nemusí cizinec předkládat, není-li podle zvláštního právního předpisu podmínkou výkonu zaměstnání.

(3) Povinnost předložit výpis z evidence Rejstříku trestů se považuje za splněnou, pokud cizinec podá žádost o tento výpis na zastupitelském úřadu a souhlasí se zasláním tohoto výpisu policii.

§ 32 (Podání žádosti o udělení víza k pobytu nad 90 dnů na území)

(1) Žádost o udělení víza k pobytu nad 90 dnů lze podat na území policii za podmínky, že

- a) cizinec tuto žádost podává v průběhu pobytu na území na vízum k pobytu nad 90 dnů vydané za účelem společného soužití rodiny v rozsahu manžel, nezletilé nebo zletilé nezaopatřené dítě a žádá o udělení víza za jiným účelem,
- b) cizinec tuto žádost podává v průběhu pobytu na území na vízum k pobytu nad 90 dnů a žádá o udělení víza za účelem společného soužití rodiny v rozsahu manžel, nezletilé nebo zletilé nezaopatřené dítě,
- c) vízum má být uděleno nezletilému nebo zletilému nezaopatřenému cizinci za účelem společného soužití se zákonným zástupcem, jenž na území pobývá na základě povolení k pobytu nebo na vízum k pobytu nad 90 dnů nebo je státním občanem České republiky, nebo
- d) cizinec tuto žádost podává po pěti letech nepřetržitého pobytu na území na vízum za účelem strpění podle § 35 odst. 1 písm. b).

(2) V případech podání žádosti podle odstavce 1 písm. a), b) nebo d) neplatí povinnost cizince předložit obdobný doklad státu, jako je výpis z evidence Rejstříku trestů podle § 31 odst. 1 písm. e).

(3) Vízum podle odstavce 1 vyznačuje do cestovního dokladu policie.

§ 35-39 (Vízum za účelem strpění pobytu)

§ 35

(1) Vízum za účelem strpění pobytu uděluje policie

- a) na žádost cizince, brání-li jeho vycestování z území překážka na jeho vůli nezávislá,
- b) cizinci, jehož vycestování není možné (§ 179).

(2) Cizinec podle odstavce 1 se pro účely úhrady poskytování zdravotní péče považuje za cizince, kterému bylo uděleno vízum za účelem dočasné ochrany za podmínky, že není schopen si úhradu této péče zajistit sám například zdravotním pojištěním.

(3) Vízum za účelem strpění pobytu vyznačuje do cestovního dokladu policie.

§ 36

(1) Dobu platnosti víza za účelem strpění pobytu policie stanoví na dobu nezbytně nutnou, nejdéle však na 365 dnů.

(2) Dobu platnosti víza lze opakovaně prodloužit.

§ 37

Cizinec, kterému bylo uděleno vízum podle § 35 odst. 1 písm.a), je povinen na požádání policie prokázat, že překážka vycestování z území trvá; brání-li tomuto prokázání překážka na vůli cizince nezávislá, lze prokázání nahradit čestným prohlášením.

§ 38 (Náležitosti k žádosti o udělení víza za účelem strpění pobytu)

(1) K žádosti o udělení víza za účelem strpění pobytu je cizinec povinen předložit

- a) cestovní doklad, je-li jeho držitelem a neuplynula-li doba platnosti cestovního dokladu,
- b) ověřenou kopii dokladu potvrzujícího existenci důvodu podle § 35 odst. 1 písm. a); nemůže-li takový doklad z důvodů na jeho vůli nezávislých předložit, lze tento doklad nahradit čestným prohlášením,
- c) fotografie.

(2) K žádosti o prodloužení doby platnosti víza za účelem strpění pobytu je cizinec povinen předložit náležitosti podle odstavce 1 písm. a) a b) a v případě změny podoby na žádost policie i náležitost podle odstavce 1 písm. c).

§ 40-48 (Vízum za účelem dočasné ochrany)

§ 40

(1) Cizinec je oprávněn v době pobytu na území na vízum podle § 7 odst. 1 písm. a) podat policii žádost o vízum za účelem dočasné ochrany.

(2) Doba pobytu na území na vízum podle předchozího odstavce se považuje za prodlouženou, pokud podání žádosti zabránily důvody na vůli cizince nezávislé. Oprávnění k podání žádosti o vízum za účelem dočasné ochrany zaniká po uplynutí 3 pracovních dnů ode dne zániku důvodů podle předchozí věty.

(3) Vízum za účelem dočasné ochrany vyznačuje do cestovního dokladu policie.

§ 41

Vízum za účelem dočasné ochrany policie uděluje na žádost cizinci, který prchá ze státu, jehož je občanem, nebo ze státu, který mu přiznal azyl, nebo je-li bez státního občanství, ze státu posledního trvalého bydliště

- a) před ozbrojeným konfliktem, občanskou válkou nebo stálým násilím, zejména pokud

1. byl válečným zajatcem nebo byl držen v internačním táboře a nemůže být jinak ochráněn před ohrožením života či omezením osobní svobody z důvodů nezávislých na jeho vůli,
 2. je zraněn nebo vážně nemocný a nemůže být lékařsky ošetřen či léčen v místě dosavadního pobytu,
 3. je nebo byl bezprostředně ohrožen na životě nebo mu hrozilo uvěznění a v místě trvalého bydliště mu nelze jinak zabezpečit ochranu,
 4. na něm bylo spácháno sexuální násilí a není možné se o něj jiným vhodným způsobem postarat v bezpečných oblastech ležících co možná nejbliže jeho trvalého bydliště, anebo
 5. přichází přímo z oblasti bojů, tyto boje trvají a v těchto oblastech jsou porušována lidská práva,
- b) před živelní pohromou,
- c) z důvodu soustavného nebo hromadného porušování lidských práv, nebo
- d) z důvodu soustavného nebo hromadného pronásledování z národnostních nebo náboženských důvodů, pokud není dále stanoveno jinak.

§ 42

(1) Vízum za účelem dočasné ochrany policie uděluje na žádost manželu nebo svobodnému dítěti mladšímu 18 let cizince, kterému byla dočasná ochrana již poskytnuta, nebo potomku tohoto cizince staršímu 18 let, pokud není schopen se sám uživit, i když nesplňují podmínky podle § 41.

(2) Příbuzenský vztah podle odstavce 1 je cizinec povinen doložit oddacím listem nebo rodným listem dítěte; pokud některý z uvedených dokladů nemůže předložit z důvodů na jeho vůli nezávislých, lze tento doklad nahradit čestným prohlášením. V případě potomka staršího 18 let je cizinec, kterému byla dočasná ochrana již přiznána, povinen také prokázat závislost tohoto potomka na jeho péči.

§ 43

(1) Doba platnosti víza za účelem dočasné ochrany se stanoví podle nařízení vlády (§ 181).

(2) Dobu platnosti víza za účelem dočasné ochrany lze opakovaně prodloužit na dobu stanovenou nařízením vlády.

§ 51-64 (Společná ustanovení k vizům)

§ 51

(1) Vízem se rozumí povolení, které po dobu platnosti opravňuje cizince ke vstupu a pobytu na území a vycestování z území, pokud tento zákon nestanoví jinak.

(2) Na udělení víza není právní nárok.

(3) Vízum je platné po dobu v něm vyznačenou.

§ 52

(1) V zájmu ochrany bezpečnosti státu, udržení veřejného pořádku nebo ochrany veřejného zdraví anebo v zájmu plnění mezinárodní smlouvy může být

- a) vízum vázáno podmínkou spočívající
 1. v určení hraničního přechodu pro vstup nebo vycestování z území, nebo
 2. v omezení územní platnosti víza na místo nebo část území,
- b) zkrácena doba platnosti víza.

(2) Při stanovení podmínky podle odstavce 1 musí být zachována přiměřenost mezi důvodem pro její stanovení a důsledky tohoto stanovení. Při posuzování přiměřenosti policie přihlíží zejména k dopadům této podmínky do soukromého a rodinného života cizince.

§ 53

(1) Žádost o udělení víza se podává na zastupitelském úřadu, pokud tento zákon nestanoví jinak. Žádost o udělení víza se podává na úředním tiskopisu.

(2) Zastupitelský úřad žádost o udělení víza k pobytu nad 90 dnů odmítne, nepředloží-li cizinec požadované náležitosti. O odmítnutí sepíše záznam s uvedením důvodů.

§ 54 (Žádost o udělení víza)

V žádosti o udělení víza je cizinec povinen uvést své jméno a příjmení, ostatní jména, pohlaví, den, měsíc a rok narození, místo a stát narození, státní občanství, místo trvalého pobytu v cizině, druh a číslo cestovního dokladu, povolání, zaměstnavatele a jeho adresu, dobu pobytu na území a jeho účel, adresu pobytu na území, údaje o prostředcích k pobytu na území (§ 13), zamýšlený dopravní prostředek, v případě průjezdu i cílový stát, údaje o předchozím pobytu na území, upřesňující informace k účelu pobytu na území, údaje o dřívějším nebo stále probíhajícím řízení o přestupku v České republice a probíhajícím trestním řízení, rodinném stavu, údaje k manželu a dětem mladším 15 let, pokud jsou tito zapsáni v cestovním dokladu cizince a cestují s ním společně, v rozsahu příjmení, jméno, ostatní jména, den, měsíc a rok narození, stát narození, státní občanství, dále údaje o osobách pobývajících v České republice, které mohou poskytnout informace v souvislosti s řízením o vízu, v rozsahu jméno, příjmení, datum narození, místo pobytu a státní občanství, v případě právnických osob pak název osoby a její identifikační číslo a sídlo.

§ 55 (Náležitosti žádosti o udělení víza)

(1) Náležitosti k žádosti o udělení víza nesmí být starší 180 dnů, s výjimkou cestovního dokladu, matričních dokladů a fotografie cizince, pokud odpovídá jeho skutečné podobě.

(2) Předložení náležitostí k žádosti o udělení víza se s výjimkou cestovního dokladu nevyžaduje, jde-li o udělení víza v zájmu České republiky.

§ 56 (Důvody neudělení víza)

(1) Vízum, s výjimkou víza za účelem dočasné ochrany nebo víza za účelem strpění podle § 35 odst. 1 písm. b), policie nebo zastupitelský úřad cizinci neudělí, jestliže

- a) se cizinec na požádání policie nebo zastupitelského úřadu nedostaví k pohovoru nebo nepředloží ve stanovené lhůtě doklady za účelem ověření údajů uvedených v žádosti o vízum nebo jestliže se i přes provedení pohovoru nebo vyhodnocení předložených dokladů nepodaří tyto údaje ověřit,
- b) cizinec vyplní žádost o udělení víza nečitelně nebo neúplně či nepravdivě,
- c) je cizinec evidován v evidenci nežádoucích osob,
- d) má poznatky o tom, že by náklady spojené s pobytem cizince na území nesla Česká republika,
- e) nepředloží náležitosti k žádosti o udělení víza,
- f) jsou zjištěny skutečnosti uvedené v § 9 odst. 1 písm. d) až j), l), m) nebo n), anebo
- g) jsou zjištěny skutečnosti nasvědčující tomu, že cizinec po skončení pobytu stanoveného vízem neopustí území nebo že vízum hodlá zneužít k jinému účelu, než je uveden v žádosti o udělení víza.

(2) Vízum, s výjimkou víza za účelem dočasné ochrany nebo víza za účelem strpění podle § 35 odst. 1 písm. b), policie nebo zastupitelský úřad cizinci neudělí, jestliže a) neprokáže trestní záchovalost, je-li podmínkou udělení víza, b) doba platnosti jeho cestovního dokladu nepřekračuje dobu pobytu na území podle požadovaného víza nejméně o 90 dnů, nebo c) v uplynulých 5 letech porušil povinnost stanovenou tímto zákonem, za podmínky, že důsledky neudělení víza budou přiměřené důvodu pro neudělení víza. Při posuzování přiměřenosti policie přihlíží zejména k dopadům tohoto neudělení do soukromého a rodinného života cizince.

(3) K důvodu podle odstavce 1 nebo 2 se nepřihlédne, jde-li o udělení víza v zájmu České republiky nebo v zájmu plnění mezinárodního závazku.

§ 57

(1) Zastupitelský úřad je povinen požádat před udělením víza policii o stanovisko. V případě nesouhlasu policie nelze vízum udělit. Jestliže zastupitelský úřad i přes souhlas policie vízum neudělí, je povinen tuto skutečnost bez zbytečného odkladu oznámit policii a uvést důvody tohoto neudělení.

(2) Zastupitelský úřad je oprávněn před odesláním žádosti o udělení víza k pobytu nad 90 dnů policii k této žádosti uplatnit stanovisko. Policie k tomuto stanovisku při udělování víza přihlédne.

(3) Zastupitelský úřad je oprávněn provést pohovor se žadatelem o vízum.

§58 (Vyznačování víza)

(1) Vízum do cestovního dokladu vyznačuje zastupitelský úřad, pokud tento zákon nestanoví jinak.

(2) V odůvodněných případech může být vízum vyznačeno mimo cestovní doklad.

§ 59

Je-li do žádosti o udělení víza žadatele zahrnut i cizinec mladší 15 let zapsaný v jeho cestovním dokladu, vztahuje se vízum i na tohoto cizince.

§ 60

(1) Žádost o prodloužení doby pobytu na území na vízum nebo prodloužení doby platnosti víza podává cizinec policii.

(2) O prodloužení doby pobytu na území na vízum nebo prodloužení doby platnosti víza je cizinec oprávněn požádat u dlouhodobých víz nejdříve 90 dnů a nejpozději 14 dnů a u krátkodobých víz nejdříve 30 dnů a nejpozději 3 dny před uplynutím doby povoleného pobytu na území nebo doby platnosti víza.

(3) V případě, že podání žádosti ve lhůtě podle odstavce 2 zabrání důvody na vůli cizince nezávislé, je cizinec oprávněn tuto žádost podat do 3 pracovních dnů po zániku těchto důvodů; vízum se do doby zániku oprávnění podle předchozí věty považuje za platné.

(4) Pokud doba platnosti dlouhodobého víza nebo doba pobytu na toto vízum uplyne před rozhodnutím o jejím prodloužení, ačkoli žádost byla podána ve lhůtě podle odstavce 2 nebo 3, považuje se vízum za platné a doba pobytu na toto vízum za prodlouženou do nabytí právní moci tohoto rozhodnutí.

(5) Dobu platnosti víza nelze prodloužit, pokud tento zákon nestanoví jinak.

(6) Důvody pro neprodloužení doby pobytu na území na vízum nebo pro neprodloužení doby platnosti víza jsou obdobné jako důvody pro neudělení víza.

§ 61 (Zrušení platnosti krátkodobého víza)

(1) Policie zruší platnost krátkodobého víza, jestliže cizinec

- a) neplní účel, pro který bylo vízum uděleno, nebo
- b) o zrušení platnosti víza požádá.

(2) Policie zruší platnost krátkodobého víza, jestliže

- a) cizinec úmyslně ohrozil veřejný pořádek,
- b) cizinec porušil povinnost stanovenou tímto zákonem,
- c) cizinec přestal splňovat některou z podmínek pro udělení víza,
- d) policie při pobytové kontrole zjistí skutečnost podle § 9 odst. 1 písm. g), h) nebo i), anebo
- e) cestovní doklad cizince byl orgánem státu, který jej vydal, prohlášen za neplatný nebo odcizený, za podmínky, že toto rozhodnutí bude přiměřené z hlediska jeho zásahu do soukromého nebo rodinného života cizince.

(3) Platnost víza je zrušena udělením výjezdního víza; cizinec je povinen vycestovat z území v době stanovené výjezdním vízem. Policie je oprávněna ve vízu, jehož platnost byla zrušena, vyznačit tuto skutečnost.

§ 62 (Zánik platnosti víza)

(1) Platnost víza zanikne, jakmile nabyl právní moci rozsudek ukládající trest vyhoštění nebo je vykonatelné rozhodnutí o správním vyhoštění.

(2) Po vycestování cizince z území zanikne platnost víza podle § 20, § 22 odst. 3 písm. a), § 24 odst. 3 písm. a) a § 35 a jednorázového víza k pobytu do 90 dnů; platnost víza podle § 22 odst. 3 písm. b) a § 24 odst. 3 písm. b) zanikne po druhém vycestování cizince z území. Platnost ostatních víz není vycestováním cizince z území dotčena.

§ 63

Cizinec je povinen dostavit se osobně na požádání policie nebo zastupitelského úřadu k podání vysvětlení před udělením víza a toto vysvětlení podat.

§ 65-87 (Trvalý pobyt na území na základě povolení k pobytu)

§ 65

(1) O povolení k pobytu je bez podmínky předchozího nepřetržitého pobytu na území oprávněn požádat cizinec,

- a) který o vydání tohoto povolení žádá za účelem společného soužití se státním občanem České republiky, který má na území hlášen trvalý pobyt, za podmínky, že cizinec je
 1. manželem státního občana České republiky,
 2. rodičem nezletilého nebo zletilého nezaopatřeného státního občana České republiky, jenž mu byl svěřen do výchovy nebo se kterým sdílí společnou domácnost,
 3. osamělým rodičem starším 70 let státního občana České republiky a tento občan je starší 18 let,
 4. nezletilým dítětem státního občana České republiky,
 5. zletilým dítětem státního občana České republiky a tento občan je osamělý a starší 70 let,
 6. osobou, která osvojila dítě, které bylo státním občanem České republiky, nebo osobou, které bylo nezletilé dítě, které je státním občanem České republiky, svěřeno do náhradní rodinné péče,¹¹⁾ popřípadě jemuž byla tato osoba ustanovena poručníkem, pokud se bude péče o toto dítě vykonávat na území, nebo
 7. nezletilým dítětem, které bylo ke dni osvojení v cizině státním občanem České republiky,

b) který o vydání tohoto povolení žádá z humanitárních důvodů nebo z jiných důvodů hodných zřetele, zejména je-li manželem či nezletilým dítětem azylanta či dítětem, které je závislé na péči azylanta, pokud nepožádá o přiznání azylu nebo byl v minulosti státním občanem České republiky, anebo

c) jehož pobyt na území je v zahraničněpolitickém zájmu České republiky,

d) který je nezletilým nebo zletilým nezaopatřeným dítětem cizince, jenž na území pobývá na základě povolení k pobytu, je-li důvodem žádosti společné soužití těchto cizinců.

(2) Osamělou osobou se pro účely tohoto zákona rozumí osoba rozvedená, svobodná nebo ovdovělá.

§ 66

O povolení k pobytu je po 8 letech nepřetržitého pobytu na území na dlouhodobé vízum oprávněn požádat cizinec, který žádá o vydání tohoto povolení za účelem společného soužití s cizincem, který je držitelem povolení k pobytu, za podmínky, že cizinec žádající o toto povolení je

a) jeho manželem po dobu nejméně 5 let,

b) zletilým dítětem závislým na péči držitele povolení k pobytu, nebo

c) osamělým rodičem starším 70 let držitele povolení k pobytu.

§ 67

O povolení k pobytu je po 10 letech nepřetržitého pobytu na území na dlouhodobé vízum oprávněn požádat každý cizinec.

§ 68

Do doby podle § 66 a 67 se nezapočítává doba pobytu na území na vízum k pobytu nad 90 dnů udělené za účelem studia.

§ 69 (Místo podání žádosti o povolení k pobytu)

(1) Žádost o povolení k pobytu lze podat na zastupitelském úřadu.

(2) Žádost o povolení k pobytu lze podat též policii v případě, že cizinec, jemuž má být povolení k pobytu vydáno,

a) pobývá na území v rámci přechodného pobytu a

1. je manželem nebo nezletilým anebo zletilým nezaopatřeným dítětem státního občana České republiky,

2. je rodičem nezletilého nebo zletilého nezaopatřeného státního občana České republiky,

3. je nezletilým nebo zletilým nezaopatřeným dítětem cizince, jenž na území pobývá na základě povolení k pobytu, a důvodem žádosti je společné soužití těchto cizinců,

4. je manželem nebo nezletilým dítětem cizince, jemuž byl udělen azyl z důvodů uvedených ve zvláštním právním předpise, nebo

5. žádá o povolení k pobytu podle § 65 odst. 1 písm. c); podmínkou je doklad vydaný státním orgánem České republiky potvrzující, že pobyt cizince na území je v zahraničněpolitickém zájmu České republiky,

b) pobývá na území na základě uděleného dlouhodobého víza a

1. žádá o toto povolení z důvodu podle § 65 odst. 1 písm. b), anebo

2. splnil podmínku doby pobytu podle § 66 nebo 67, nebo

c) byl svěřen do náhradní výchovy rozhodnutím příslušného orgánu (87) a dosáhl věku 18 let.

(3) Žádost se podává na úředním tiskopisu.

§ 70 (Povinnosti cizince při podání žádosti o povolení k pobytu)

(1) Cizinec je povinen, není-li dále stanoveno jinak, k žádosti o povolení k pobytu připojit tyto náležitosti:

- a) fotografie,
- b) cestovní doklad,
- c) listinný doklad potvrzující účel pobytu na území, například oddací list, rodný list nebo jinou listinu dokládající příbuzenský vztah, doklad o tom, že cizinec byl v minulosti státním občanem České republiky,¹⁾
- d) doklad o zajištění prostředků k trvalému pobytu na území (§ 71),
- e) výpis z evidence Rejstříku trestů a obdobný doklad státu, jehož je cizinec státním občanem nebo v němž má trvalé bydliště, jakož i států, v nichž cizinec v posledních 3 letech pobýval nepřetržitě po dobu delší než 6 měsíců, jako doklad k posouzení trestní zachovalosti nebo čestné prohlášení v případě, že tento stát takový doklad nevydává; tato povinnost se nevztahuje na cizince mladšího 15 let, v případě cizince, jemuž bylo uděleno vízum za účelem strpění pobytu podle 35 odst. 1 písm. b), který je starší 15 let, lze požadovat toliko výpis z evidence Rejstříku trestů,
- f) doklad o zajištění ubytování na území.

(2) Cizinec, který je manželem či nezletilým dítětem azylanta či dítětem, které je závislé na péči azylanta, je povinen k žádosti o povolení k pobytu předložit náležitosti podle odstavce 1 písm. a) až c).

(3) V žádosti o povolení k pobytu je cizinec povinen uvést příjmení, jméno, všechna dřívější příjmení, den, měsíc a rok narození, místo a stát narození, státní občanství, národnost, rodinný stav, nejvyšší dosažené vzdělání, povolání, zaměstnání před příchodem na území (pracovní zařazení, název a adresa zaměstnavatele), účel pobytu na území, zaměstnání po vstupu na území (pracovní zařazení, název a adresa zaměstnavatele), poslední bydliště v cizině, adresu bydliště na území, předchozí pobyt na území delší než 3 měsíce (důvod a místo pobytu), den vstupu na území, číslo a platnost cestovního pasu. V této žádosti je cizinec dále povinen uvést jméno a příjmení, dřívější příjmení, státní občanství, datum narození, místo a stát narození, bydliště a povolání manželky, jméno, příjmení, datum narození, státní občanství, bydliště a povolání rodičů, jméno, příjmení, datum a místo narození, státní občanství, bydliště a povolání dětí, jméno, příjmení, datum narození, státní občanství, bydliště a povolání sourozenců.

§ 71 (Doklad o zajištění prostředků k trvalému pobytu na území)

U žádosti o povolení k pobytu se za doklad o zajištění prostředků k trvalému pobytu na území považuje

- a) doklad prokazující možnost vynaložit měsíčně finanční částku ve výši nejméně 2násobku částky životního minima na osobní potřeby k úhradě bytových nákladů, nebo
- b) doklad o příslibu poskytnutí prostředků k zajištění trvalého pobytu na území z prostředků veřejných rozpočtů.

§ 72

Náležitosti žádosti o povolení k pobytu nesmí být starší 180 dnů, s výjimkou cestovního dokladu, matričních dokladů a fotografie cizince, pokud odpovídá jeho skutečné podobě.

§ 73

(1) Policie vydá povolení k pobytu formou správního rozhodnutí.

(2) Policie bez zbytečného odkladu sdělí Centrálnímu registru pojištěnců den, kdy rozhodnutí nabylo právní moci.

§ 78

(1) Policie žádost o vydání povolení k pobytu zamítne,

jestliže

- a) cizinec nepředloží náležitosti podle § 70 odst. 1 písm. a), b, c), e) nebo f),
- b) byl cizinci pravomocně uložen trest vyhoštění,¹⁰⁾ pokud tento nebyl milostí prezidenta republiky prominut nebo se na něj nevztahuje amnestie udělená prezidentem republiky anebo neuplynula doba, na kterou byl tento trest uložen,
- c) neuplynula doba stanovená rozhodnutím o správním vyhoštění, pokud platnost tohoto rozhodnutí nebyla zrušena,
- d) v řízení jsou zjištěny skutečnosti podle § 80 odst. 1 písm. a) nebo c) anebo § 80 odst. 2 písm. a) nebo f), anebo
- e) v řízení nejsou potvrzeny důvody uvedené v žádosti podle § 65 nebo § 66.

(2) Policie žádost o vydání povolení k pobytu zamítne, jestliže cizinec

- a) nepředloží doklad o zajištění prostředků k pobytu (§ 71), nebo
 - b) nesplňuje podmínku trestní záchovalosti (§ 174),
- za podmínky, že toto rozhodnutí bude přiměřené z hlediska jeho zásahu do soukromého nebo rodinného života cizince.

§ 79

Platnost povolení k pobytu zaniká, jestliže

- a) cizinec nabude státního občanství České republiky,
- b) nabytí právní moci rozsudek ukládající cizinci trest vyhoštění nebo je vykonatelné rozhodnutí o správním vyhoštění, nebo
- c) cizinec zemře.

§ 80

(1) Policie platnost povolení k pobytu zruší, jestliže

- a) zjistí, že cizinec uzavřel manželství pouze s cílem získat povolení k pobytu; to neplatí, pokud se z manželství narodilo dítě nebo bylo nezrušitelně osvojeno,
- b) o to cizinec požádá, nebo
- c) je to odůvodněno plněním závazku vyplývajícího z mezinárodní smlouvy.

(2) Policie platnost povolení k pobytu zruší, jestliže

- a) cizinec opakovaně závažným způsobem naruší veřejný pořádek, ohrozí veřejné zdraví anebo ochranu práv a svobod druhých,
- b) zanikne do 5 let po vydání povolení k pobytu jeho účel podle § 65 odst. 1 písm. b) nebo c),
- c) cizinec nemá na území zajištěno ubytování,
- d) byla zrušena platnost povolení k pobytu zákonného zástupce, který o cizince, držitele tohoto povolení, pečoval,
- e) cizinec nesplnil povinnost podle § 88 odst. 3, nebo
- f) byl cizinec pravomocně odsouzen soudem České republiky za spáchání úmyslného trestného činu k trestu odnětí svobody v délce převyšující 3 roky,
- g) bylo uděleno podle § 65 odst. 1 písm. a) bodu 1 a manželství nevzniklo, zaniklo na základě pravomocného rozhodnutí soudu o rozvodu manželství nebo na základě pravomocného rozhodnutí soudu o prohlášení manželství za neplatné do 5 let po vydání povolení k pobytu a z manželství se nenarodilo dítě anebo nebylo nezrušitelně osvojeno, nebo
- h) cizinec neprokázal zajištění prostředků k pobytu podle § 71, za podmínky, že toto rozhodnutí bude přiměřené z hlediska jeho zásahu do soukromého nebo rodinného života cizince.

(3) Policie v rozhodnutí, kterým zruší platnost povolení k pobytu, stanoví lhůtu k vycestování z území a udělí cizinci výjezdní vízum; cizinec je povinen vycestovat z území v době stanovené výjezdním vízem.

§ 118-123 (Správní vyhoštění)

§ 118

(1) Správním vyhoštěním se rozumí ukončení pobytu cizince na území, které je spojeno se stanovením doby vycestování z území a doby, po kterou nelze umožnit cizinci vstup na území. Doba, po kterou nelze umožnit vstup na území, je stanovena dobou platnosti rozhodnutí. V odůvodněných případech lze rozhodnutím stanovit hraniční přechod pro vycestování z území.

(2) Pro účely správního vyhoštění se za přechodný pobyt na území považuje i neoprávněné zdržování se cizince na území nebo zdržování se cizince v tranzitním prostoru mezinárodního letiště anebo pobyt na vízum udělené podle zvláštního zákona. Nebude-li v takovém případě rozhodnuto o správním vyhoštění, protože důsledkem tohoto rozhodnutí by byl nepřiměřený zásah do soukromého nebo rodinného života cizince, policie cizinci udělí výjezdní vízum. Cizinec je povinen vycestovat z území v době stanovené výjezdním vízem.

(3) Hromadné správní vyhoštění cizinců na základě jednoho rozhodnutí se zakazuje.

§ 119 (Správní vyhoštění z přechodného pobytu na území)

(1) Policie vydá rozhodnutí o správním vyhoštění cizince, který pobývá na území přechodně, s dobou platnosti

a) až na 10 let,

1. je-li důvodné nebezpečí, že by cizinec mohl při pobytu na území ohrožit bezpečnost státu užitím síly při prosazování politických cílů, prováděním činnosti ohrožující základy demokratického státu nebo směřující k narušení celistvosti území anebo jiným obdobným způsobem, nebo
2. je-li důvodné nebezpečí, že by cizinec mohl při pobytu na území závažným způsobem narušit veřejný pořádek, nebo
3. jestliže cizinec opakovaně úmyslně porušuje právní předpisy nebo maří výkon soudních nebo správních rozhodnutí,

b) až na 5 let,

1. prokáže-li se cizinec při hraniční nebo pobytové kontrole dokladem, který je padělán, anebo dokladem jiné osoby jako dokladem vlastním,
2. prokáže-li se cizinec při pobytové nebo hraniční kontrole při vycestování z území cestovním dokladem, jenž je neplatný z důvodů uvedených v 116 písm. a), b), c) nebo d),
3. je-li cizinec na území zaměstnán bez povolení k zaměstnání, ačkoli je toto povolení podmínkou výkonu zaměstnání, nebo na území provozuje dani podléhající výdělečnou činnost bez oprávnění podle zvláštního právního předpisu¹⁶⁾ anebo bez povolení k zaměstnání cizince zaměstnal nebo takové zaměstnání cizinci zprostředkoval,
4. jestliže cizinec jednal nebo měl jednat za právnickou osobu, která cizince bez povolení k zaměstnání zaměstnala anebo která takové zaměstnání zprostředkovala,
5. nepodrobí-li se cizinec na výzvu policie hraniční kontrole,
6. překročí-li cizinec státní hranice v úkrytu nebo se o takové jednání pokusí, nebo
7. překročí-li cizinec státní hranice mimo hraniční přechod,

c) až na 3 roky,

1. pobývá-li cizinec na území bez cestovního dokladu, ač k tomu není oprávněn,
2. pobývá-li cizinec na území po uplynutí doby platnosti víza nebo doby pobytu na území stanovené vízem nebo bez víza, ač k tomu není oprávněn, nebo
3. uvedl-li cizinec v řízení podle tohoto zákona nepravdivé informace s úmyslem ovlivnit rozhodování správního orgánu.

(3) Rozhodnutí o správním vyhoštění cizince, který požádal Českou republiku o ochranu formou azylu, je vykonatelné po nabytí právní moci rozhodnutí o zamítnutí žádosti o udělení azylu nebo po nabytí právní moci rozhodnutí o zastavení řízení o této žádosti.

(4) Rozhodnutí o vyhoštění nelze vydat, jestliže jeho důsledkem by byl nepřiměřený zásah do soukromého nebo rodinného života cizince.

§ 120 (Správní vyhoštění cizince s povolením k pobytu)

(1) Policie vydá rozhodnutí o správním vyhoštění cizince s povolením k pobytu s dobou platnosti až na

- a) 10 let, je-li důvodné nebezpečí, že by cizinec mohl při pobytu na území ohrozit bezpečnost státu užitím síly při prosazování politických cílů, prováděním činnosti ohrožující základy demokratického státu nebo směřující k narušení celistvosti území anebo jiným obdobným způsobem,
- b) 10 let, je-li důvodné nebezpečí, že by cizinec mohl při pobytu na území závažným způsobem narušit veřejný pořádek, nebo
- c) 3 roky, nesplní-li cizinec povinnost podle § 80 odst. 3.

(2) Rozhodnutí o vyhoštění nelze vydat, jestliže jeho důsledkem by byl nepřiměřený zásah do soukromého nebo rodinného života cizince.

§ 121

Vysloví-li jiný stát souhlas s přijetím osoby bez státního občanství, může být vyhoštěna na základě správního vyhoštění do tohoto státu.

§ 122 (Podmínky k odstranění tvrdosti správního vyhoštění)

(1) V době platnosti rozhodnutí o správním vyhoštění policie cizinci udělí vízum nebo povolí vstup na území, jestliže důsledkem neudělení víza nebo nepovolení vstupu by byl nepřiměřený zásah do soukromého nebo rodinného života cizince.

(2) V době platnosti rozhodnutí o správním vyhoštění policie udělí vízum nebo povolí vstup na území, pokud účelem pobytu na území je předvolání státního orgánu České republiky a nelze-li věc vyřídit z ciziny.

(3) Dobu pobytu podle odstavců 1 a 2 lze stanovit nejdéle na 30 dnů.

(4) Po neudělení víza nebo nepovolení vstupu na území policie neprodleně sepiše záznam obsahující zdůvodnění tohoto rozhodnutí.

(5) Policie na žádost cizince může zrušit platnost rozhodnutí o správním vyhoštění, jestliže pominuly důvody jeho vydání a uplynula polovina doby platnosti tohoto rozhodnutí.

§ 169 (Odchylky od správního řádu)

(1) Rozhodnutí, které se ve lhůtě do 180 dnů nepodaří doručit do vlastních rukou účastníka řízení, se doručí vyvěšením na úřední desce zastupitelského úřadu po dobu 15 dnů, jde-li o rozhodnutí tohoto úřadu.

(2) Pokud se žádosti cizince o prodloužení doby pobytu na území na vízum k pobytu nad 90 dnů anebo prodloužení doby platnosti tohoto víza, vydání povolení k pobytu, nebo prodloužení doby platnosti průkazu o povolení k pobytu, vydání nebo prodloužení doby platnosti cizineckého pasu nebo cestovního průkazu totožnosti v plném rozsahu vyhoví, nepostupuje se podle § 47 správního řádu. Převzetím povolení k pobytu, cizineckého pasu, cestovního průkazu totožnosti nebo úřední listiny, ve které bylo provedeno prodloužení podle předchozí věty, se rozhodnutí stává pravomocným.

(3) Žádost o vydání povolení k pobytu se vyřídí ve lhůtě 180 dnů ode dne podání žádosti. Žádost o vydání povolení k pobytu podanou na území podle § 69 odst. 2 policie vyřídí ve lhůtě 60 dnů ode dne podání žádosti;

žádost za cizince narozeného na území podanou podle § 88 odst. 3 policie vyřídí ve lhůtě 30 dnů ode dne podání žádosti.

(4) Cizinec je povinen se na vyzvání účastnit osobně řízení.

(5) Řízení se vede v českém jazyce; není-li listina v tomto jazyce, je cizinec povinen k žádosti přiložit tlumočnickem ověřený překlad.

(6) Odvolání proti rozhodnutí o odnětí cizineckého pasu, cestovního průkazu totožnosti nebo cestovního dokladu podle § 108 odst. 1 písm. e) nemá odkladný účinek.

(7) O správním vyhoštění rozhodne policie do 7 dnů od zahájení řízení; nemůže-li policie v této lhůtě rozhodnout, je povinna o tom účastníka řízení s uvedením důvodů uvědomit.

(8) Proti rozhodnutí o správním vyhoštění lze podat odvolání do 5 dnů ode dne oznámení tohoto rozhodnutí.

(9) Policie zastaví řízení, jestliže cizinec

- a) po přerušení řízení zahájeného na žádost cizince ve stanovené lhůtě neodstraní nedostatky podání,
- b) ve lhůtě podle § 76 nepřevzme povolení k pobytu, pokud v této lhůtě policii nesdělí, že převzetí brání důvody nezávislé na jeho vůli,
- c) který podal žádost z území, nepřevzme povolení k pobytu ve lhůtě do 30 dnů ode dne vyrozumění, pokud v této lhůtě policii nesdělí, že převzetí brání důvody nezávislé na jeho vůli,
- d) který podal žádost o povolení k pobytu podle § 66 nebo § 67, nesplní podmínku nepřetržitého pobytu na území nebo tato žádost je podána v době po ukončení pobytu na vízum k pobytu nad 90 dnů,
- e) podal žádost o povolení k pobytu na území, ač k tomu není podle § 69 odst. 2 oprávněn, anebo
- f) podal žádost o prodloužení doby platnosti dlouhodobého víza nebo doby pobytu na toto vízum v době, kdy k tomu není oprávněn.

(10) Žádost o prodloužení doby pobytu na vízum k pobytu nad 90 dnů nebo žádost o prodloužení doby platnosti tohoto víza policie vyřídí ve lhůtě do 14 dnů.

§ 170

(1) Žádost o udělení víza, s výjimkou diplomatického víza nebo zvláštního víza, prodloužení doby pobytu na území na krátkodobé vízum nebo doby platnosti víza za účelem strpění pobytu anebo víza za účelem dočasné ochrany je cizinec povinen podat osobně. Zastupitelský úřad nebo policie může v odůvodněných případech od povinnosti podle předchozí věty upustit.

(2) Žádost o udělení průjezdního víza, výjezdního víza, víza za účelem poskytnutí dočasné ochrany nebo víza k pobytu do 90 dnů podle § 26 odst. 5 policie vyřídí bez zbytečného odkladu.

(3) Žádost o udělení víza k pobytu do 90 dnů, letištního víza a průjezdního víza vyřídí zastupitelský úřad ve lhůtě do 30 dnů ode dne podání žádosti.

(4) Žádost o udělení víza za účelem strpění pobytu podle § 35 odst. 1 písm. a) vyřídí policie ve lhůtě do 30 dnů ode dne podání žádosti.

(5) Žádost o udělení diplomatického víza nebo zvláštního víza vyřídí Ministerstvo zahraničních věcí nebo zastupitelský úřad do 60 dnů ode dne podání žádosti.

(6) Žádost o udělení víza k pobytu nad 90 dnů policie vyřídí ve lhůtě do 120 dnů ode dne podání žádosti. Žádost o udělení víza k pobytu nad 90 dnů za účelem studia nebo za účelem pedagogické a vědeckovýzkumné činnosti na základních, středních, vyšších odborných a vysokých školách v České republice a Akademii věd České republiky vyřídí policie ve lhůtě do 60 dnů ode dne podání žádosti.

(7) Žádost o prodloužení pobytu na území na vízum k pobytu do 90 dnů a na vízum za účelem dočasné ochrany policie vyřídí ve lhůtě do 7 dnů ode dne podání žádosti; žádost o prodloužení pobytu na území na vízum za účelem strpění pobytu vyřídí policie do 30 dnů.

(8) Řízení před policií se vede v českém jazyce; není-li listina v tomto jazyce, je cizinec povinen k žádosti přiložit tlumočnickem ověřený překlad.

(9) Po ukončení řízení se vízum vyznačí do cestovního dokladu nebo do jiného dokladu za podmínek stanovených tímto zákonem nebo se žadateli při podání žádosti na policii sdělí, že se jeho žádosti nevyhovuje, anebo při podání žádosti v zahraničí mu zastupitelský úřad vrátí cestovní doklad.

§ 171-172 (Soudní přezkum)

§ 171

Z přezkoumání soudem jsou vyloučena

- a) rozhodnutí o neudělení víza,
- b) rozhodnutí o odepření vstupu,
- c) rozhodnutí o správním vyhoštění, pokud se před zahájením řízení o tomto vyhoštění zdržoval cizinec na území nebo v tranzitním prostoru mezinárodního letiště neoprávněně,
- d) rozhodnutí o ukončení pobytu, pokud se cizinec před zahájením řízení o ukončení pobytu zdržoval na území nebo v tranzitním prostoru mezinárodního letiště neoprávněně.

§ 172 (Žaloba)

(1) Žaloba proti správnímu rozhodnutí musí být podána do 30 dnů od doručení rozhodnutí správního orgánu v posledním stupni nebo ode dne sdělení jiného rozhodnutí správního orgánu, pokud není dále stanoveno jinak. Zmeškání lhůty nelze prominout.

(2) Žaloba proti správnímu rozhodnutí o vyhoštění musí být podána do 10 dnů od doručení rozhodnutí správního orgánu v posledním stupni. Zmeškání lhůty nelze prominout.

(3) Žaloba proti rozhodnutí o vyhoštění cizince má odkladný účinek na vykonatelnost rozhodnutí.

(4) Odkladným účinkem žaloby proti rozhodnutí o vyhoštění nejsou dotčena ustanovení upravující prodlužování doby platnosti víz, doby pobytu na území na vízum nebo prodlužování doby platnosti průkazu o povolení k pobytu.

§ 179 (Překážky vycestování)

(1) Rozhodnutí o ukončení pobytu nelze vykonat

- a) pokud by byl cizinec nucen vycestovat nebo byl vyhoštěn
 1. do státu, kde je ohrožen jeho život nebo svoboda z důvodu jeho rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro politické přesvědčení,
 2. do státu, kde mu hrozí nebezpečí mučení, nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestu anebo jeho život je ohrožen v důsledku válečného konfliktu, nebo
 3. do státu, který žádá o jeho vydání pro trestný čin, za který

zákon tohoto státu stanoví trest smrti, anebo
b) jestliže by to bylo v rozporu se závazkem vyplývajícím z mezinárodní smlouvy.

- (2) Ustanovení předchozího odstavce neplatí, jestliže cizinec
- a) může vycestovat do jiného státu, nebo
 - b) ohrožuje bezpečnost státu nebo je odsouzen za zvlášť závažný trestný čin anebo je-li to odůvodněno plněním mezinárodní smlouvy; v takovém případě se cizinci umožní vyhledat si nejdéle do 60 dnů přijetí v jiném státě. Pokud tento cizinec doloží, že nemůže z území vycestovat, udělí mu policie vízum za účelem strpení pobytu.

Zákon o azylu:

§ 12 (Důvody udělení azylu)

Azyl se cizinci udělí, bude-li v řízení o udělení azylu zjištěno, že cizinec je pronásledován za uplatňování politických práv a svobod, nebo má odůvodněný strach z pronásledování z důvodu rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro zastávání určitých politických názorů ve státě, jehož občanství má, nebo, v případě že je osobou bez státního občanství, ve státě jeho posledního trvalého bydliště.

§ 13 (Azyl za účelem sloučení rodiny)

(1) Rodinnému příslušníkovi azylanta, jemuž byl udělen azyl podle § 12 nebo § 14, se v případě hodném zvláštního zřetele udělí azyl za účelem sloučení rodiny, i když v řízení o udělení azylu nebude v jeho případě zjištěn důvod pro udělení azylu podle § 12.

(2) Rodinným příslušníkem se pro účely sloučení rodiny podle odstavce 1 rozumí

manžel azylanta,
svobodné dítě azylanta mladší 18 let, nebo
rodič azylanta mladšího 18 let.

(3) Předpokladem udělení azylu za účelem sloučení rodiny manželů azylanta je trvání manželství před udělením azylu azylantovi.

§ 14 (Humanitární azyl)

Jestliže v řízení o udělení azylu nebude zjištěn důvod pro udělení azylu podle § 12, lze v případě hodném zvláštního zřetele udělit azyl z humanitárního důvodu.

§ 91 (Překážky vycestování)

(1) Povinnost ukončit pobyt neplatí, pokud by byl cizinec nucen vycestovat

1. do státu, kde je ohrožen jeho život nebo svoboda z důvodu jeho rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro politické přesvědčení, nebo

2. do státu, kde mu hrozí nebezpečí mučení, nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestu anebo kde je jeho život ohrožen v důsledku válečného konfliktu, nebo

3. do státu, který žádá o jeho vydání pro trestný čin, za který zákon tohoto státu stanoví trest smrti, anebo
jestliže by to bylo v rozporu s mezinárodními závazky České republiky, nebo

jestliže v zemi původu nebo v třetí zemi, ochotných přijmout nezletilou osobu bez doprovodu, není po jejím příchodu k dispozici přiměřené přijetí a péče podle potřeb jejího věku a stupně samostatnosti.

(2) Ustanovení předchozího odstavce neplatí, jestliže cizinec může vycestovat do jiného státu, nebo ohrožuje bezpečnost státu nebo je odsouzen za zvlášť závažný trestný čin anebo je-li to odůvodněno

plněním mezinárodních závazků; v takovém případě se cizinci umožní vyhledat si nejdéle do 60 dnů přijetí v jiném státě. Pokud tento cizinec doloží, že nemůže z území vycestovat, udělí mu policie vízum za účelem strpění pobytu podle zvláštního právního předpisu.

Trestní zákon:

§ 57 (Vyhoštění)

(1) Soud může uložit pachateli, který není občanem České republiky nebo není osobou, které bylo přiznáno postavení uprchlíka, trest vyhoštění z území republiky, a to jako trest samostatný nebo i vedle jiného trestu, vyžaduje-li to bezpečnost lidí nebo majetku, anebo jiný obecný zájem.

(2) S přihlédnutím ke stupni společenské nebezpečnosti trestného činu, možností nápravy a poměrům pachatele a ke stupni ohrožení bezpečnosti lidí, majetku nebo jiného obecného zájmu může soud uložit trest vyhoštění ve výměře od jednoho roku do deseti let, anebo na dobu neurčitou.

(3) Soud trest vyhoštění neuloží, jestliže

- a) se nepodařilo zjistit státní příslušnost pachatele,
- b) pachateli byl poskytnut azyl,
- c) pachatel má na území České republiky povolen dlouhodobý pobyt, má zde pracovní a sociální zázemí a uložení trestu vyhoštění by bylo v rozporu se zájmem na spojování rodin, nebo
- d) hrozí nebezpečí, že pachatel bude ve státě, do kterého by měl být vyhoštěn, pronásledován pro svoji rasu, národnost, příslušnost k určité sociální skupině, politické nebo náboženské smýšlení, nebo jestliže by vyhoštění vystavilo pachatele mučení či nelidskému nebo ponižujícímu zacházení anebo trestu.

(4) Na pachatele, kterému byl uložen trest vyhoštění ve výměře od jednoho roku do deseti let, se hledí jako by nebyl odsouzen, jakmile byl trest vykonán.

Občanský zákoník:

§ 116

Osobou blízkou je příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel; jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, jestliže by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pocitovala jako újmu vlastní.

Správní řád

§ 3

(1) Správní orgány postupují v řízení v souladu se zákony a jinými právními předpisy. Jsou povinny chránit zájmy státu a společnosti, práva a zájmy občanů a organizací a důsledně vyžadovat plnění jejich povinností.

(2) Správní orgány jsou povinny postupovat v řízení v úzké součinnosti s občany a organizacemi a dát jim vždy příležitost, aby mohli svá práva a zájmy účinně hájit, zejména se vyjádřit k podkladu rozhodnutí, a uplatnit své návrhy. Občanům a organizacím musí správní orgány poskytovat pomoc a poučení, aby pro neznalost právních předpisů neutrpěli v řízení újmu.

(3) Správní orgány jsou povinny svědomitě a odpovědně se zabývat každou věcí, která je předmětem řízení, vyřídit ji včas a bez zbytečných průtahů a použít nejvhodnějších prostředků, které vedou ke správnému vyřízení věci. Připouští-li to povaha věci, má se správní orgán vždy pokusit o její smírné vyřízení. Správní orgány dbají, aby řízení probíhalo hospodárně a bez zbytečného zatěžování občanů a organizací.

(4) Rozhodnutí správních orgánů musí vycházet ze spolehlivě zjištěného stavu věci. Řízení je třeba vést tak, aby posilovalo důvěru občanů ve správnost rozhodování, aby přijatá rozhodnutí byla přesvědčivá a vedla občany a organizace k dobrovolnému plnění jejich povinností.

(5) Ustanovení o základních pravidlech řízení (odstavec 1 až 4) se přiměřeně použijí též při vydávání osvědčení, posudků, vyjádření, doporučení a jiných podobných opatření.

SEZNAM LITERATURY

PUBLIKACE

- 1) Potočný, M., Ondřej, J.: Mezinárodní právo veřejné, Zvláštní část, 3. doplněné vydání, Praha, C.H.Beck, 2002.
- 2) Čepelka, Č., Jílek, D., Šturma, P.: Azyl a uprchlictví v mezinárodním právu, Masarykova univerzita Brno, 1997.

- 3) Jílek, D.: Odpověď mezinárodního práva na hromadné uprchlictví, Masarykova univerzita Brno, 1996.
- 4) Malenovský, J.: Mezinárodní právo veřejné, Masarykova univerzita Brno, 3. vydání, Brno, 1997.
- 5) Sudre, F.: Mezinárodní a evropské právo lidských práv, Masarykova univerzita Brno, 1997.
- 6) Malenovský, J.: Poměr mezinárodního a vnitrostátního práva, Masarykova univerzita Brno, 2001.
- 7) Tichý, L., Arnold, A., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R.: Evropské právo, 1. vydání, Praha, C.H. Beck 1999.
- 8) Šturma, P.: Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva, Karolinum, Praha, 2002.
- 9) Seidl-Hohenveldern, I.: Mezinárodní právo veřejné, ASPI, Praha, 2001.
- 10) Collection of International Instruments Concerning Refugees, UNHCR, Ženeva, 1990.
- 11) Závěry týkající se mezinárodní ochrany uprchlíků přijaté Výkonným výborem Programu UNHCR, UNHCR Praha, 1999.
- 12) Lambert, H.: Seeking Asylum, Comparative Law and Practice in Selected European Countries, Kluwer Law International, Dordrecht, Boston, London, 1995.
- 13) Flegl, V.: Ústavní a mezinárodní ochrana lidských práv, C.H.Beck, Praha, 1997.
- 14) Human Rights and Refugee Protection, Part. II: Specific Issues, UNHCR Training Module, 1996.
- 15) Druhá periodická zpráva o opatřeních přijatých k plnění závazků plynoucích z Úmluvy o právech dítěte, Nakladatelství Tauris, Praha, 2000.
- 16) Kučera, Z.: Mezinárodní právo soukromé, 5. vydání, Brno, 2001.
- 17) Report on Family Reunification: Overview of Policies and Practices in IGC Participating Countries, Secretariat of the Inter-Governmental Consultations on Asylum, Refugee and Migration Policies in Europe, North America and Australia, Ženeva, 1997.
- 18) Příručka k postupům a kritériím pro určování právního postavení uprchlíků, Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky, Doplněné vydání, Ženeva, 1992
- 19) Anderfuhren-Wayne, C.S.: Family Unity in Immigration and Refugee Matters: United States and European Approaches, International Journal of Refugee Law, 1996.
- 20) Šturma, P.: Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv, C.H.Beck, Praha, 1999.
- 21) Implemetace lidských práv a mezinárodní kontrolní mechanismy, Karlova Univerzita, Praha, 1999.

- 22) Evropská úmluva o lidských právech a další mezinárodní ochranné mechanismy, Vybrané texty ze semináře konaného ve dnech 20-22. listopadu 1996, Praha, 1997.
- 23) Ovey, C., White, R: Jacobs and White, The European Convention on Human Rights, Third Edition, Oxford University Press.
- 24) Blake, N., Husain, R.: Immigration, Asylum and Human Rights, Oxford University Press, New York, 2003.
- 25) Čapek, J.: Právní slovník evropské ochrany lidských práv, ORAC, 2. vydání, Praha, 2002.
- 26) Kuric, A.: Sociální práce s uprchlíky, SOZE, 1997.
- 27) Hubálková, E.: Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika, Linde, Praha, 2003
- 28) Potočný, M., Ondřej, J.: Mezinárodní právo veřejné - Zvláštní část, 3. doplněné a rošířené vydání, C.H. Beck, Praha, 2002.
- 29) Goodwin-Gill, G.S.: The Refugee in International Law, Oxford, 1983.
- 30) Týč, V.: Základy práva Evropských společenství pro ekonomy, Linde, Praha, 1999.
- 31) Hailbronner, K.: Immigration and Asylum Law and Policy of the European Union, Kluwer Law International, The Hague, London, Boston, 2000.
- 32) Slučování rodin cizinců a uznaných azylantů, Materiály z kulatého stolu, který se konal dne 26. února 2003 v Praze, vydala Poradna pro integraci, Praha, 2003.
- 33) Noll, G., Fagerlund, J., Liebaut, F.: Study on the feasibility of processing asylum claims outside the EU against the background of the common European asylum system and the goal of a common asylum procedure, Evropská komise, Brusel, 2003
- 34) Flégl, V.: Významné mezinárodní dokumenty k ochraně lidských práv, 1. vydání, Praha, C.H. Beck, 1998.
- 35) Hathaway, J.C.: The Law of Refugee Status, Toronto, Vancouver, 2001.
- 36) Adamus, V.: Mezinárodní dokumenty o lidských právech, Praha, 2000.

ČLÁNKY A ZPRÁVY

- 1) Malenovský, J.: Postavení mezinárodních smluv o lidských právech v českém právu po 1. červnu 2002, Právník číslo 9/2002.
- 2) Klug, A.: Familiennachzug von Fluechtlingen, článek ze dne 2.11.1998.
- 3) Jílek, D.: Povaha práva cizince na azyl podle Listiny základních práv a svobod, Časopis pro právní vědu a praxi číslo 4/2001.

- 4) Family Reunification in the Context of Resettlement and Integration. UNHCR, Annual Tripartite Consultations on Resettlement, Ženeva, 20.-21. června 2001.
- 5) Schwarz, J.: Charta základních práv Evropské unie a Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, Evropské a mezinárodní právo, ročník XI, číslo 3-4.
- 6) Šišková, N.: Vývoj doktríny základních práv v judikatuře Evropského soudního dvora, Právník, 4/2003.
- 7) Human Rights Law Journal, Vol. 23, No. 1-4 z 30.9.2002.
- 8) Vandali, M.: The International System for the Protection of the Human Rights (The International Convention on the Human Rights), v publikaci Implementace lidských práv a mezinárodní kontrolní mechanismy, Karlova Univerzita, Praha, 1999.
- 9) Viljoen, F.: The implementation of legal obligations in the field of human rights by international courts: Some reflections from Africa. Implementace lidských práv a mezinárodní kontrolní mechanismy, editoval prof. JUDr. Pavel Šturma CSc., Právnická fakulta Karlovy Univerzity, Praha, 1999.
- 10) Mucha, J.: Článek 8 Evropské úmluvy o lidských právech - právo na respektování soukromého a rodinného života, Evropská úmluva o lidských právech a další mezinárodní ochranné mechanismy, Vybrané texty ze semináře konaného ve dnech 20-22. listopadu 1996, Praha, 1997.
- 11) Soudní judikatura, přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva, 6. ročník, č. 2/2003.
- 12) Lambert, H.: The European Court of Human Rights and the Right of Refugees and Other Persons in Need of Protection to Family Reunion, International Journal of Refugee Law, Vol, 11 No. 3, 1999.
- 13) Blake, N.: 2nd colloquy on the European Convention on Human Rights and the protection of refugees, asylum seekers and displaced persons, Štrasburk, květen 2000.
- 14) Téssenyi, G.: 2nd colloquy on the European Convention on Human Rights and the protection of refugees, asylum seekers and displaced persons, Štrasburk, květen 2000.
- 15) Hubálková, E.: Formální podmínky přípustnosti stížnosti ve smyslu Článku 26 Evropské úmluvy o lidských právech, Evropská úmluva o lidských právech a další mezinárodní ochranné mechanismy, Vybrané texty ze semináře konaného ve dnech 20-22. listopadu 1996 UNHCR Praha a SOZE (Sdružení občanů zabývajících se emigranty), Praha, 1997.
- 16) Mrázková, L.: Bezprostřední účinek směrnice EU, Právní rádce číslo 5/2003.
- 17) Complementary Forms of Protection, UNHCR, 4. září 2001.
- 18) Position on Refugee Family Unification. ECRE, červenec 2000.

- 19) Kopecký, R.: Hlavní prameny islámského rodinného práva, Právník číslo 5/2003.
- 20) Jastram, K.: Family unification, including migration of children, Ženeva, 2002.

OBSAH

Část I.	Sloučení rodin cizinců v mezinárodním právu.....	2
1.	Úvod.....	2
2.	Prameny práva v oblasti slučování rodin.....	5
3.	Mezinárodní smlouvy o lidských právech a slučování rodin cizinců.....	7
4.	Slučování rodin uprchlíků.....	14
5.	Regionální úmluvy na ochranu lidských práv a slučování rodin cizinců..	22

6. Význam Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950 pro slučování rodin cizinců.....	26
6.1. Význam článku 8 Úmluvy pro slučování rodin cizinců.....	27
6.2. Rodinný a soukromý život.....	32
6.3. Nezbytnost zásahu v demokratické společnosti.....	36
6.4. Vstup cizince na území za účelem výkonu práva na rodinný život.....	38
6.5. Vyhoštění cizince s rodinnými vazbami k hostitelské zemi.....	42
6.6. Doporučení Rady Evropy číslo R (99) 23 o slučování rodin uprchlíků a jiných osob v potřebě mezinárodní ochrany.....	56
6.7. Řízení o stížnosti jednotlivce před Evropským soudem pro lidská práva.....	57
7. Slučování rodin cizinců v právu Evropské unie.....	62
7.1. Směrnice Rady EU o právu na sloučení rodiny.....	64
 Část II. Sloučení rodin cizinců v českém právním řádu.....	68
1. Zákon o pobytu cizinců a sloučení rodiny.....	70
2. Zákon o azylu a sloučení rodiny.....	80
2.1. Vízum k pobytu do 90 dnů.....	83
2.2. Vízum k pobytu nad 90 dnů.....	85
2.3. Trvalý pobyt.....	87
3. Trest vyhoštění a respektování práva na rodinný život.....	90
 Shrnutí.....	93
 Resumé.....	98
 Dokumenty - vybraná ustanovení.....	102
 Seznam literatury.....	124